

BETWEEN THE

DROOPS

ההג'א'באג
بين
القظرات

בצלאל
בזלזל
Bezalet

אקדמיה ארטה אנד דזיגן
Academy of Arts and Design
أكاديمية للفنون والتصميم
Jerusalem القدس يروشليم

URBAN95

BETWEEN THE
DROPS
ההג'א'ד'א'ר
القَطْرَاتِ

דיא
נבין

BETWEEN THE
DROPS
ההג'י'דות
القَطرات

בין
נבין

בצלאל
בזלזל
Bezalel

אקדמיה לאמנות ואמנות
Academy of Arts and Design
אקדמיה للفنون والتصميم
Jerusalem القدس ירושלים

URBAN95+

היגוי פרויקט בין הטיפות

פרופ' אדר' אלס ורבקל | חוקרת ראשית, ראש בית הספר לארכיטקטורה, בצלאל
אדר' אדווה מטר | חוקרת וממונה התוכנית, בצלאל
אדר' יוסי חיו | חוקר ומנהל פרויקט שלב ב', בצלאל
אדר' דפני דגן | חוקרת מנהלת פרויקט שלב ב', בצלאל
אדר' ליאור אורגד | מנהלת פרויקט שלב א', בצלאל

דניאלה בן-עטר | נציגת קרן ברנרד ון ליר בישראל
מיכל וורניק | רכזת תוכניות, קרן ברנרד ון ליר בישראל

ד"ר שרון אלרעי פרייס | ראש שירותי בריאות הציבור, משרד הבריאות
אורי גולדשטיין | ראש מינהל לפיתוח תכנון מוסדות רפואה, משרד הבריאות
רון רביע | מנהל בריאות הציבור, משרד הבריאות
ד"ר שושי גולדברג | אחות ראשית ארצית וראשת מינהל הסיעוד, משרד הבריאות
אדר' ניר כספי | אדריכל מינהל אגף התכנון, משרד הבריאות
יוני זכות | מנהל תחום תוכניות בנייה ופרוגרמות, משרד הבריאות
רית ברוך | ע.מפקחת ארצית בתחום אם וילד, משרד הבריאות
אילנה גנס | שירותי בריאות הציבור, משרד הבריאות

מדריך עקרונות עיצוב **תחנות לבריאות המשפחה בישראל - 'טיפת חלב'**

עריכה לשונית: מאירה האס
תרגום לערבית: ז'נאן בסול
עריכה לאנגלית: חבר מתרגמים
הדפסה:

© כל הזכויות שמורות לפרויקט 'בין הטיפות',
בית הספר לארכיטקטורה, בצלאל בשיתוף
משרד הבריאות וקרן ון ליר

נדפס בישראל תשפ"ג, ינואר 2023

התכנים המוצגים במדריך פותחו על בסיס שלבי הפרויקט להלן:

תחרות לתכנון מבנה טיפת חלב מטעם 'בין הטיפות'- 2021
הפרויקטים הזוכים: intermediate-station | AraDrop | offset13 | urban Unicorns

וסדנת סטודנטים "בין הטיפות", בית הספר לארכיטקטורה, בצלאל 2022:
אלחנן אבוחצירה, מיראן ביאדסה, דוד גאק-ואסלו, דניאלה גרמי, ניסים חיון,
לירון מינדי, לובנה סאנע, סונדוס פרג', נעם שר שלום. הנחייה: אדווה מטר וליאור אורגד.

ייעוץ מחקרי:

פרופ' אלס ורבקל
אדר' אדווה מטר

צוות מחקר:

נוב אדרי
הדר אספיר
תם גרשמן

מחקר, פיתוח ועיצוב:

אדר' יוסי חיו, אדר' דפני דגן

אודות פרויקט "בין הטיפות"

באמצעות פרויקט זה אנו מבקשים להאיר את טיפולוגיית תחנות "טיפות חלב" בארץ, מפעל בעל מורשת מרשימה ומיוחדת במינה של תמיכה ועזרה קולקטיבית בגידול הגיל הרך בבריאות, בשוויון הזדמנויות להתפתחות ולגדילה תקינה וטובה, ובמתן מידע וסיוע למשפחה ולמלווים כחלק בלתי נפרד מהצלחת גידול הילדים. כחלק ממאמצי משרד הבריאות לקדם מהפכה ב"שנים הראשונות" לחיים, ככר חשוב לפעולה, פרויקט "בין הטיפות" מעלה על סדר היום את חשיבות המרחב הפיזי של התחנות עצמן ושל סביבותיהן. בכוחן של אדריכלות מודעת ושל התייחסות אורבנית מעמיקה לחזק את תחנות "טיפות חלב" ולהפוך אותן למרחב, שאינו רק מספק שירותי טיפול וייעוץ, אלא גם משפר ומחזק אותם באמצעות מרחב נכון ורגיש, מותאם שימוש ומשתמשים, הן בקנה המידה הבנייני, הן בהקשר האורבני.

פרויקט "בין הטיפות" מבקש לחבר בין תחנות "טיפות חלב" בארץ, סביבותיהן והמרחב העיצובי והאורבני שהן מציעות, לבין ערכי תכנון, המבטאים ידע מקצועי אדריכלי-אורבני, תוך התמקדות בחוויית המרחב והשימוש של ילדים בגיל הרך ושל מלוויהם. לשם כך, במסגרת הפרויקט הורחבה הפרוגרמה שהוכנה על ידי משרד הבריאות לתחנות "טיפות חלב", כדי שתתייחס לערכים איכותיים, מרחביים ועיצוביים של "טיפות חלב" כמרחב תומך התפתחות, מפגש וסביבה אורבנית מיטיבה. פרויקט "בין הטיפות" נסוב סביב שלושה קווי פעולה עיקריים: גיבוש פרוגרמה ל"טיפות חלב" רחבה יותר מזו הקיימת, ייזום תחרות עיצוב בינלאומית לתחנות "טיפות חלב" עם צוות שופטים בינלאומי, ובניית מדריך המלצות לעקרונות עיצוב לתחנות "טיפות חלב" ברחבי הארץ, המסכם את הפרויקט ואת תוצריו, שאותו אתן/ם אוחזים בידיכם. בניית המדריך התבססה על עקרונות, על רעיונות ועל מסקנות שנוצרו ונאספו במשותף, דרך שיח של ועדת ההיגוי של הפרויקט עם אחיות ומפקחות אזוריות של תחנות, ועם נושאי תפקידים שונים במשרד הבריאות, ותוך קיום שולחנות עגולים עם מומחים וגופים חיצוניים, כגון: ארגונים העוסקים בפעילות למען רווחת ילדים ובני משפחותיהם, אדריכלים ומעצבים מקומיים ובינלאומיים, הורים ומשתמשים, תלמידי סדנת סטודנטים בבצלאל ועוד.

כיצד ניתן לעצב מחדש את תחנות טיפת חלב באמצעות כלים עיצוביים ותכנוניים, הנעים מקנה מידה אורבני לקנה מידה של הפרט, כך שיעודדו בריאות והתפתחות בקרב הגיל הרך, יעשירו את האינטראקציה בין הילד למלווהו, ויחזקו את טיפת החלב כמוקד אורבני וקהילתי מזמין?

דניאלה בן-עטר נציגת קרן ברנרד ון ליר בישראל

סביבה בריאה ומותאמת לגיל הרך היא אחד המרכיבים העיקריים המשפיעים על התפתחות הילד ועל בניית המוח בשנים הראשונות לחייו. תוכנית הדגל של קרן ברנרד ון ליר, אורבן95, הפועלת לייצר סביבה עירונית תומכת התפתחות לילדים צעירים ולמלוויהם, שואלת את יוצרי המרחב ואת קהילת המעצבים והמשפיעים: "אם הייתם יכולים לחוות את העיר מגובה 95 ס"מ, מה הייתם עושים אחרת?" תחנות טיפת חלב הן תשתית לאומית ש-97% מאוכלוסיית הילדים וההורים בישראל מגיעים אליה. טיפות החלב וסביבותיהן הן מהמרחבים היחידים בישראל המיועדים לאוכלוסייה זו, והם אינם מתאימים די הצורך לצרכיה. קרן ון ליר זיהתה פוטנציאל זה, ובאמצעות הגישה והכלים של אורבן95 החלה, עם שותפיה יחד, לגבש תוכנית המשנה ומעצבת מחדש תחנות אלה, כדי להפיק את המירב מהן לכלל האוכלוסייה, וליותר ממיליון ילדים מתחת לגיל שש ומלוויהם. פרויקט זה, של אורבן95, בשיתוף בצלאל ומשרד הבריאות, הממומן על ידי קרן ון ליר, שואף להפוך את תחנות בריאות המשפחה למרחב של טיפול והתפתחות מרובי ממדים, המעודד מפגש רב-גילאי בין מקבלי השירות למיניהם, ובינם לבין מערך בריאות הציבור, באופן נגיש, נוח ובטוח. שיתוף הפעולה עם בצלאל, מוסד מוביל בתחום העיצוב ברמה בינלאומית, לצד שותפינו הבכירים, המובילים והמשפיעים ביותר במשרד הבריאות, מביא איתו מקצועיות, וכן עיצוב חדשני, מבריק ויצירתי. אלה הם השותפים האידיאליים לקידום ולחידוש השירות הוותיק, המשרת את הקהילה עוד טרם קום המדינה, ובעשורים האחרונים לא קיבל את ההתייחסות ואת הטיפול הראויים לו. אנחנו מקווים שמדריך זה יקבע סטנדרטים חדשים ופרקטיים, ויספק כלים ממוקדים, כך שאדריכלים, מעצבים והקהילה יעזרו בו, כדי לשנות ולשפר את סביבות טיפות החלב, ומתוך כך את השירות החיוני כל כך שאותו הן מעניקות לקהילת הגיל הרך.

פרופ' אלס ורבקל, ראש בית הספר לארכיטקטורה, בצלאל

שיתוף הפעולה בין בית הספר לארכיטקטורה לבין קרן ברנרד ון ליר ביוזמת אורבן95 מתמקד בפיתוח גישות חדשות לעיצוב הסביבה המיידית לילדי הגיל הרך. הודות לשיתוף פעולה ייחודי עם משרד הבריאות, התמקדנו בעיצוב של תחנות "טיפת חלב". ההחלטה להתמקד בבריאות בני הגיל הצעיר ובמרכזי הטיפול המיועדים להם מאפשרת לנו לפתח רעיונות חדשניים, מדויקים ומדידים, ובאותו הזמן להגיע לכל חלקי הארץ, ולמגוון רחב של קהילות בישראל.

הגישה שלנו מדגישה את הצורך בעבודה בינתחומית: גישות עכשוויות לעיצוב סביבה, וחיפוש מעבר לגבולות הדיסציפלינה של המרחב האדריכלי לתוך תחומי עיצוב אחרים, כגון תקשורת חזותית, עיצוב תעשייתי ועוד. מדריך העקרונות המוצג לפניכם מסכם את השלב הראשון של מחקר מבוסס עיצוב, אשר כרוך בנייתו מרחבי של מסמכי תוכניות קיימות. פיתוח העיצוב ושימוש בחשיבה עיצובית התקיימו באמצעות סדנאות עם סטודנטים ועם משתמשים; ושולחנות עגולים עם בעלי עניין ועם אנשי מקצוע. אנחנו רואים את המדריך כמסמך דינאמי, שייבחן בשטח, וימשיך להתפתח באמצעות דיון ציבורי.

ד"ר שרון אלרועי פרייס ראש חטיבת בריאות הציבור, משרד הבריאות

שירות המניעה בטיפת חלב בישראל הוא שירות ייחודי ובעל חשיבות גבוהה בשמירה על בריאות הציבור, במניעת מחלות ובאיתור מוקדם של בעיות בריאות ושל מצבים רגשיים ותפקודיים של משפחות לקראת לידה, ובהמשך, מהלידה ועד גיל שש שנים. נכון לחודש דצמבר 2022, פועלות בישראל קרוב ל-1,000 תחנות טיפת חלב, כ-450 מהן מופעלות על ידי משרד הבריאות. השאר מופעלות על ידי קופות החולים, על ידי עיריות תל אביב וירושלים ועל ידי ספקים אחרים.

הפעלת התחנות של משרד הבריאות, הפזורות בכל הארץ, מציבה בפנינו לא מעט אתגרים בבנייה, בהרחבה ובתחזוקה של המבנים, וכן צורך לעמוד בציפיות המשפחות המקבלות שירות בטיפות החלב. על כן, חשיבות הסביבה שבה ניתן שירות ייחודי זה ברורה לכולם: סביבה בטוחה ונעימה, וכן כזאת שמייצרת גרייה התפתחותית, שהיא תשתית חשובה גם בעבור אנשי המקצוע העובדים בתחנות טיפות החלב. שיתוף הפעולה של משרד הבריאות עם קרן ברנרד ון ליר ועם בצלאל, בפרויקט "בין הטיפות", הוביל לראייה חדשה בבנייה ובעיצוב התחנות, ראייה הוליסטית ומרעננת, הכוללת בתוכה התייחסות לממדים השונים, בדגש על מרחבים המותאמים לילדים בגיל הרך ולמלוויהם. אנחנו מחויבים לתת מענה להורים ולילדיהם בשנות החיים הראשונות, ולהישאר עדכניים ומתחדשים – בעבורם ובעבור הצוותים שלנו.

שושי גולדברג אחות ראשית ארצית וראשת מינהל הסיעוד, משרד הבריאות

שנות החיים הראשונות הן סוגיה מרכזית וחשובה בתחומי העיסוק של משרד הבריאות. תקופה זו טומנת בחובה מגוון רחב של נושאים, והזדמנויות רבות למפגשים בין האזרחים למערכת הבריאות – משלב תכנון ההיריון, דרך הלידה ועד השנים הראשונות – המתקיימים בטיפות החלב. תוצרי הבריאות בשנות החיים הראשונות ישתקפו לאורך כל חייו של אדם. על כן, השקעה נבונה ונכונה בשנים אלה היא מפתח לעתידו האישי של כל אזרח ואזרח, וכן לבריאותה ולשלמותה של החברה כולה. חשיבות ההשקעה בשנות החיים הראשונות מתעצמת, כאשר מביאים בחשבון את הצורך בצמצום פערים בין קבוצות אוכלוסייה, ובשיפור איכות חייהם של חבריהן. למבנה הפיזי הפנימי והחיצוני של טיפת חלב השפעה קריטית על ההיענות לטיפול, על הקשב במהלך הטיפול ועל תוצאות הטיפול. הוא משפיע על הצוותים המטפלים ועל מקבלי השירות כאחד. במערכת בריאות שמשאביה מוגבלים יש חשיבות רבה להשקיע את אלה שיש באופן היוצר אימפקט חזק ומאפשר את השגת התוצאות הרצויות. הפרויקט הנפלא, המשתף את האקדמיה בצלאל ואת קרן ון ליר, חשף את משרד הבריאות לעולם שלם של אפשרויות עיצוביות מצוינות, הנותנות מענה מדויק למגוון הצרכים ולשיפור השירות.

אילו היית יכול לחוות את העיר מגובה 95 ס"מ, מה היית משנה בה?

חשבו: תינוקות כעיקרון עיצוב אוניברסלי-התמקדות בתינוקות, בפעוטות ובמלוויהם הופכת את העיר

לטובה יותר בעבור כולם.

(Bernard van Leer, Urban 95)

22

אפיון

מרחב מעודד מפגש
מרחב מעודד טיפול
מרחב מעודד התפתחות
מרחב מעודד משחק
מרחב נוח
מרחב נגיש

26

35

36

התאמה

מרחב בטוח
חומריות ומרקמים
מרחבים רפואיים

זיהוי היזדמנויות

מרחב הכניסה
מרחב הגג
מרחב רב תכליתי
עירוב שימושים

22

תחנות לבריאות המשפחה

בעבר: 'תחנות לאם ולילד' או בשמן העממי 'טיפת חלב'.

26

אסטרטגיה לעיצוב מחדש

התבוננות דרך משתמשי המרחב

35

איך להשתמש במדריך?

דרכי פעולה לעיצוב מרחבי טיפות חלב וסביבתיהן

36

22 טיפת חלב כחלק מהמרחב העירוני

מבנה

סביבה

נוף

26

35

מקרה בוחן

נספחים

36

אינדקס

פרוגרמה-משרד הבריאות

תחנות לבריאות המשפחה

בעבר: "תחנות לאם ולילד" או בשמן העממי "טיפת חלב"

תחנת "טיפת חלב" הראשונה החלה את דרכה בירושלים העתיקה, בשנת 1921, במסגרת שיתוף פעולה של "הסתדרות נשים עבריות" ושל "הדסה", שהוקמו על ידי נשים יהודיות אמריקאיות, במטרה לצמצם את תמותת התינוקות. בראשית שנות ה-20 של המאה ה-20 קיימו הארגונים האלה פעילות שנועדה לתת לנשים מידע רפואי בנושאי היריון, לידה וטיפול ביילודים. בתחילת המאה ה-20 נאמדה האוכלוסייה היהודית בפלשתינה בכ-50,000 בני אדם, 60% מהם גרו בירושלים, והיתר בערים כמו צפת, יפו וטבריה וביישובים חקלאיים. בדומה לערים רבות אחרות, שהיו תחת שלטון האימפריה העות'מנית, הייתה גם ירושלים עיר מוזנחת. היא סבלה משירותי בריאות ותברואה ירודים, ושיעור תמותת התינוקות בה היה מן הגבוהים בעולם. המצב בכל רחבי הארץ היה דומה, והסיבות העיקריות לכך היו התנאים הסניטריים הקשים, הצפיפות והעדר מערכת בריאות ממוסדת. האישה שהצליחה לשנות את המצב מן הקצה אל הקצה הייתה הנרייטה סאלד, שהגיעה לביקור בשנת 1909, והזדעזעה ממצב הנשים היולדות ומשיעור תמותת התינוקות. כעובדת סוציאלית בהכשרתה ידעה סאלד שהקמה של בתי חולים בלבד לא תסייע בצמצום תמותת התינוקות, וכי כדי לשפר את המצב יש להשקיע ברפואה מונעת, ובהכשרה של אנשים מתאימים שישיעו לאימהות המקומיות.

בינואר 1913, בעקבות פנייתה של הנרייטה סאלד, איש העסקים נתן שטראוס השתתף במימון הקמת "המרכז לטיפול באם ובילד" בירושלים. אל שטראוס הצטרפו שתי אחיות אמריקאיות מניו יורק שסייעו, עם "ארגון נשות הדסה", בהקמת מרכז רפואי שישמש להדרכת אימהות לטיפול בתינוקות ובילדים. לימים נקרא מרכז זה "טיפת חלב". המרכז, שפעל על פי דגם של מרכזים דומים שהוקמו בניו יורק, היה פתוח לכול. פעילות המרכז התמקדה בארגון שירות של מיילדות, בהדרכה, בחינוך לבריאות ולהיגיינה, בעזרה רפואית, בביקורי בית של אחיות אצל משפחות עניות, ובבדיקת תלמידים בבתי ספר. בין היתר, עובדי המרכז עזרו להפנות נשים ללידה בבתי החולים, ערכו ביקורים בבתי נשים שילדו בבתיהן, וניהלו מעקב אחר נשים שילדו בבתי החולים. תחנת "טיפת חלב" הראשונה הוקמה בחודש יוני בשנת 1921 בעיר העתיקה. תחנת זו סיפקה שירותי רפואה לילדים, ייעוץ תזונתי, חיסונים, בדיקות שוטפות והדרכה למרות הצורך הברור של אימהות ביעוץ ובסיוע הרפואי, לא הגיעו כל האימהות לתחנות. העדר מידע על עבודת התחנות, ספקנות באשר למהות הסיוע הרפואי, ודבקות במסורת של לידה בבית היו חלק מהסיבות לכך. לצורך הגברת ההיענות נשלחו נשים מטעם "הסתדרות נשים עבריות" לשכנע ולעודד אימהות להגיע לתחנה, וכדי להשריש את הצורך בהגעה לתחנת "טיפת חלב" ניתנו הטבות לאימהות שהגיעו לביקורת ולייעוץ של רופאים, וכן חולקו בקבוקי חלב לבתים באזור ירושלים.

כבר בשנת 1923, שנתיים לאחר פתיחת תחנת "טיפת חלב" הראשונה בירושלים, חל שיפור בתנאי שירותי הרפואה וניכרה ירידה בשיעור תמותת התינוקות בעיר ובסביבתה. בשנת 1938 כלל היקף הפעילות של "טיפת חלב" בארץ, שמנתה אז כ-300,000 תושבים, 44 תחנות שטיפלו ב-46,000 נשים הרות וב-53,000 תינוקות. פריסת התחנות ברחבי הארץ תרמה להנגשתן לציבור, כך שבתקופת זמן זו (1921–1938) היו 7.1 מיליון ביקורים של נשים בתחנות "טיפת חלב", 700,000 ביקורי בית, ונמצא כי 70% מהלידות התקיימו בבתי חולים או בסיוע של מיילדות בבית. בשנת 1948, עם הקמתה של מדינת ישראל, העבירה "הדסה" את מערך "טיפת חלב" למשרד הבריאות הישראלי, וזה אימץ את מכלול נוהלי העבודה והפיקוח הבריאותי באימהות ובילדים שהפעילה "הדסה". בהתאם למדיניות ממשלת ישראל, שעליה הכריז דוד בן גוריון – להפוך את השירות הציבורי לממלכתי – החלה "הדסה" בשנת 1950 להעביר את שירותיה הרפואיים לידי משרד הבריאות הישראלי. בשנת 1952 הסתיים התהליך, וכל תחנות "טיפת חלב" ושירותי הבריאות שניהלה "הדסה" בבתי ספר הועברו ישירות למשרד הבריאות של מדינת ישראל.

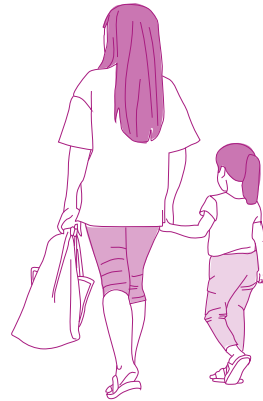

אסטרטגיה לעיצוב מחדש

התבוננות דרך משתמשי המרחב

"טיפת חלב" היא תחנה המספקת מדי יום שירותי בריאות ורפואה לנשים הרות, לתינוקות ולילדים (גילאי לידה עד שש שנים) ולמלוויהם, שאותם מקבל צוות רפואי הנמצא בתחנה באופן קבוע.

טיפת חלב פזורות בכל רחבי הארץ ומזמנות אליהן מגוון מבקרים בטווח גילאים רחב, שהם בעלי צרכים שונים. מגוון המשתמשים הפוקדים את התחנה מצריך התייחסות לכל פרט, ולצרכים המיידים שלו. מתוך המחשבה על הפעולות היום-יומיות של כל עובד ועובדת במשך היום בתחנה, ניתן לאפיין ולעצב את התכונות הפיזיות של מרחב התחנה ושל סביבותיה.

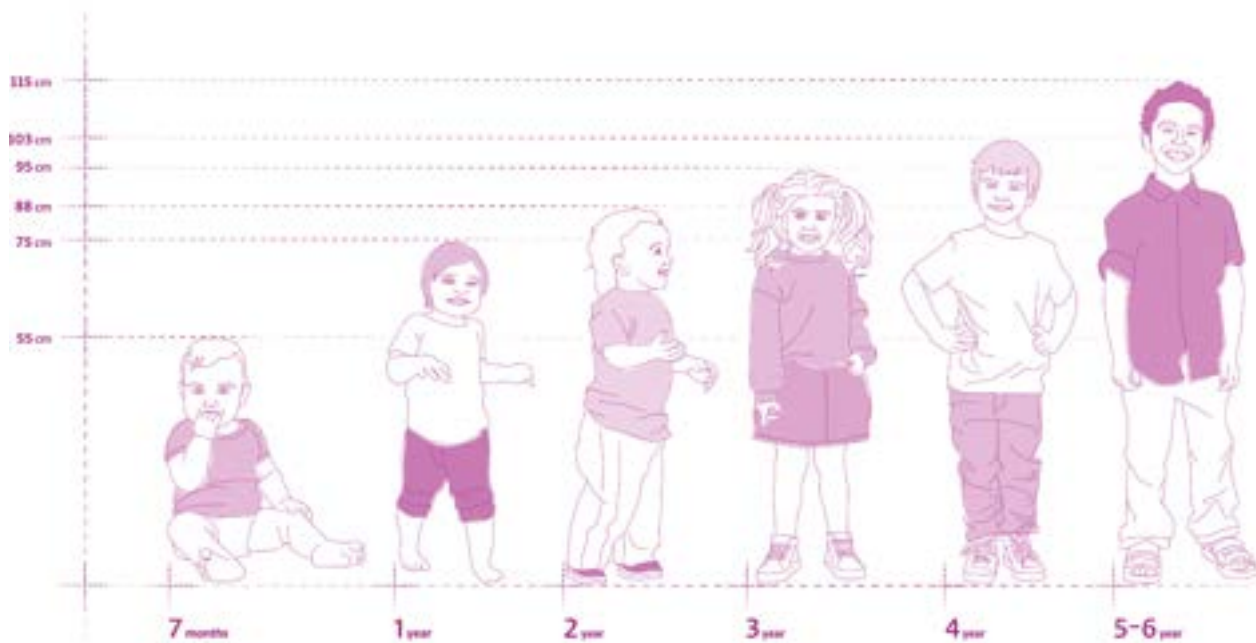
גובה תנוחת הישיבה לפי גיל

תינוקות מתיישבים לראשונה, בדרך כלל, בגיל שבין 7 ל-10 חודשים. הישיבה הראשונה מתקיימת במישור/במשטח הרצפה. טווח הגיל הרך מכיל בתוכו תנוחות ישיבה בכ-6 גבהים משתנים. כך, גם הצרכים הפיזיים מהסביבה וגם המענה להם – משפיעים על תפקוד ובריאות המשתמשים.

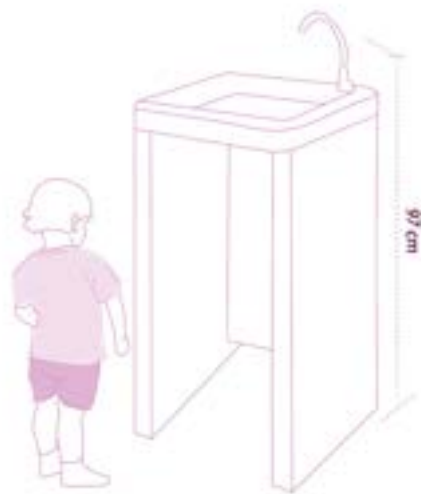
פעולות משתמשי המרחב

גישה לריהוט ולחפצים בגבהים מתאימים

מעברים מתאימים לילד ולמלווה

שימוש בכלים סניטרים - פעולות בסיסיות

החתלה

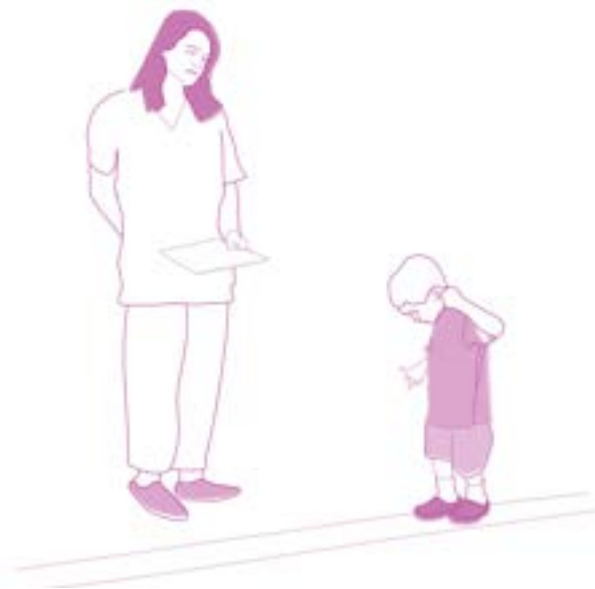
הנקה

ישיבה לצד עגלה

הליכה עם עגלת יחיד או תאומים

איך להשתמש במדריך?

דרכי פעולה לעיצוב מרחבי טיפות חלב וסביבותיהן

המדריך שבידיכם כולל בתוכו המלצות מרחביות,

המנוסחות באמצעות טקסט ודימויים, לאופנים שבהם ניתן לתכנן ולעצב תחנת "טיפת חלב" חדשה או קיימת, באופן שיענה על הפרוגרמה המורחבת לטיפות חלב (שפותחה במסגרת פרויקט "בין הטיפות"), באופן גמיש ובהתאם לעקרונות העיצוב שגובשו במסגרת הפרויקט.

שלב 1:

אפיון

אפיינו את עקרונות המרחב
שאותו אתם מתכננים

זהו פרק המפרט את הטקטיקות העיצוביות ואת ההזדמנויות המרחביות שבאמצעותן אפשר להפוך את תחנת "טיפות חלב" למרחב התומך בפעילות, בשימוש ובצורכי המשתמשים/ות.

יישום המדריך תלוי בצורך ובסוג ההתערבות (שיפוץ או בנייה מחדש) בתחנה. כל אלמנט במדריך יכול להתאים הן במקרה של שיפוץ, הן במקרה של בנייה מחדש. המקבצים המוצעים במדריך מדגימים איך ניתן לשלב כמה אלמנטים כדי לייצר מרחב נוח, טיפולי, חברתי, התפתחותי וכדומה. ניתן לעשות כל שילוב של אלמנטים, כדי להשיג תמהיל שונה לבחירתכם, או להתמקד באלמנטים מסוג ספציפי בהתאם לצורך, כגון מקבץ עם דגש טקטי על ערך הטיפול בחללי הטיפול, או להתמקד באלמנטים התומכים נגישות בתחנה המתמודדת עם קושי בנושא הנגישות, וליישם אותם באופן רוחבי באזורים שונים בתחנה.

שלב 2:

התאמה

התאימו לעקרונות המחייבים

שלב 3:

זיהוי

זהו הזדמנויות
מרחביות

שלב 1: אפיון

אפיינו את עקרונות המרחב שאותו אתם מתכננים

בהתאם לצורך: עיצוב מחדש של תחנה קיימת או בנייה של תחנה חדשה. אפיינו את צורכי המשתמשים ובחרו באחד או ביותר מששת עקרונות העיצוב המוצעים כאן. עקרונות אלה מתייחסים לשלל ההיבטים האיכותיים, המרחביים והעיצוביים של "טיפת חלב" כמרחב תומך טיפול, מפגש, התפתחות, משחק, נוחות ונגישות.

כל עקרון מחולק לכמה אלמנטים בנויים, המיועדים להמחשה בלבד ומציעים גישה עיצובית מסוג אחר לתחנה ולשימושים שבה.

תפתחות

טיפול

מפגש

10 11 12 13 14

6 7 8 9

1 2 3 4 5

מרחבים
אפינו את
העקרון(ות) החסר(ים)

אלמנטים
בחרו אלמנטים רלוונטיים

מקבצים
קבצו כמה אלמנטים יחד

נגיש

23 24 25 26

20 + 25 + 3

נוח

19 20 21 22

11 + 18 + 22

משחק

15 16 17 18

16 + 7 + 3

באיור שלפניכם מוצגת סביבה של "טיפת חלב" דימונית, הכוללת מרחבי חוץ ופנים שונים, המאוחדים לכדי רצף רעיוני, המגלם את ששת העקרונות העיצוביים של המדרוך, והמשלב בתוכו אלמנטים שונים התומכים בהם.

מרחב נוח

מרחב מעודד מפגש

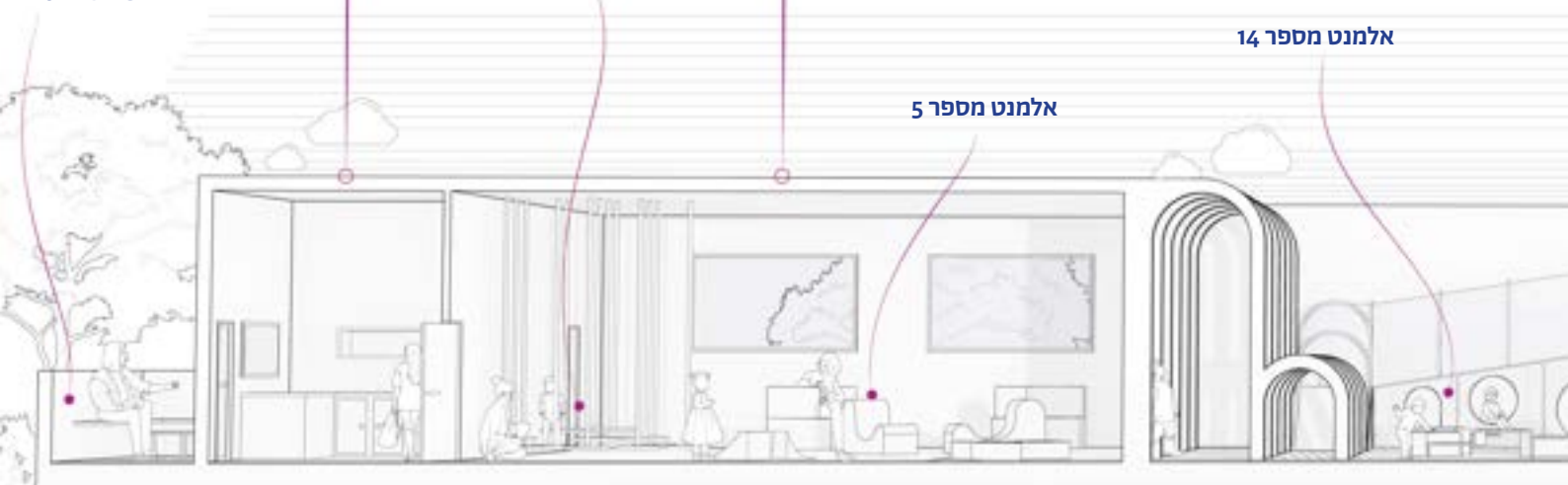
שחק

אלמנט מספר 20

אלמנט מספר 13

אלמנט מספר 5

אלמנט מספר 14

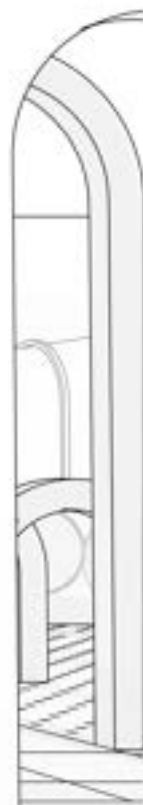
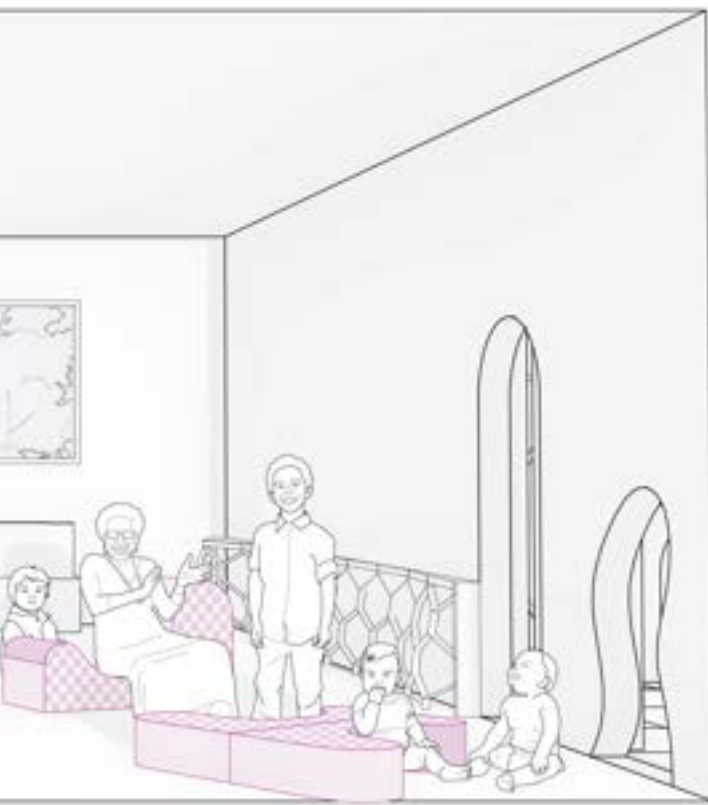
מרחב מעודד

מפגש

מרחב מעודד מפגש מאפשר לילדים הצעירים להיפגש עם קבוצות גיל מגוונות. בכך, זוכים הילדים להיחשף לשפה ולמודלי התנהגות גבוהים, שמהם הם יכולים ללמוד דברים חדשים ולפתח את תחושת הביטחון שלהם לשנים הבאות, מה שלא בהכרח יוכלו להשיג מקבוצת בני גילם.

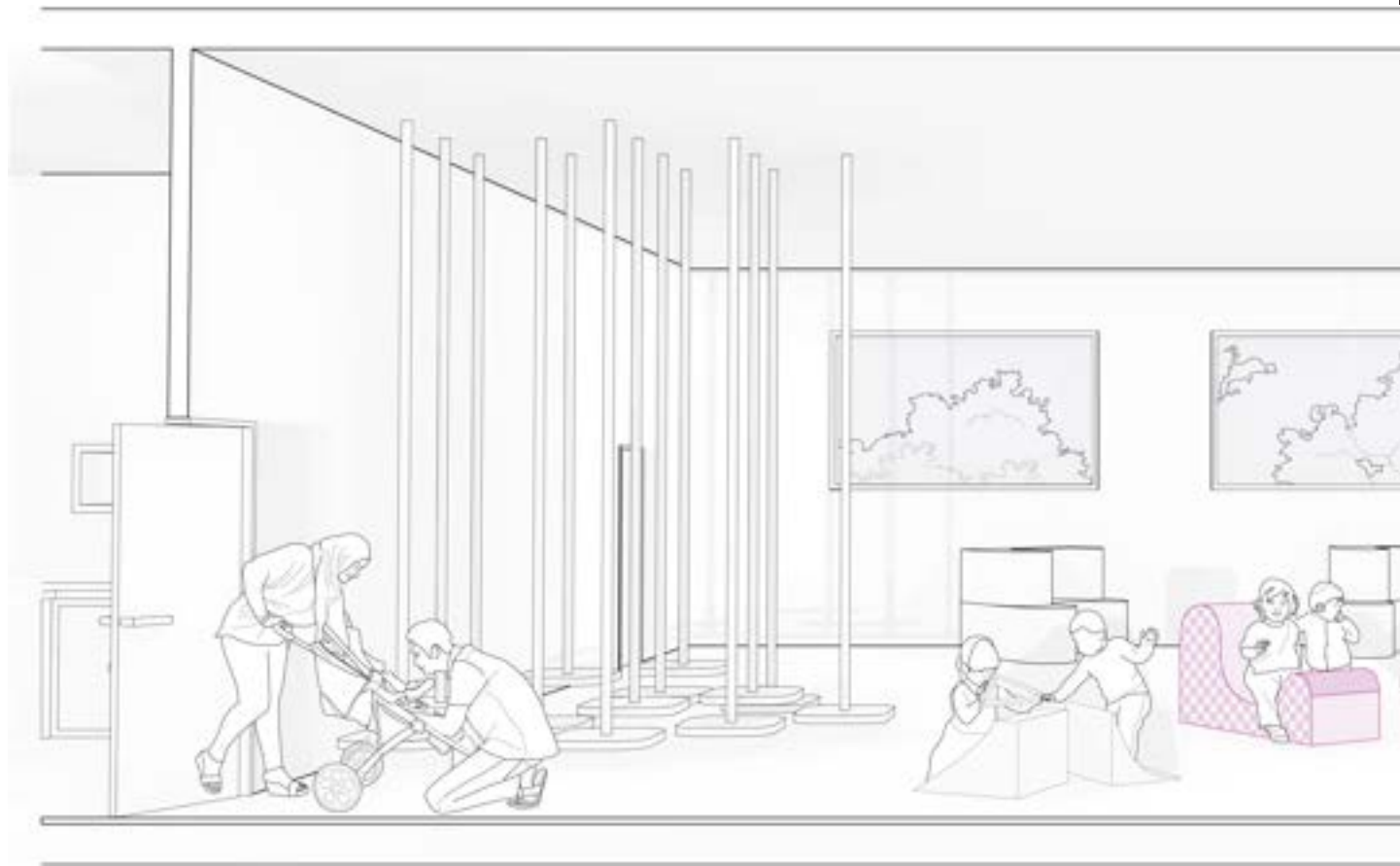
סביבה בנויה יכולה להקל או לעכב את יכולותיהם של אנשים להשתמש בה. אדריכלות חברתית מכילה (Socially Inclusive Design) היא אסטרטגיה תכנונית, המשמשת ליצירת סביבה בעלת גישה שווה לכל פרט, בליקשר לגיל, למגדר ולמגבלות שלו/שלה, כך שהמרחב מעודד קיום אינטראקציה חברתית בין הפרטים.

השינוי המחשבתי – מתכנון של סביבות מבנים אזרחיים, המכוונים בעיקר למבוגרים (אם בגודל הריהוט שאינו מותאם לגובה ילדים, או בחללים נטולי אפשרויות משחק וגירוי חושי) לתכנון המשלב את הגיל הרך באותו המרחב, ומוכוון לעידוד המשתמשים למפגש בין-דורי ולבילוי משותף – יטפח קשרים חברתיים חזקים יותר, ויגרום לכולם להרגיש רצויים במרחב הבנוי באופן שווה, עד כדי פיתוח מוקד קהילתי מזמין.

מפגש

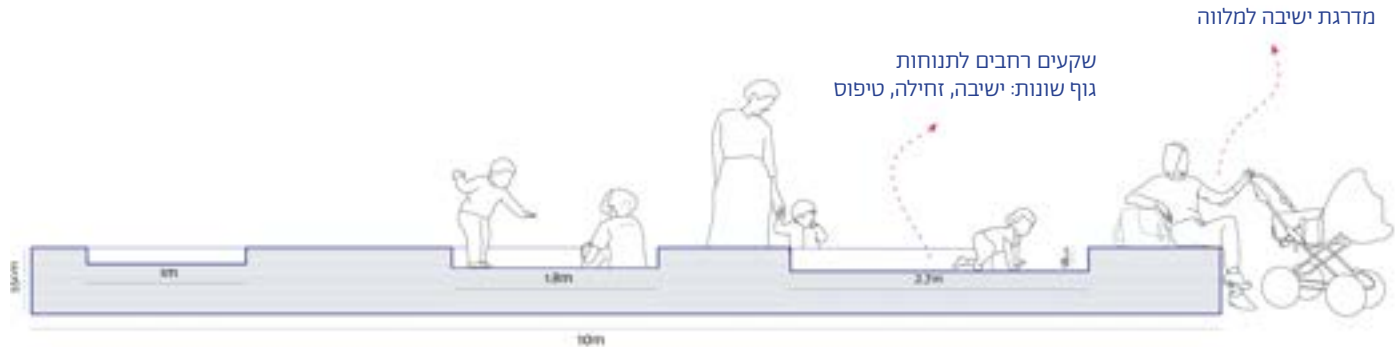
סביבות תחנת "טיפת חלב", המקבלת מדי יום מבקרים בשכבות גיל שונות, צריכות לכלול את מגוון התכונות הפיזיות שיספקו מענה לצורכיהם של כלל המשתמשים, ויעניקו את תחושות הנגישות, הנוחות, המשחקיות והבטיחות המרבית הנדרשות, כדי לעודד אותם להיפגש ולהשתתף יחד בפעילות, באותו המרחב.

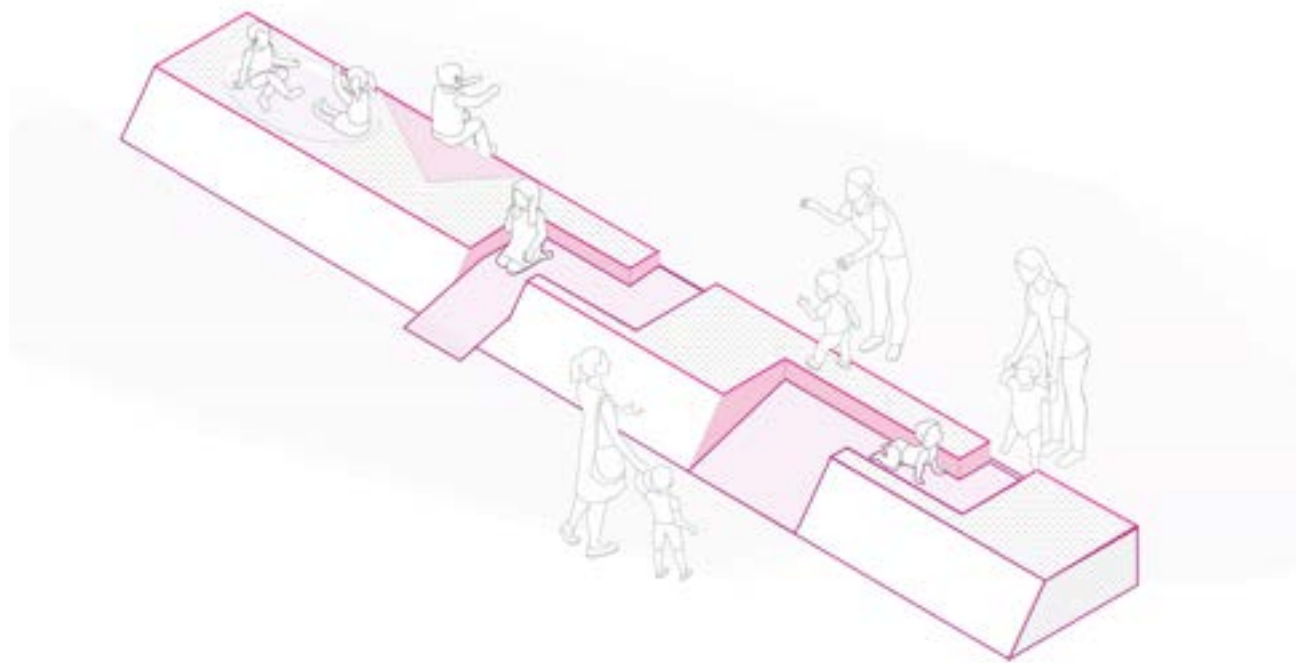

אלמנט 1

אלמנט לתנועה ולישיבה דו-כיוונית, לחללי פנים או חוץ (לחומרים מתאימים ראו עמוד 114), המשלב מרחבי משחק תחומים, מתאים למגוון גילאים, ומאפשר שהייה ומנוחה למלווה תוך כדי השגחה קרובה על הילדים, ובכך מעודד מפגש וביולוי משותף ביניהם.

• ניתן להתאים למרחב התפתחות או למרחב המתנה.

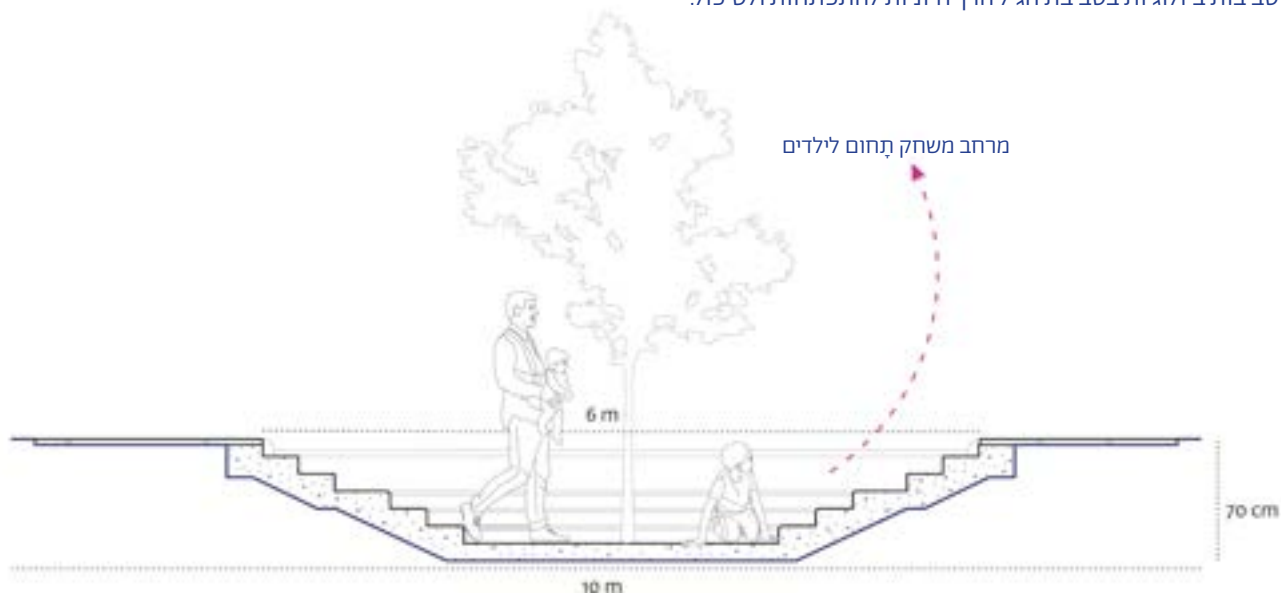

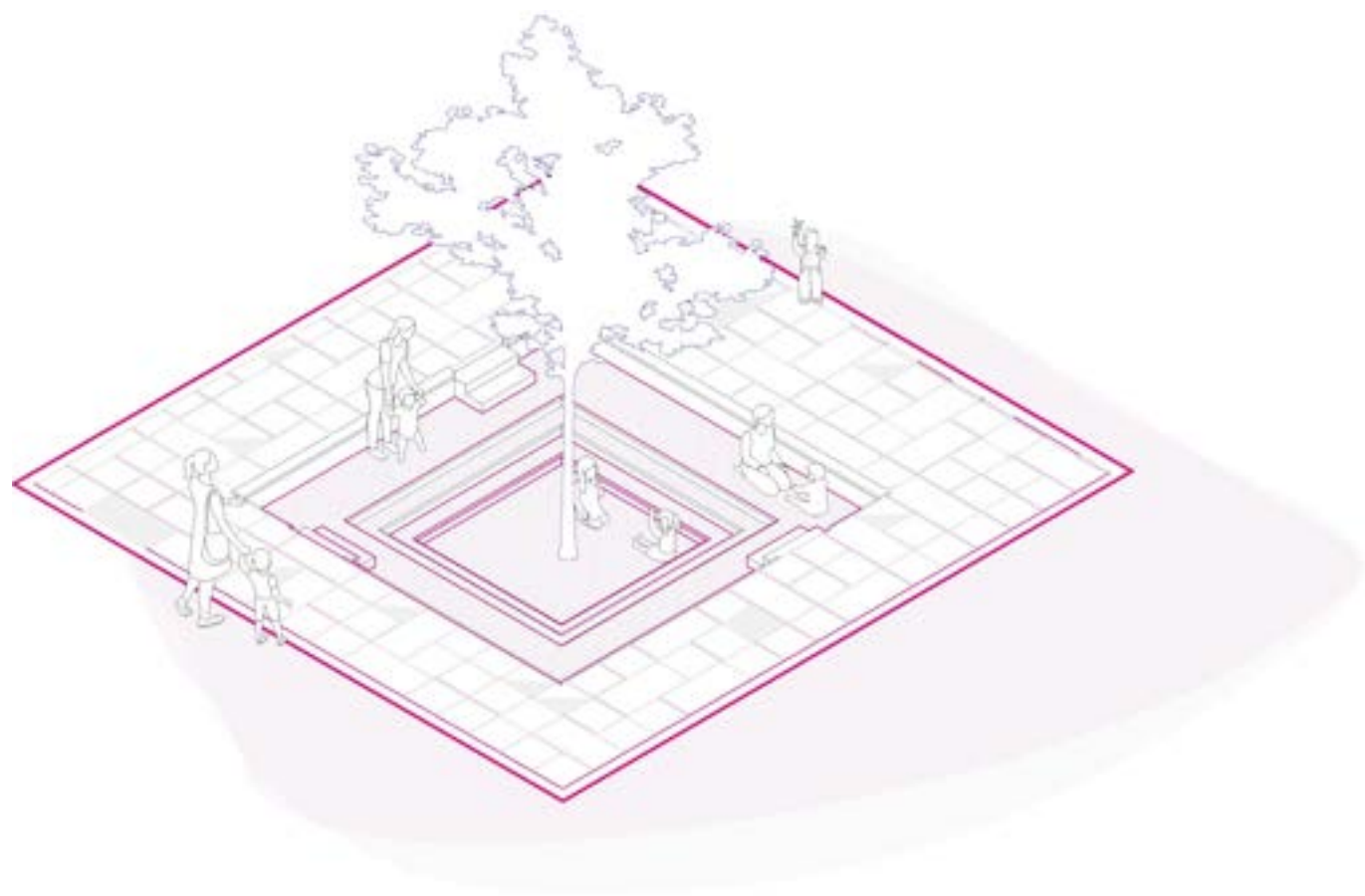

אלמנט 2

אלמנט ישיבה מדורגת, לחללי פנים או חוץ. מרכזו הנמוך ממפלס הקרקע מייצר מרחב התכנסות ומפגש. ניתוקו של המרכז מהמפלס העליון מאפשר מרחב משחקי בטוח, וכן מאפשר למלווים לצפות על הילדים.

- ניתן להתאים גם למרחבי המתנה, התפתחות או מפגש.
 - במרחבי החוץ ניתן לשלב צמחייה/חצץ במרכז התחתון.
- סביבות ביולוגיות בסביבת הגיל הרך חיוניות להתפתחות ולטיפול.

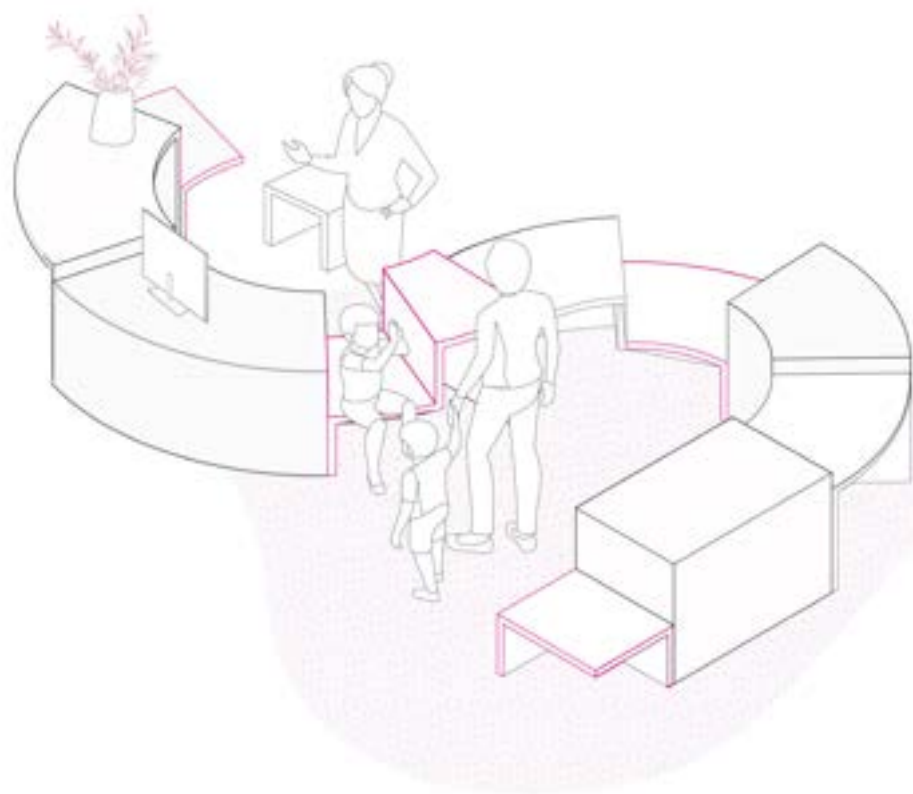

אלמנט 3

מערכת מודולרית בעלת יחידות בגבהים משתנים, המאפשרות שימושים שונים למגוון גילאים, במגוון צורות וכיוונים.

• ניתן להתאים לחלל המתנה ומשחק

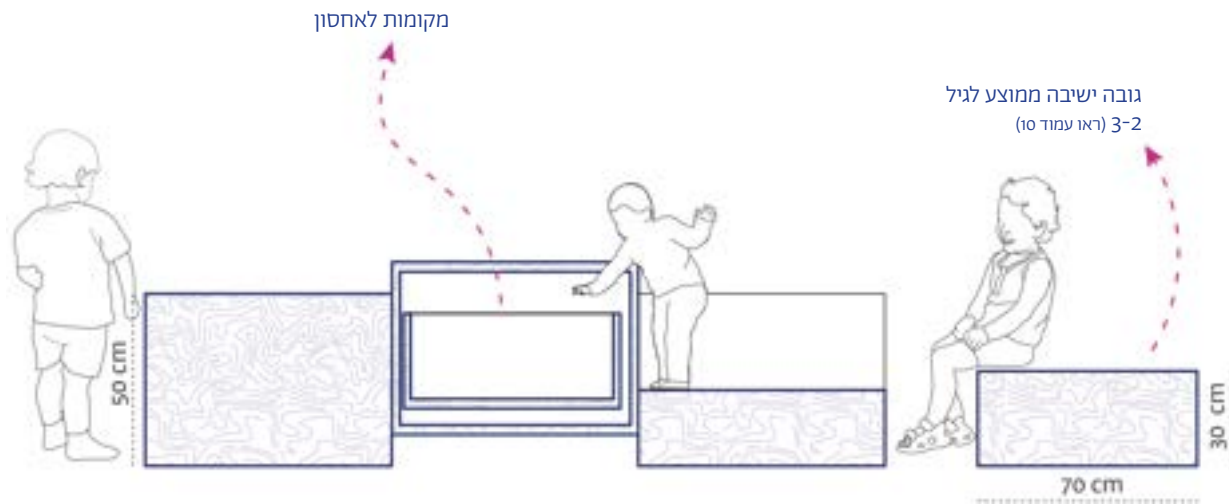

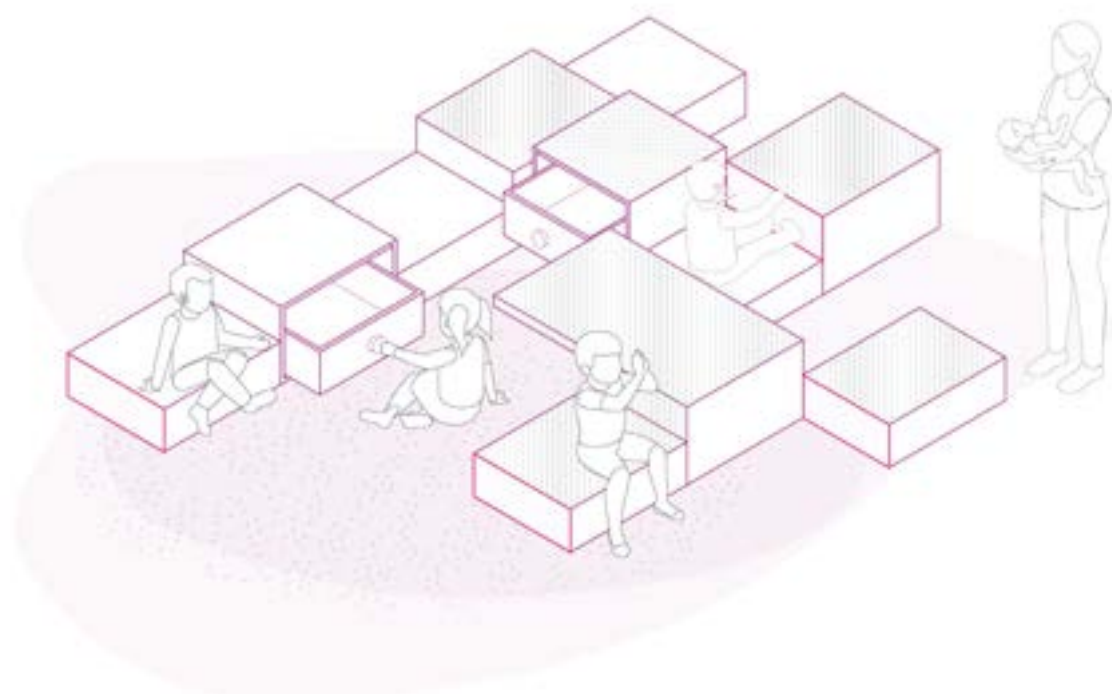

אלמנט 4

רצף משטחים מחוברים בגבהים משתנים לשימוש כשולחנות או ככיסאות, המאפשרים למגוון גילאים להשתמש בהם.

- ניתן להחסיר או להוסיף משטחים בהתאם לצורך
- ניתן להתאים לחדרי המתנה, טיפול, משחק.

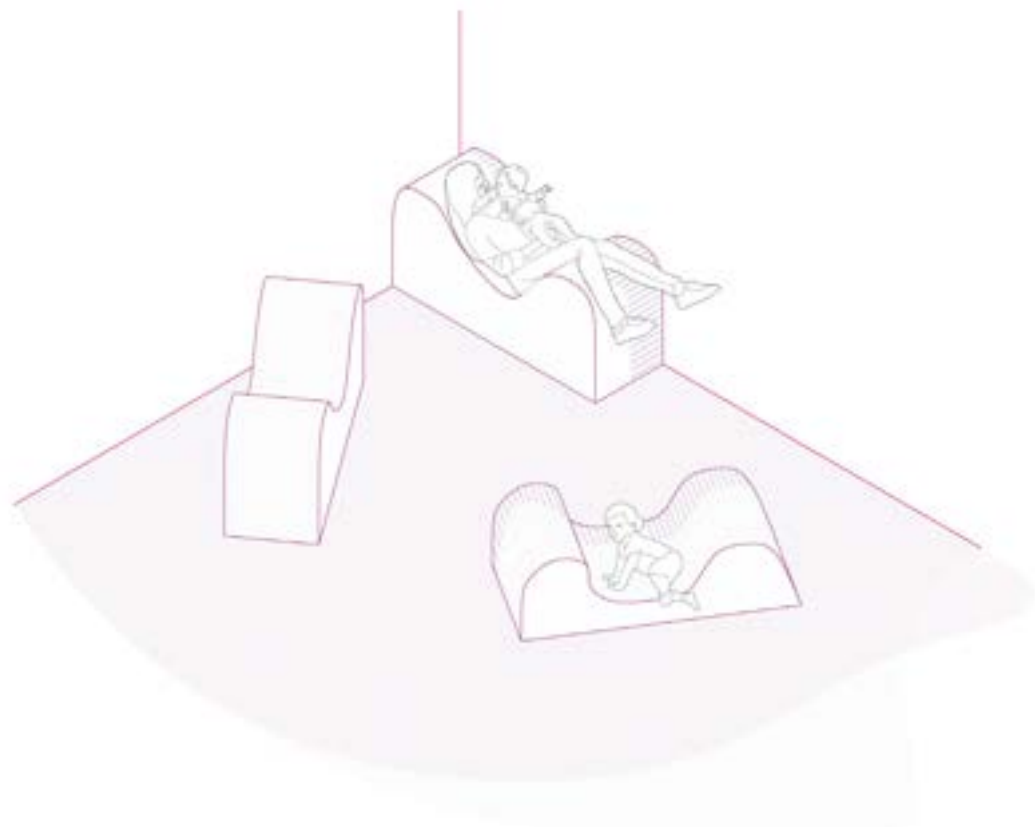

אלמנט 5

רהיט רב-שימושי למגוון גילאים למרחב פנים או חוץ
(לחומרים מתאימים ראו עמוד 114). מאפשר תנוחות גוף שונות.

• ניתן להתאים לחדרי המתנה, טיפול, התפתחות, משחק.

מקבץ 1

חיבור האלמנטים שלפניכם מייצר מרחב שהייה למנוחה או למשחק המעודד מפגש רב-גילאי.

את מקבץ האלמנטים זה ניתן להתאים לחללי ההמתנה, במרחבים הציבוריים במבנה ובמרחבי החוץ בסביבת התחנה, בהתאם לחומרים שתבחרו.

אלמנטים

אלמנט 1 (עמ' 32)

+

אלמנט 2 (עמ' 34)

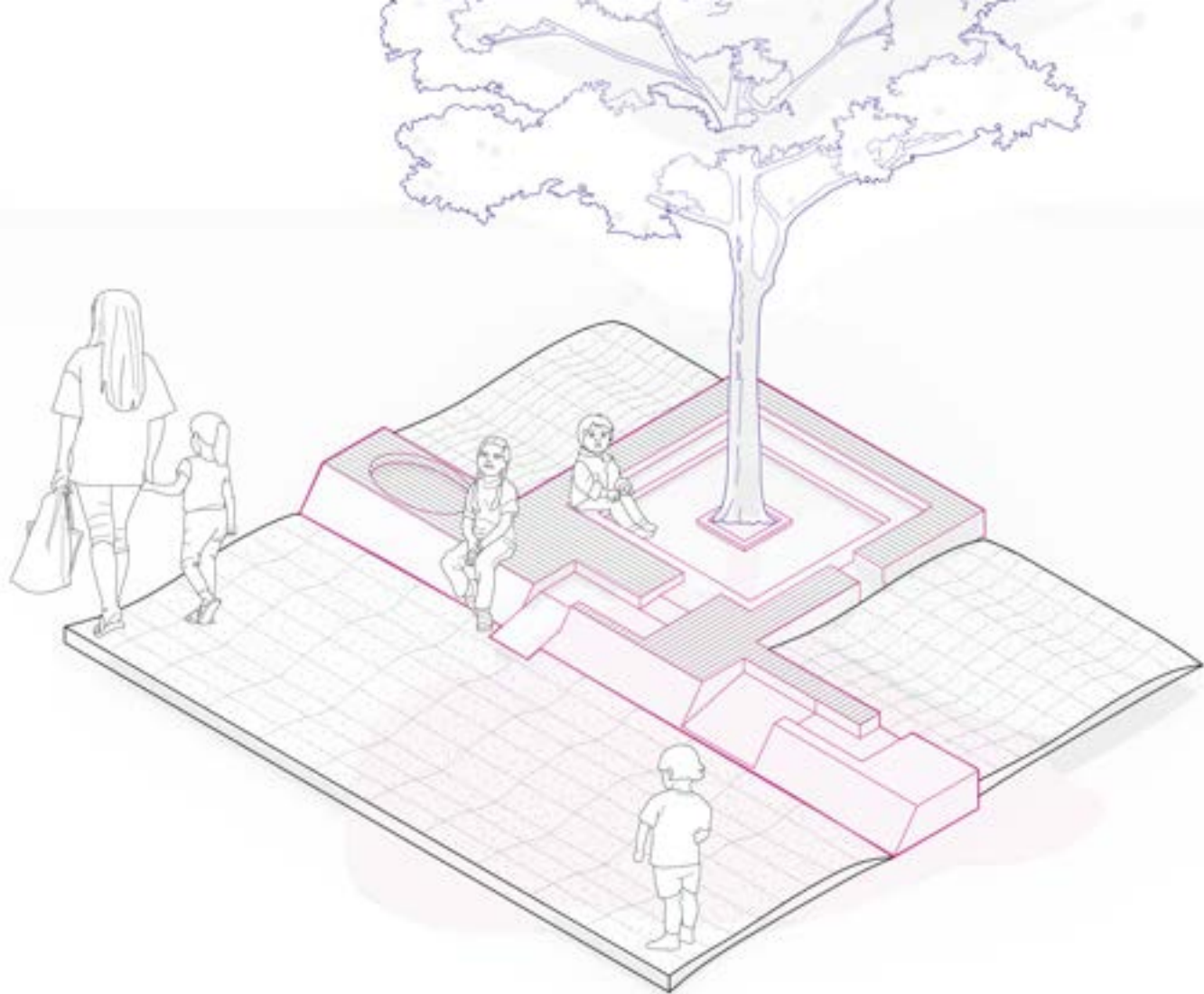
+

אלמנט 4 (עמ' 38)

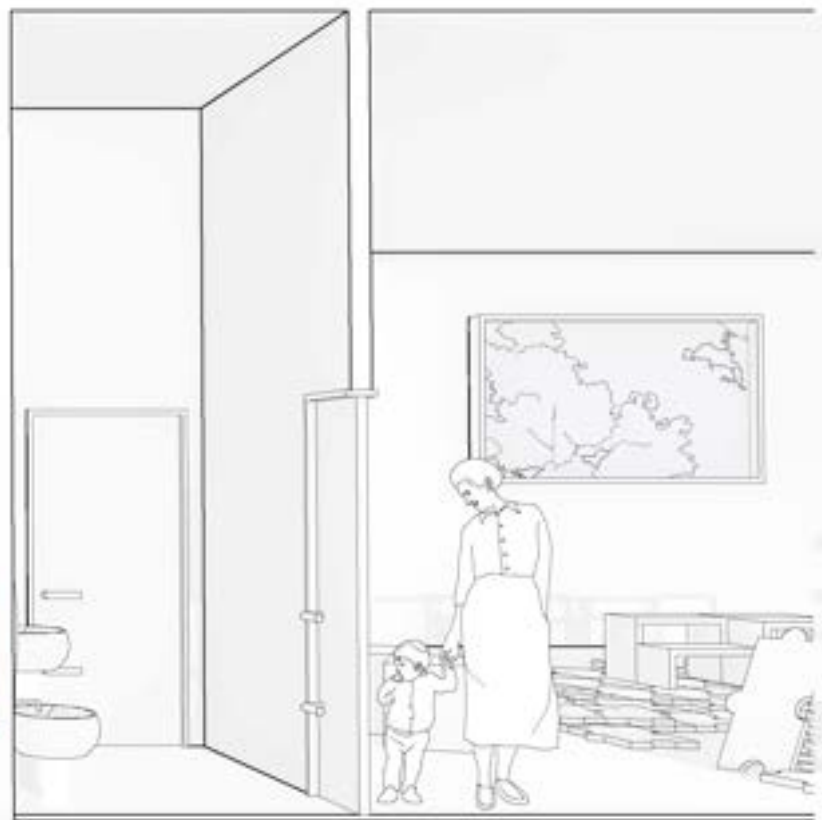
חללית

מרחב מעודד

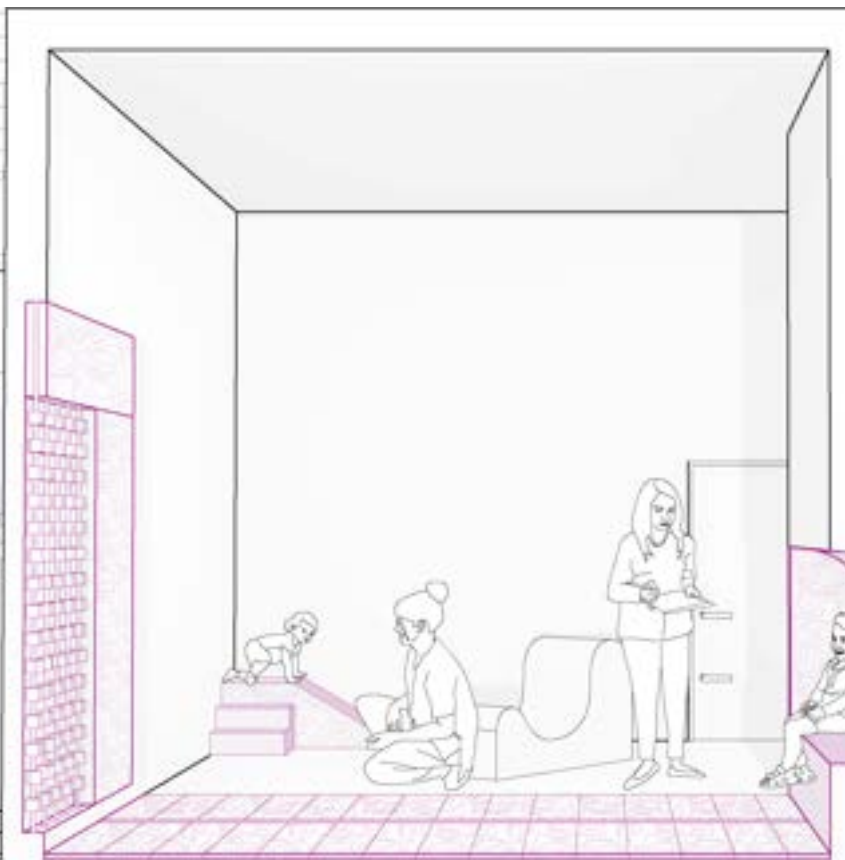
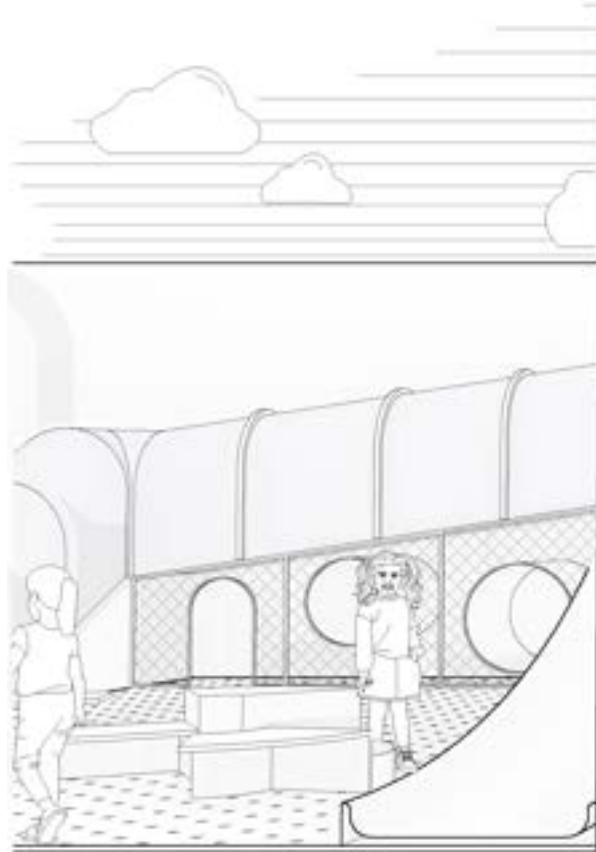
טיפול

"טיפת חלב" היא השירות הראשון שמלווה מבחינה מקצועית ומספק שירותי בריאות ורפואה בתחום קידום בריאות ומניעה לנשים הרות, לתינוקות, לילדים (גילאי לידה עד 6 שנים) ולמשפחותיהם. הטיפול הוא השירות העיקרי והבסיסי בביקור בתחנה. הטיפול נע מבדיקות מאבחנות התפתחות ותפקוד, דרך מתן חיסונים ומדידות עד שיחת ייעוץ אישית. התנועה בין טיפול ממשי ורפואי בהגדרתו לבין מתן מעטפת תומכת פרט וקהילה הופכת את תחנת "טיפת חלב" לפרוגרמה מורכבת ומשפיעה יותר מאשר מרפאה בלבד. השאיפה לטיפול טוב ומיטיב משותפת לשני הצדדים, הן למטפלות/ים והן למטופלות/ים. כדי לתת מענה לצורכי הילדים, המלווים והגורם המטפל, על המרחב של "טיפות חלב" לאפשר זאת. חוויית הטיפול תלויה בסביבה הפיזית: יש להביא בחשבון חוויה זו החל מהמרחב הצמוד לתחנה, דרך הכניסה והביקור ועד היציאה ממנה. עיצוב התחנה, כמרחב שהייה נוח, משחקי ונעים, מפרק את ההקשר הרעיוני הלא-חיובי של המסר ה"רפואי" – הפולשני והמכאיב.

טיפול

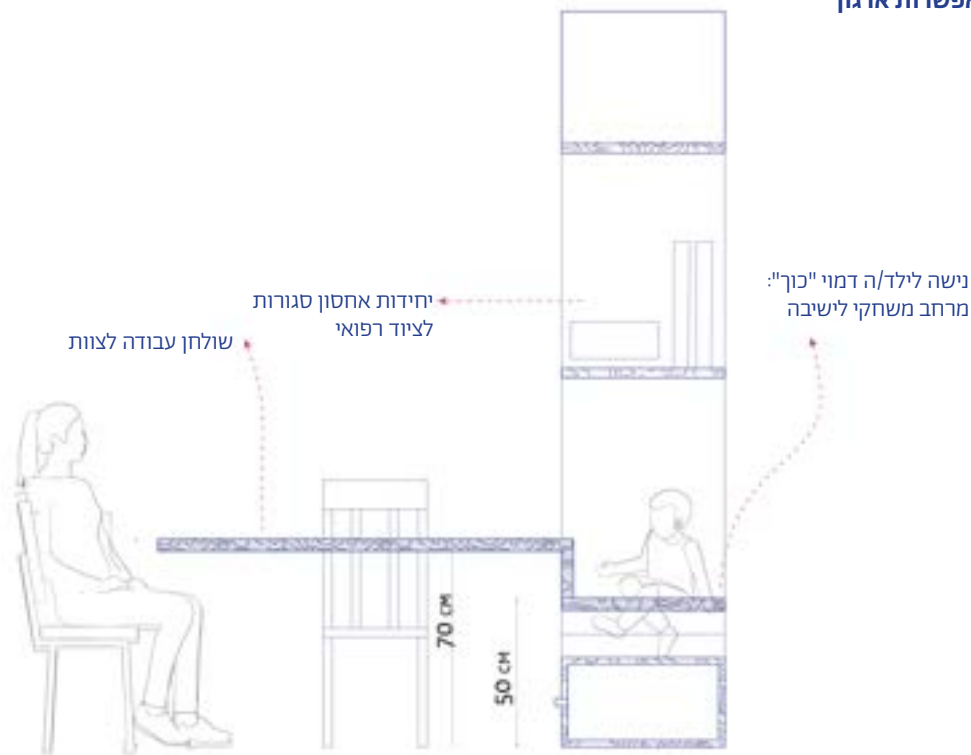
מרחב הטיפול ב"טיפת חלב" יכלול את מגוון התנאים הפיזיים שיאפשרו למטפלות/ים לבצע את הבדיקות הנדרשות באופן מקצועי ביותר, בתוך מרחב פעולה גמיש.

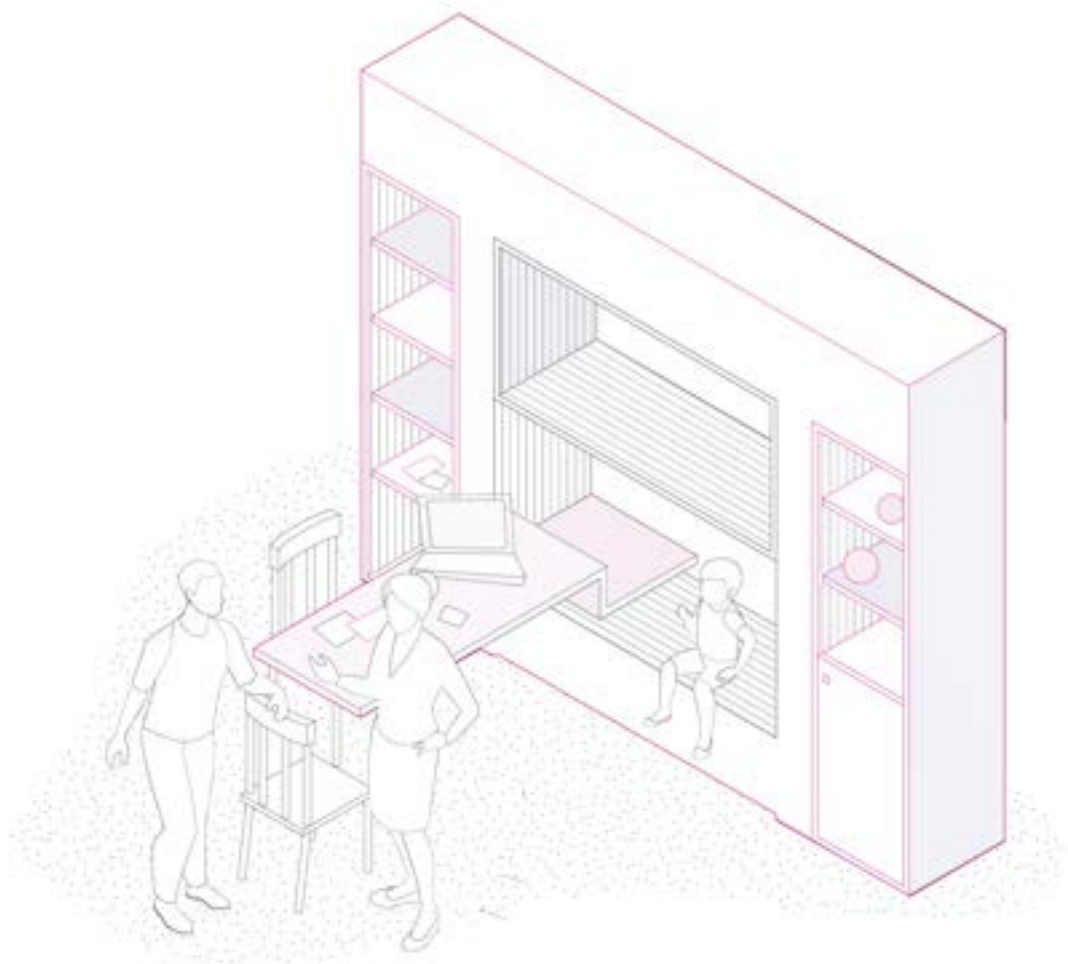

אלמנט 6

יחידת אחסון ורטיקלית, הכוללת מערכת מידוף פתוחה ויחידות אחסון סגורות, המאפשרות ארגון שאינו תופס שטח רב של החדר.

• ניתן להתאים לחדרי טיפול והמתנה.

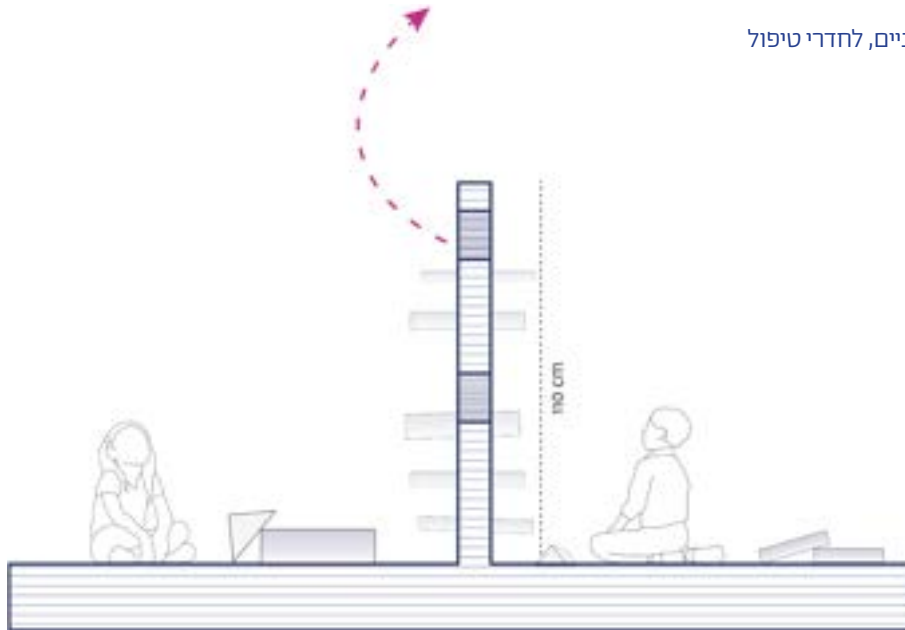

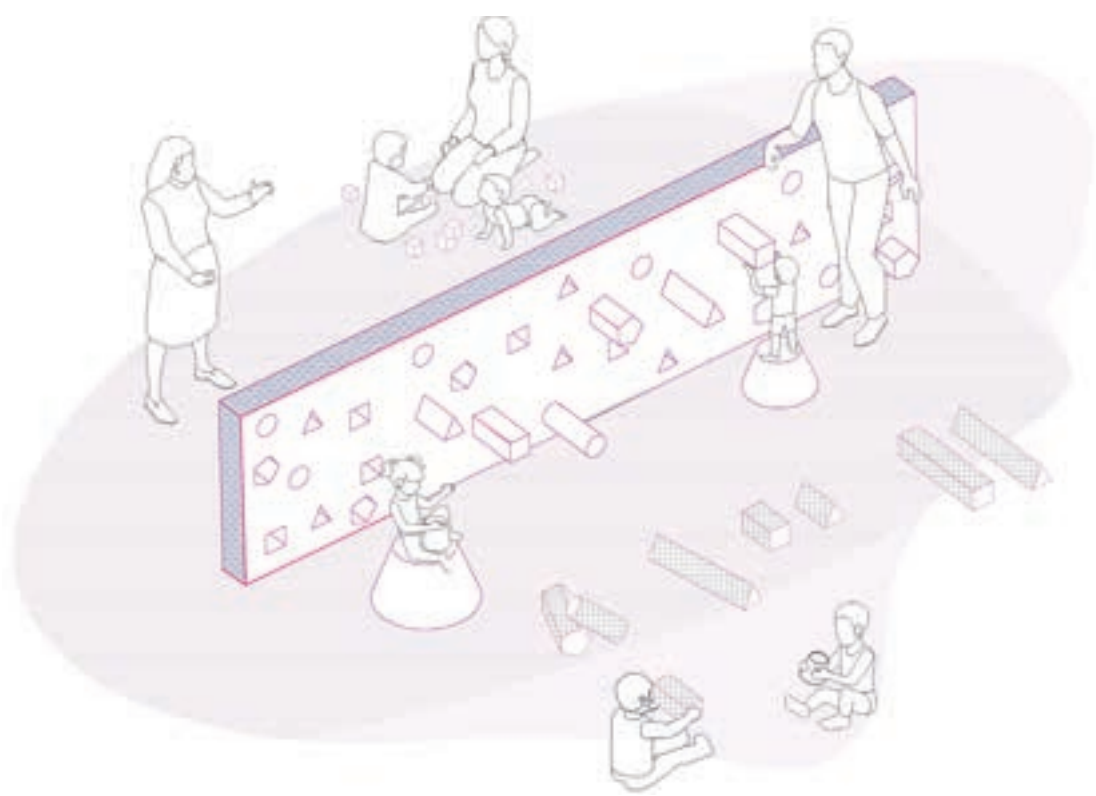
אלמנט 7

קיר או מחיצה אינטראקטיבית (הניתנים לפירוק ולהרכבה), הכוללת חורים לפי צורות בסיסיות בגדלים שונים, להתאמת חלקי צורות נשלפים – מעודד חקירה ומשחק במגוון צורות: פיתוח מיומנויות של מוטוריקה עדינה, קשר עין-יד וקואורדינציה, תקשורת סימבולית.

- ניתן להתאים לקיר בין חללים
- ניתן להתאים לחדרי המתנה, למרחבי ביניים, לחדרי טיפול

חירור בצורות ובגדלים שונים,
מחיצה והפרדה בין חללים,
פתחי אוויר וכניסת אור בצורות שונות

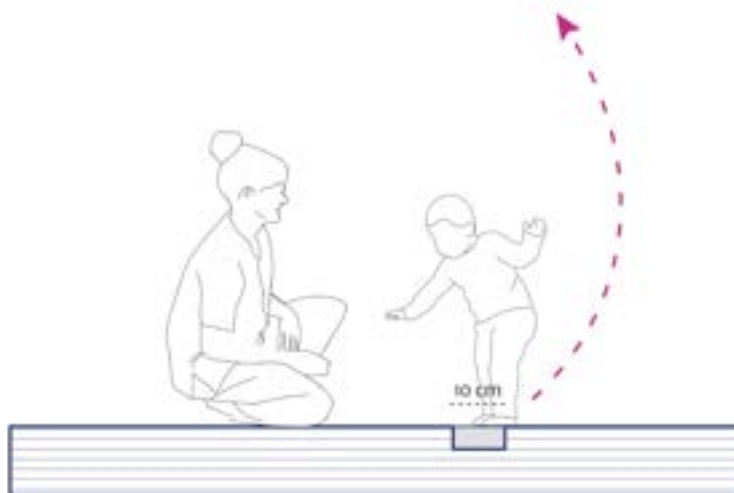

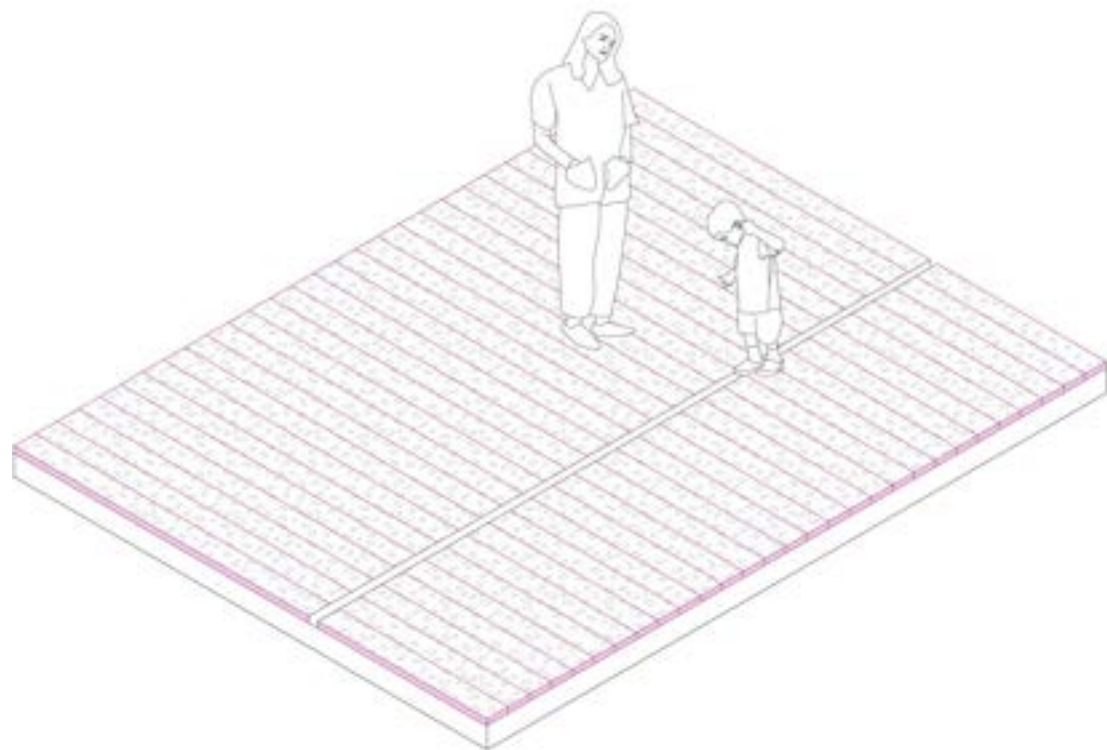

אלמנט 8

פס רצפתי להערכת מיומנות תנועתית.
• שילוב פס כחלק מריצוף החדר.

פס ריצפתי המאפשר
בדיקה מיומנות תנועתית.

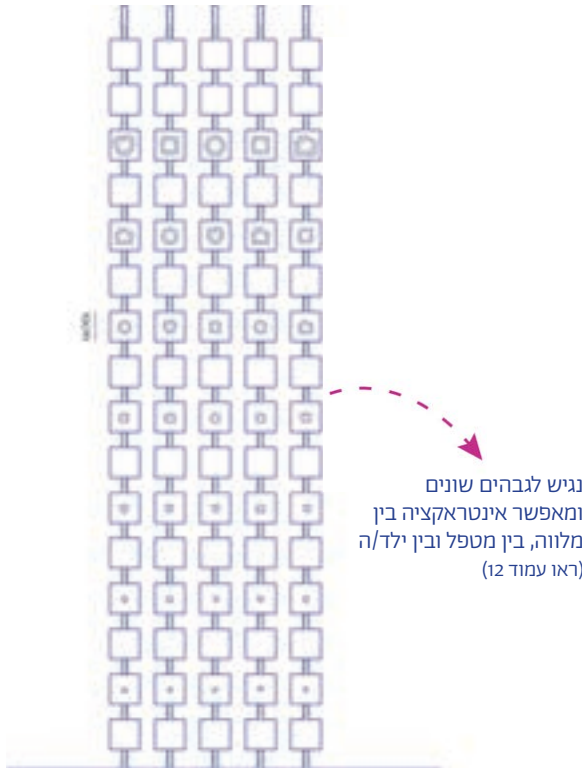

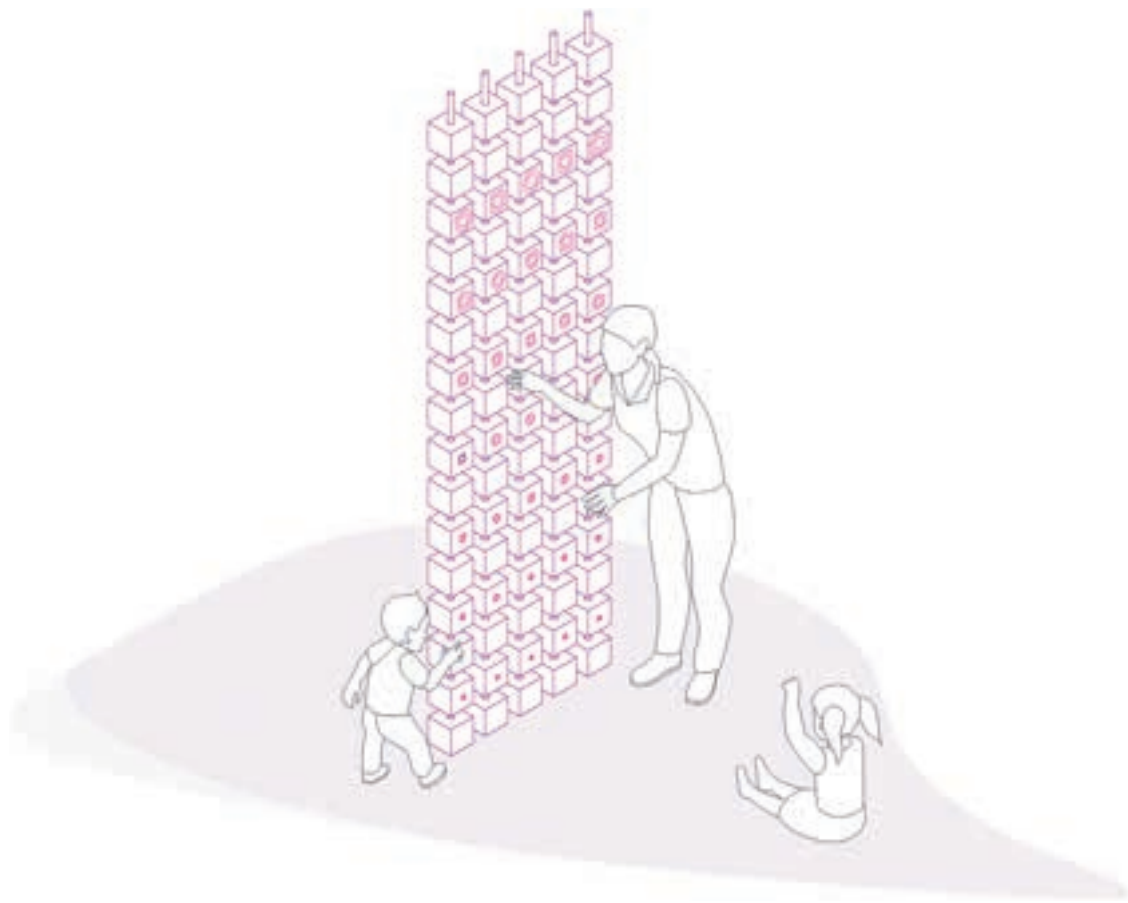

אלמנט 9

עמודים ורטיקליים עם קוביות עץ מסתובבות, שעליהן צורות שמשמשות לבדיקת הראייה, המאפשרות הכנה לבדיקה תוך כדי משחק המעודד חקירה וגילוי.

- ניתן להתאים לחדרי טיפול או המתנה, או למרחבים ציבוריים בסביבת התחנה.
- ניתן להתאים כחיפוי קיר, כדופן כפולה או כמחיצה

מקבץ 2

אלמנטים

אלמנט 5 (עמ' 32)

+

אלמנט 8 (עמ' 34)

+

אלמנט 7 (עמ' 38)

חיבור האלמנטים שלפניכם מייצר סביבת עבודה לצוות, וכן מרחב המעודד טיפול, הערכת התפתחות ומשחק של הילד/ה.

• את מקבץ האלמנטים הזה ניתן להתאים למרחבי הטיפול ולחללי ההמתנה.

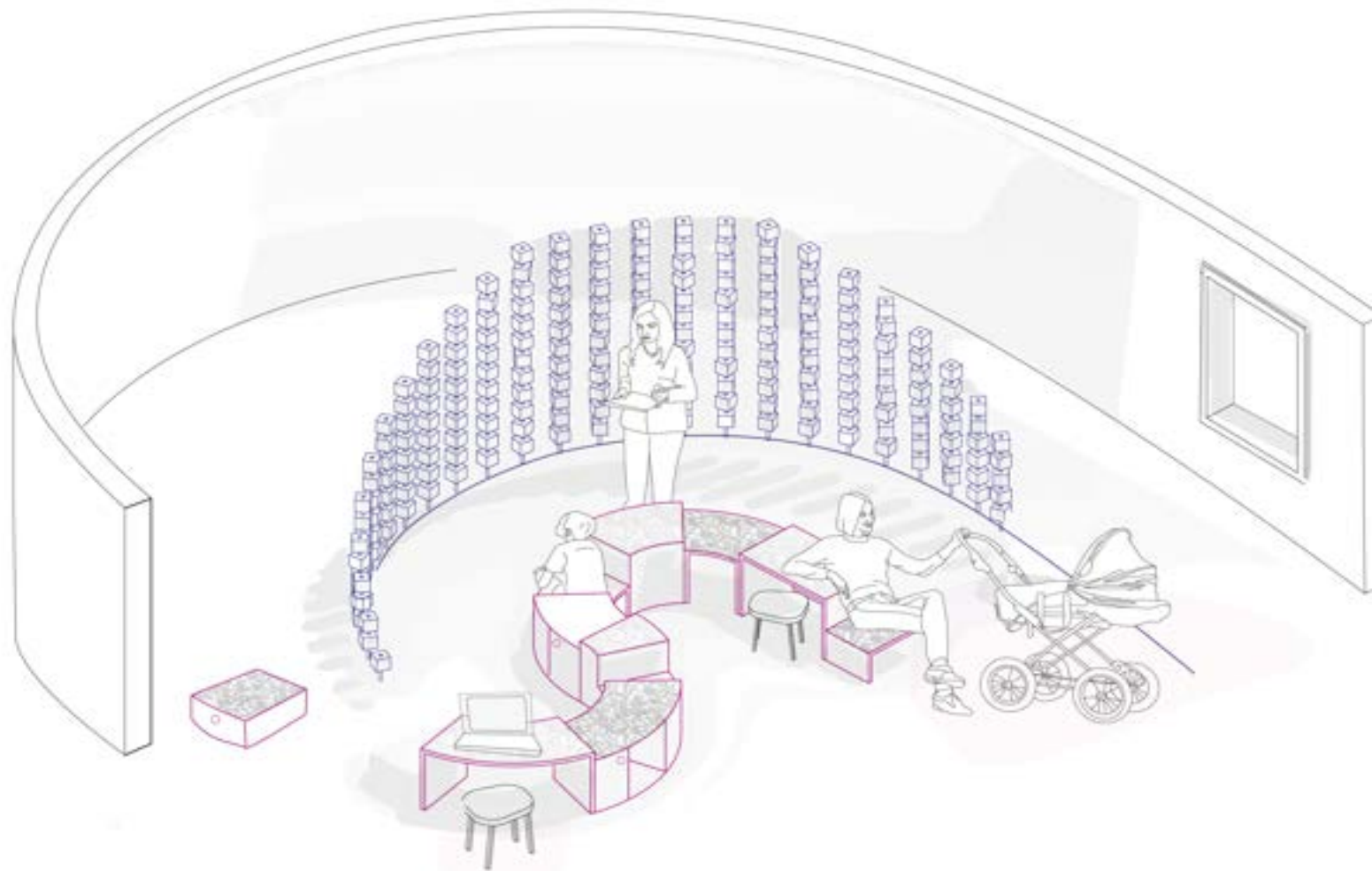

מפגש

+

טיפול

מרחב מעודד

התפתחות

"טיפול חלב" ממלאת תפקיד חשוב, מעבר למתן טיפול מיידי זמני (חיסון נגד מחלה, טיפול בעיכוב גדילה, בדיקת ראייה וכדומה), באבחון של מצב קיים ובמניעת חולי. היא שואפת לספק אפשרות ותמיכה בגדילה ובהתפתחות התקנית והשווה של כל הילדים באשר הם. לפיכך, עיצוב המרחב שלה אינו זהה לזה של קופת חולים או של קליניקה – זהו מרחב שיכול לעודד התפתחות דרך סקרנות, אתגר והתאמה לשלבי הגדילה השונים. התפתחות תקינה כוללת גדילה וצמיחה פיזיות; רכישת יכולות חושיות-תנועתיות (סנסו-מוטוריות); פיתוח מיומנויות תנועתיות; התפתחות רגשית, שכלית (קוגניטיבית), שפתית וחברתית.

עידוד התפתחות מכוון לתנועה ולהתנסות, שמטרתם המובהקת היא תרומה להתפתחות של הילדים בביקור עצמו – לפני, תוך כדי או אחרי טיפול, תוך מתן אפשרות לצוות להעריך את רמתם ולקדם את התפתחותם דרך תרגול, לצד תמיכה, מענה והדרכה למלווים, כיצד לתמוך ולהמשיך לעודד את ההתפתחות התקינה גם בבית, בין הביקורים בתחנה.

ניתן לעצב את חדר הטיפולים כך, שיתמוך באופן מובנה בהערכת ההתפתחות באופן מיטבי שלא ייפגע ממגבלות החדר ומתנאיו הפיזיים (למשל, תרגיל הערמת קוביות זו על זו בפניה נוחה בחדר, על הרצפה, באווירה של משחק בלתי אמצעי, במקום על שולחן המחשב של האחות). גם את סביבת מכשור המדידה והשקילה ניתן לעצב כך, שתהיה נוחה למטפל, כמו גם למלווה, לבחון ולהעריך את המצב ההתפתחותי באופן נוח ונעים, וכך תתרום להערכת התפתחות איכותית יותר.

התפתחות

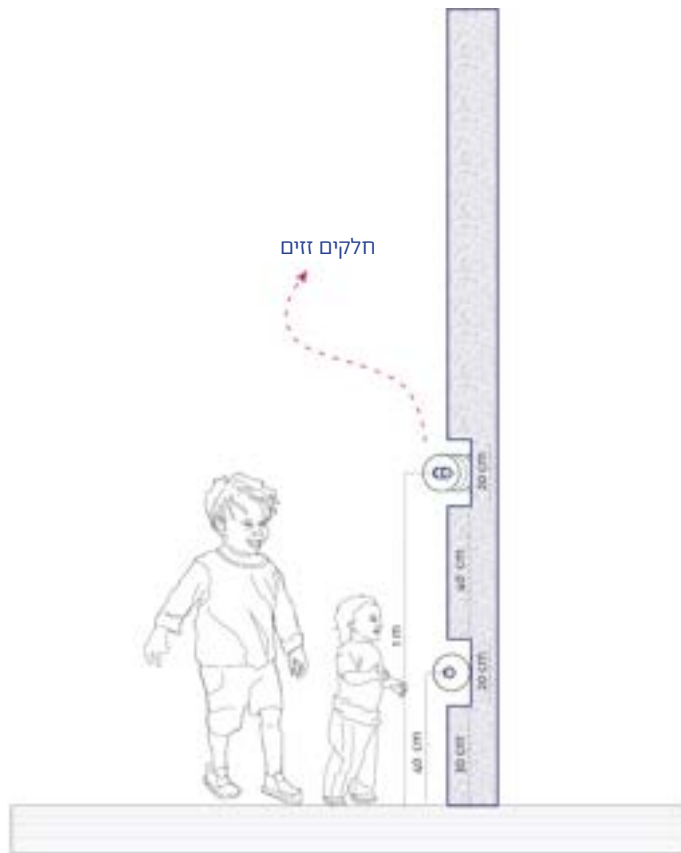
רצוי שעיבוד סביבת התחנה יתבצע באמצעות חשיבה על חשיפה ממותנת לגירויים חושיים: לחשוב מה ילדים בגיל הרך רואים, שומעים, מריחים ומרגישים במהלך הביקור והשיטוט בתחנה; לחשוב כיצד ניתן בזמן ההמתנה לאפשר לילדים לשחק או לקיים אינטראקציה עם ילדים אחרים, וכיצד אפשר לספק למלווים את הכלים להבין את הרמה ההתפתחותית של הילד/ה, או לקיים אינטראקציה של שיחה, חישה, משחק או תנועה.

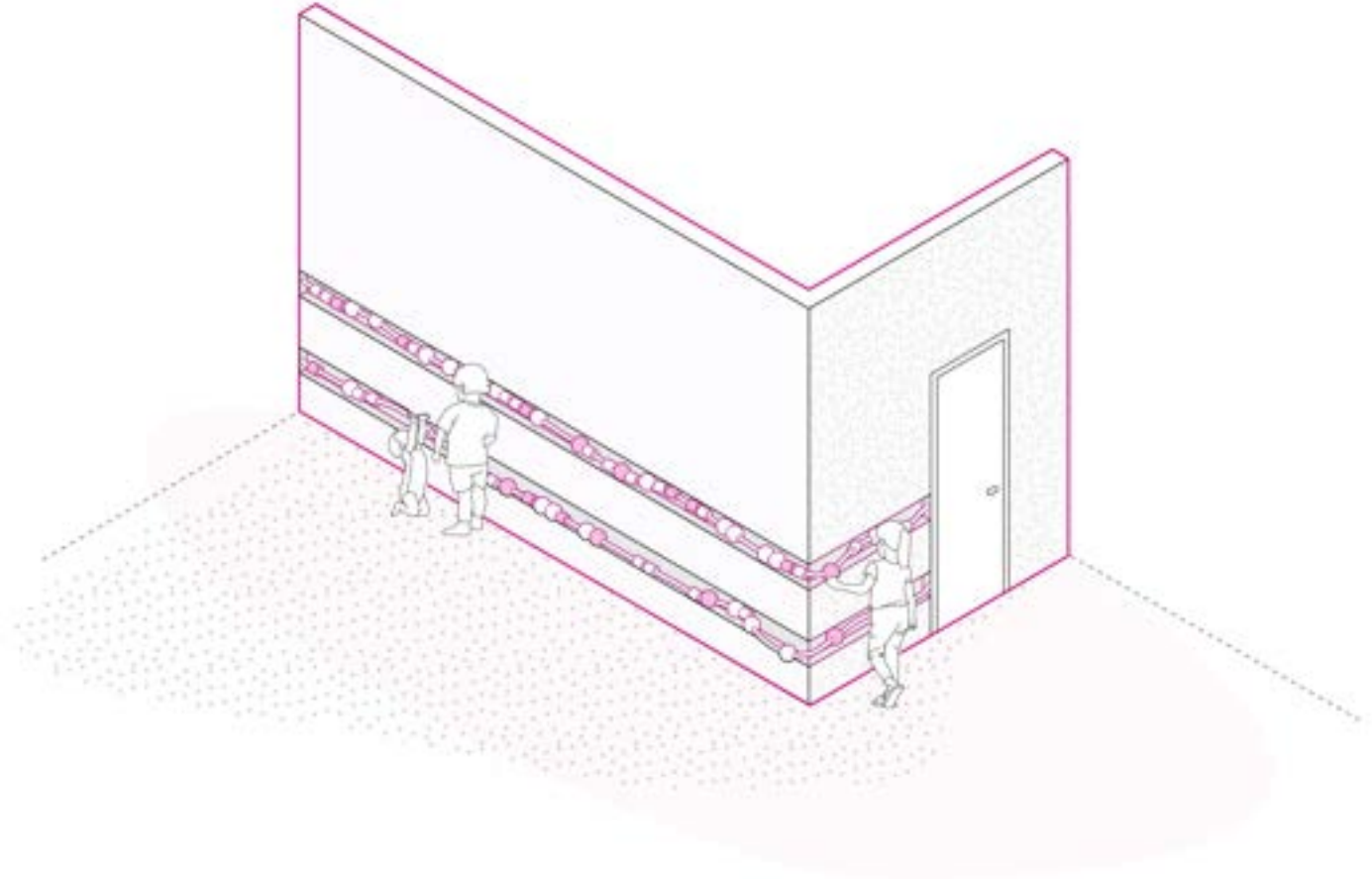

אלמנט 10

מאחז יד מעוגל שקוע בקיר, שעליו מושחלים חרוזים בצורות שונות, הניתנים להזזה ולשינוי מראה הקיר באופן זמני – מעודד סקרנות ומיומנות תנועתית וקוגניטיבית.

• ניתן לשלב בכל חדרי התחנה ובמרחבי החוץ, בחומרים מתאימים.

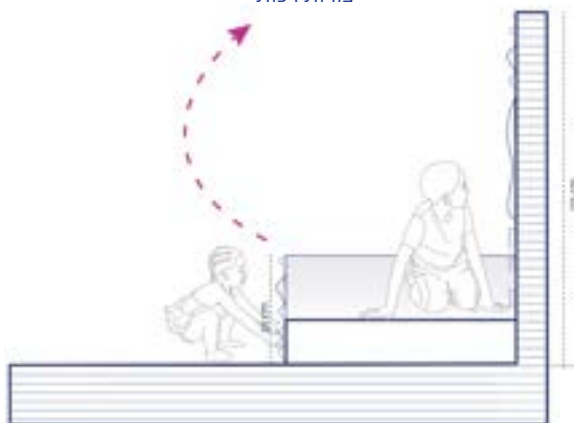

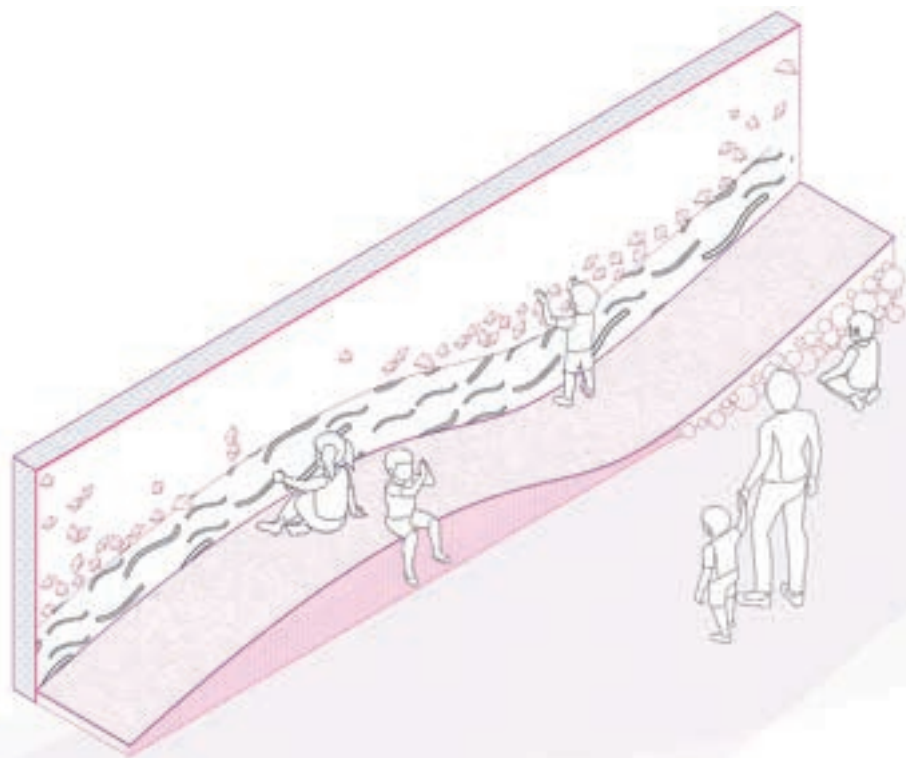
אלמנט 11

דופן תלת-ממדית, המורכבת מצורות קשיחות או רכות, בעלות חיפוי העשוי ממרקמים שונים, המעודדים היכרות חומרית וגירוי חושי.

• ניתן להתאים לחדר טיפול, לחדרי המתנה ולמרחבי ביניים.

שביל ריצה לפיתוח
מיומנות תנועתית,
צורת רכות

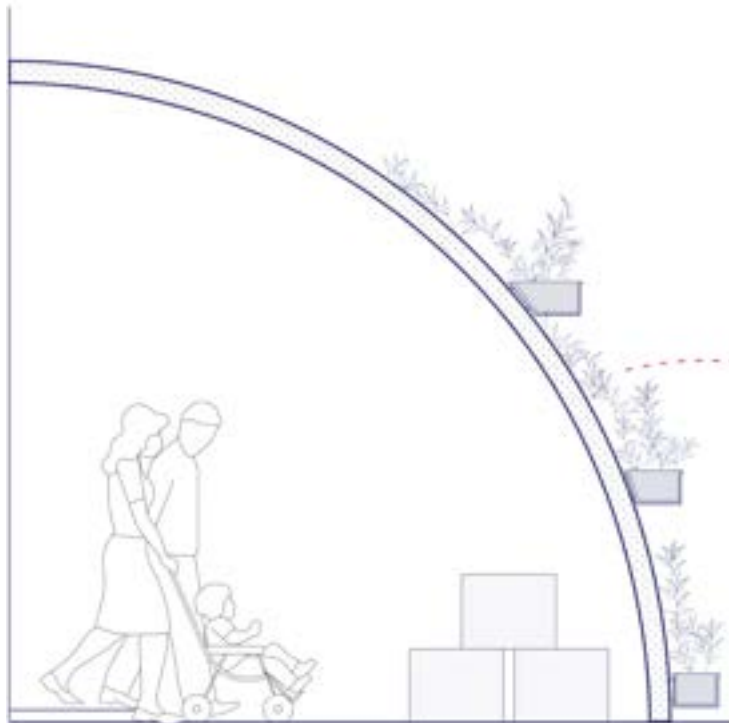

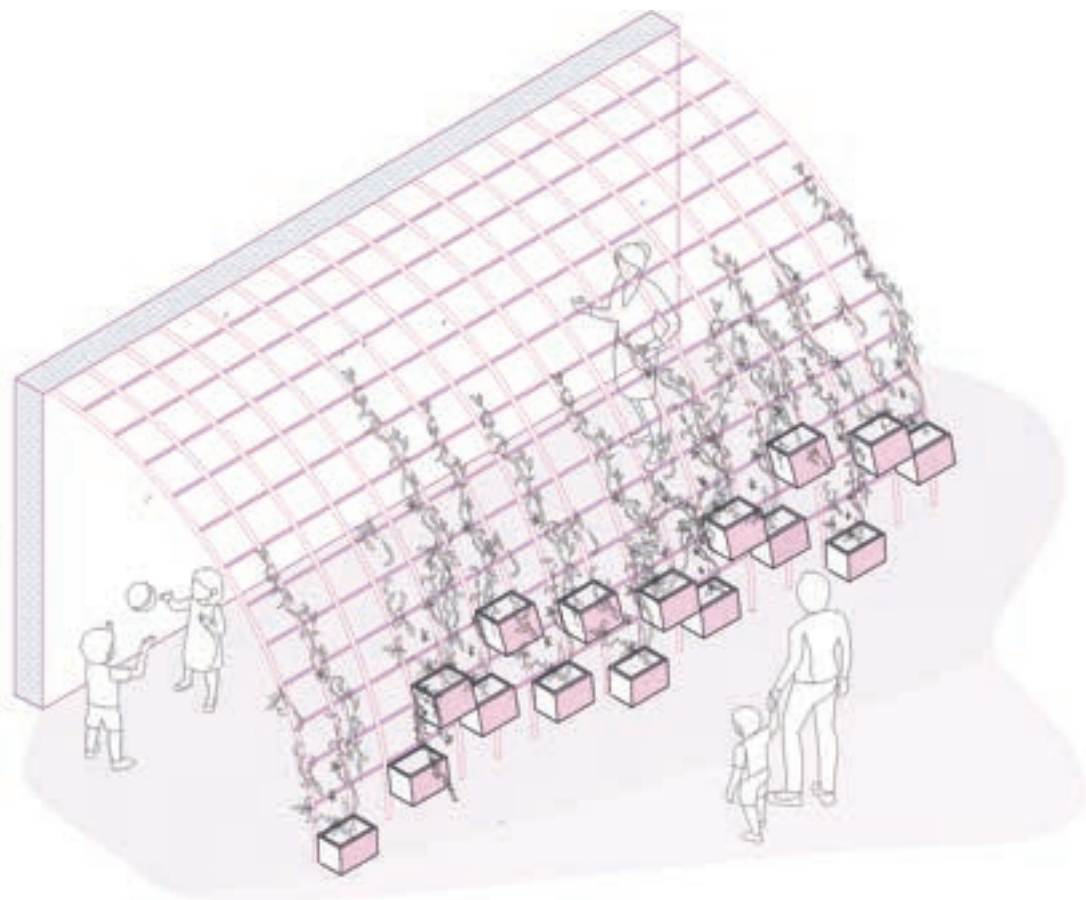
אלמנט 12

מסגרת קשת לתמיכה בצמחים מטפסים, ושתילת צמחים באדניות תלויות. אלמנט המאפשר חשיפה של הילדים לטבע עירוני, לריחות, לתהליך של צמיחה והשתנות.

• הצמחייה הצפופה משמשת גם כאלמנט הצללה

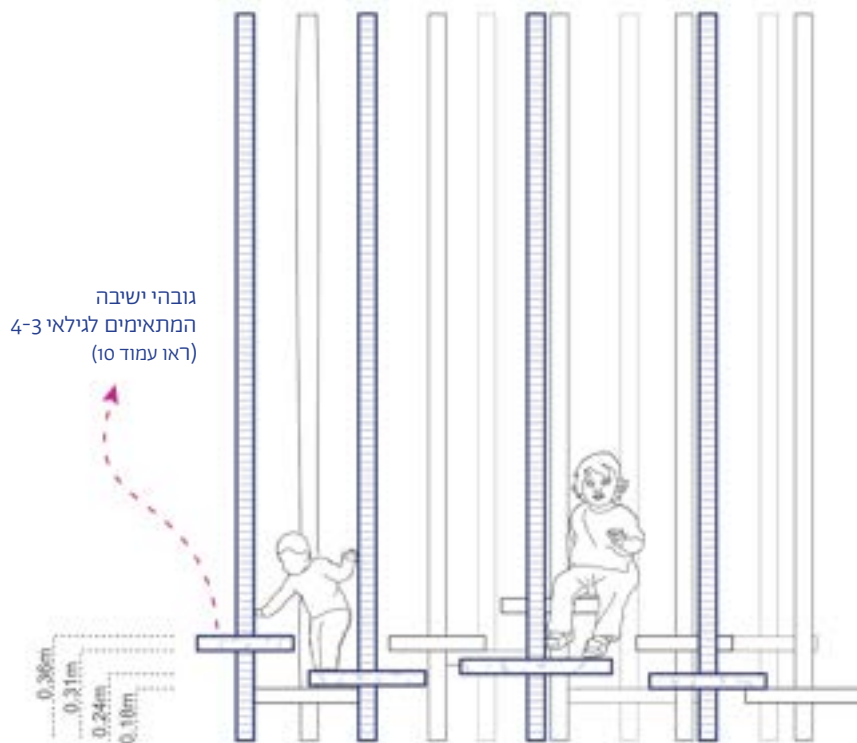
אדניות בגבהים משתנים

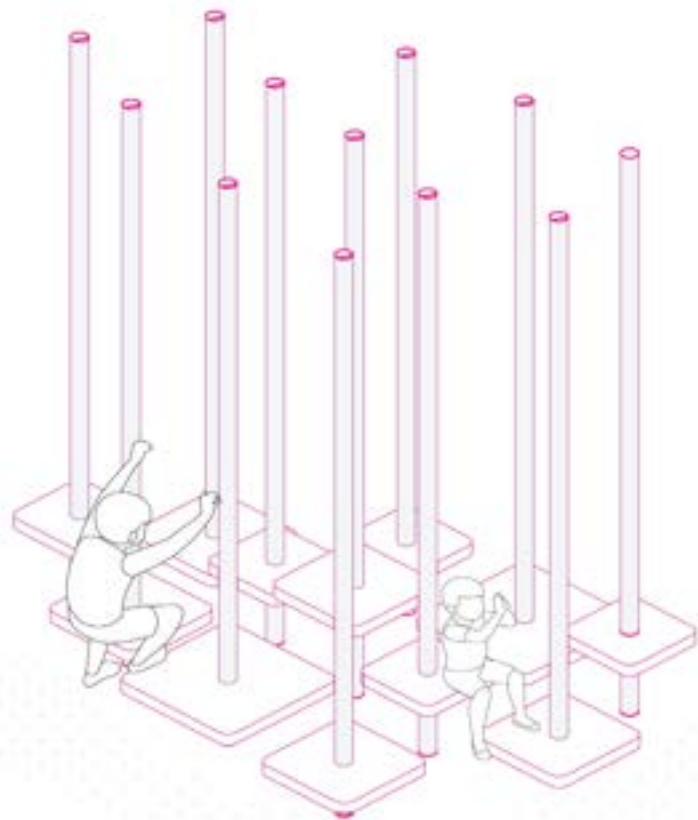

אלמנט 13

מדרגות התפתחות לטיפול אתגרי, לשיפור יכולות מוטוריקה גסה.

- ניתן להתאים למרחבי החוץ
- ניתן להתאים לחדרי משחק ולחדרי המתנה

מקבץ 3

חיבור האלמנטים שלפניכם מייצר מרחב המעודד אינטראקציה ומשחק בין ילדים למלואים שלהם, ובין ילדים לילדים אחרים. מרחב שהייה ותנועה חופשית המספק גירויים וחישה מגוונים בכך שהוא תומך באופן מובנה גם בהתפתחות.

אלמנטים

אלמנט 4 (עמ' 30)

+

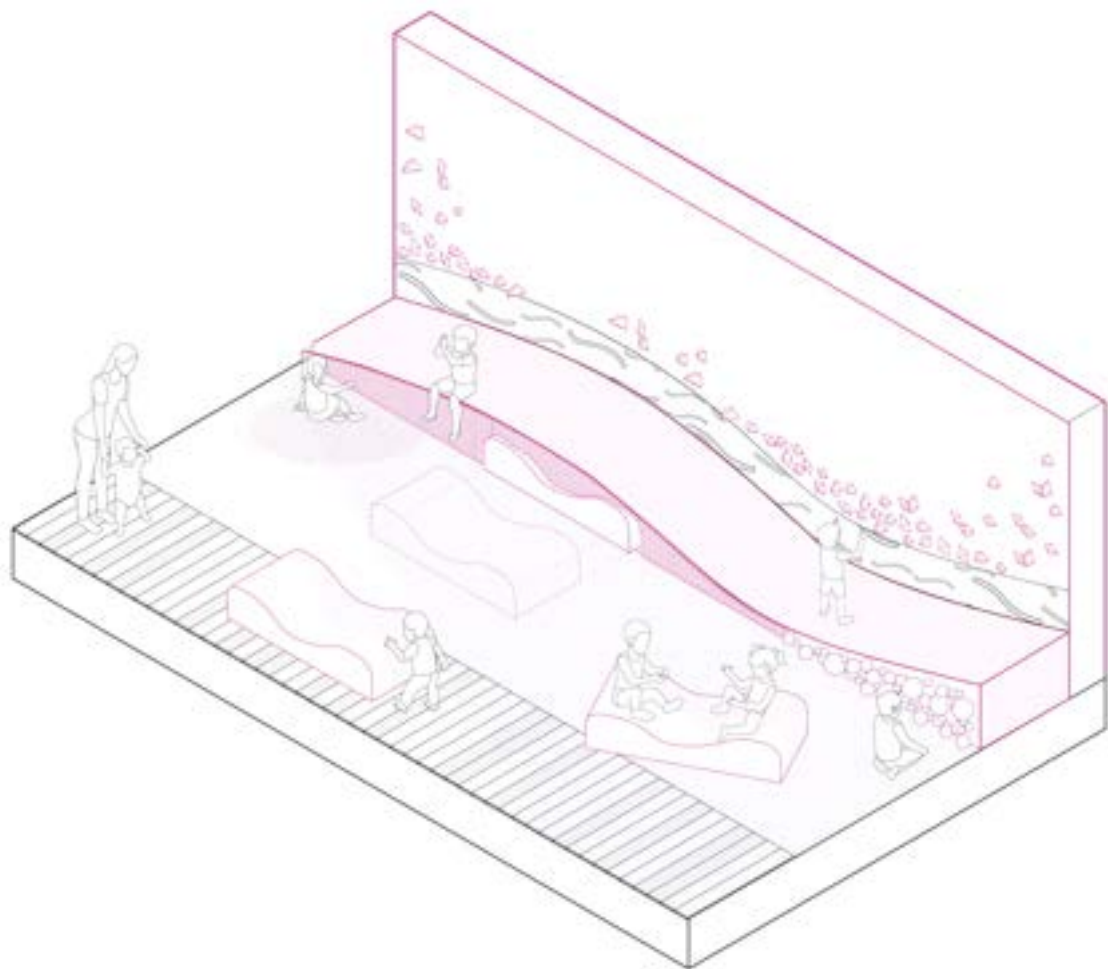
אלמנט 7 (עמ' 34)

+

אלמנט 10 (עמ' 38)

מרחב מעודד

משחק

תחנות "טיפת חלב" מזמנות מדי יום מבקרים בגיל הרך ואת מלוויהם, לפרקי זמן משתנים. את חוויית הטיפול וההמתנה יכול לתמוך מרחב משחקי שיכיל מגוון צורות, חומרים וטקסטורות (טבעית ומלאכותית), ויעודד משחק חופשי, אינטראקציה רב-גילאית ובין ילדים שונים ומשחקי דמיון, וישלב מיומנויות מוטוריות, חושיות, שפתיות ותקשורתיות. המושג "משחק" יכול לה- תאים לכל פעילות חופשית וספונטנית שילדים בוחרים בה. משחק חופשי מביא לידי מימוש את המענה לצרכים ההתפתחותיים של הילדות המוקדמת (0-5 שנים). דרך המשחק הילד לומד להכיר את הסביבה הפיזית והחברתית; להכיר את עצמו ואת כוחותיו; לשלוט בגופו; לבטא את מחשבותיו, את רגשותיו, את צרכיו ואת יצריו, תוך כדי הנאה וסיפוק מיידי. בפעילות המשחק החופשי נכללים סוגי משחק שונים, ויש גמישות רבה במעברים ממשחק למשחק ובכמות הזמן שבו עסוק הילד במשחק.

חשיבות המשחק להתפתחות הילד נוגעת בתחומים הסנסו-מוטורי, הקוגניטיבי, הרגשי והחברתי:

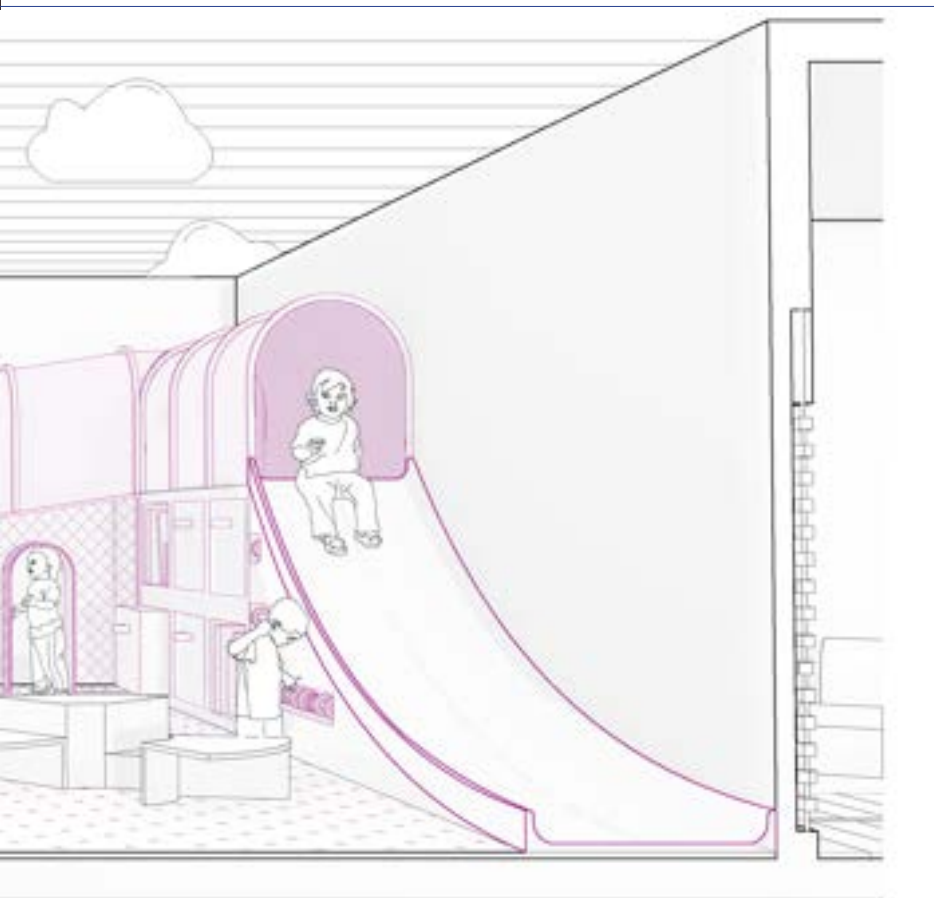
התחום הסנסו-מוטורי: המשחק מחדד ומפתח את חושיו של הילד ומספק לו הזדמנות לפתח את יכולותיו המוטוריות, הגסות או העדינות, ולשלוט בעזרתן בפעולות גופניות שונות.

התחום הקוגניטיבי: דרך המשחק הילד לומד להכיר את התכונות השונות של חפצים ושל חומרים ולהפעיל אותם – להבחין בדומה ובשונה ביניהם, להבין את השייכות של הדברים ולפתח את יכולות ההשוואה, האבחנה, המיון, ההכללה והסקת המסקנות.

התחום הרגשי: המשחק מאפשר לילד לחוות ולהביא לידי ביטוי את עולמו הפנימי, וכן להשתחרר מרגשות כמו כעס, תסכול ופחד. כך נשמר איזון רגשי אצל הילד.

התחום החברתי: דרך משחק הילד לומד לפעול בתוך מערכת יחסים עם ילדים/מבוגרים אחרים. כך מתחדדות יכולות משא ומתן, התפשרות, הצלחה, כישלון ועוד.

מרחב

משחק

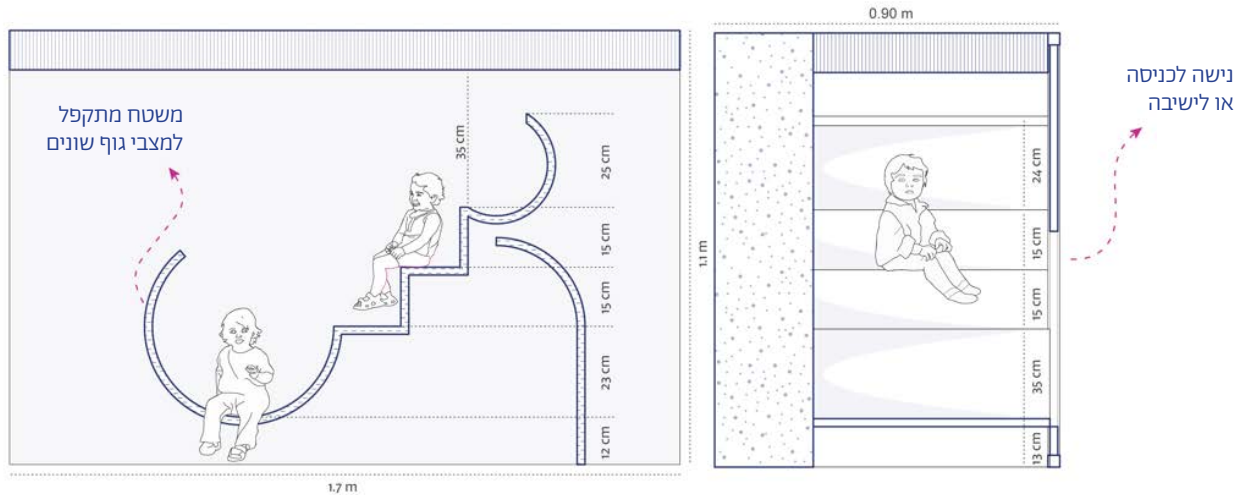
כהשלמה לעקרון עידוד ההתפתחות –
עיצוב מרחב איכותי המעודד כל סוג של
משחק, אם בפנים או בחוץ, רצוי שייתן
מענה לארבעת התחומים המוצגים לעיל.

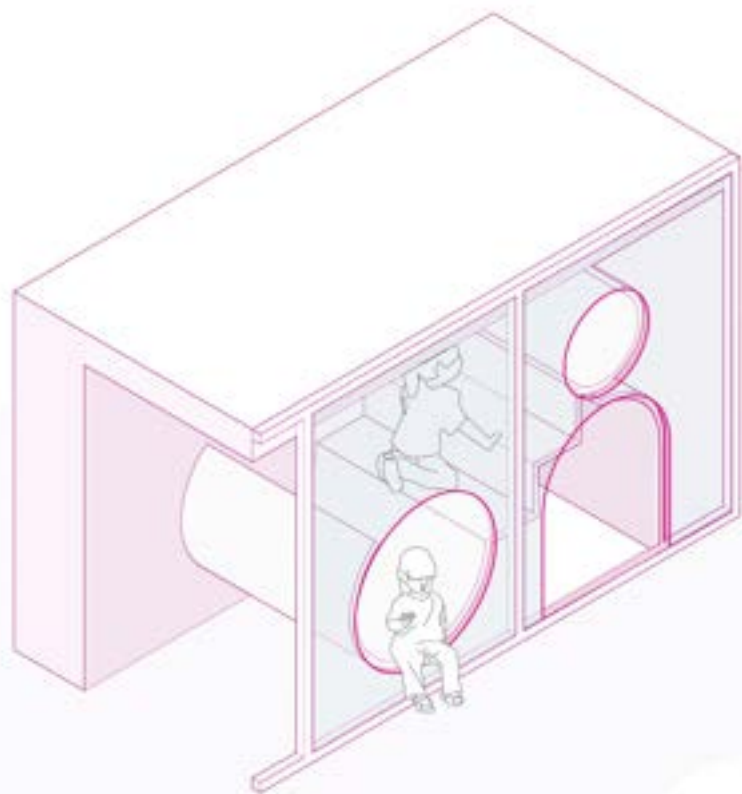

אלמנט 14

דופן תלת-ממדית, כתוספת לדופן פנים או חוץ
(יש להתאים את החומרים), המתייחסת לתחומי
המשחק השונים: סנסו-מוטורי, קוגניטיבי, רגשי וחברתי.

• ניתן להתאים למרחבי המתנה, טיפול ומפגש

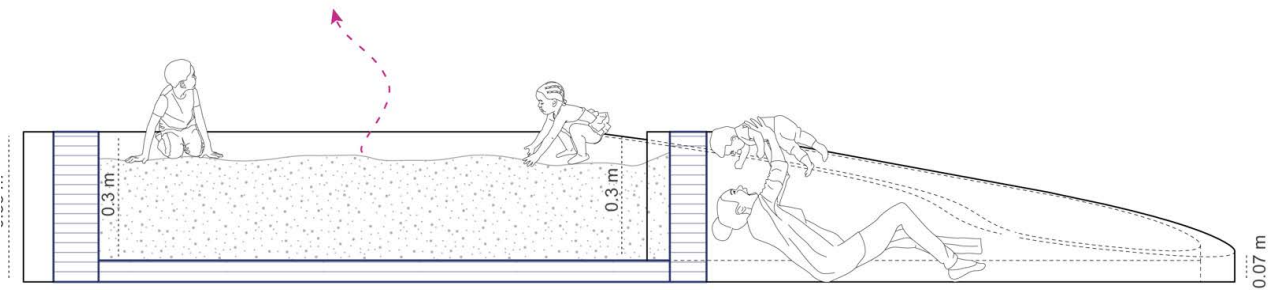

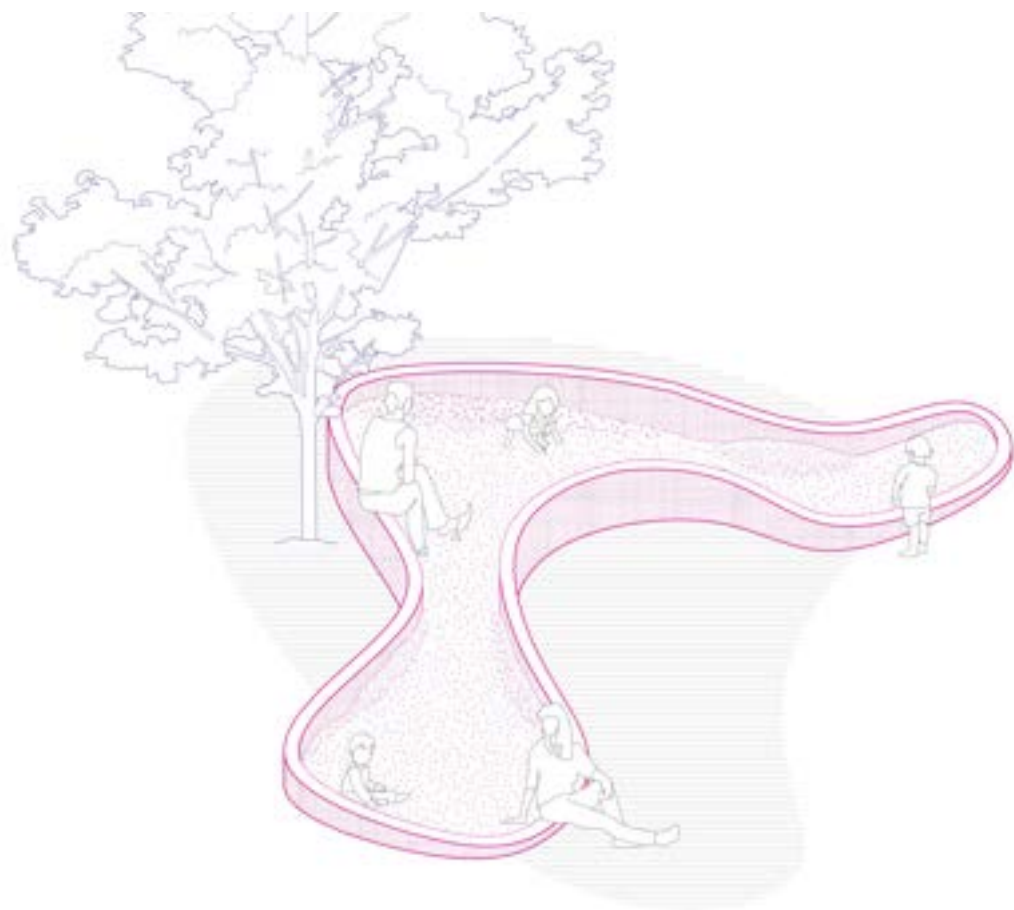

אלמנט 15

ארגז חול עם דופן בגובה משתנה ושטחי משחק בפרופורציות משתנות, המעודדים פעילות יחידנית או קבוצתית בחומרים טבעיים ומרקמים שונים.

מילוי בחומרים טבעיים
שמשנים צורה ומרקם על ידי
הילדים או על ידי מזג אוויר
(ראו עמוד 114)

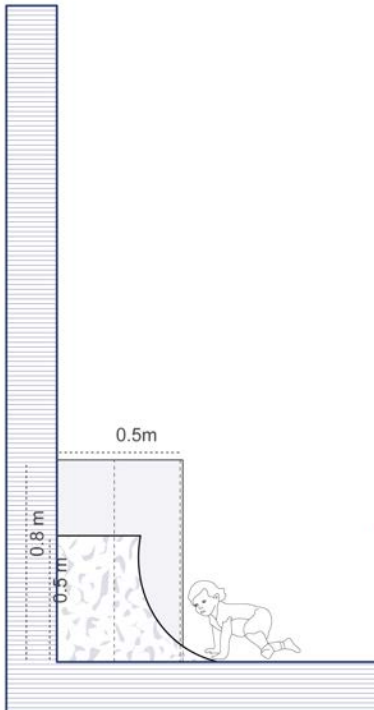

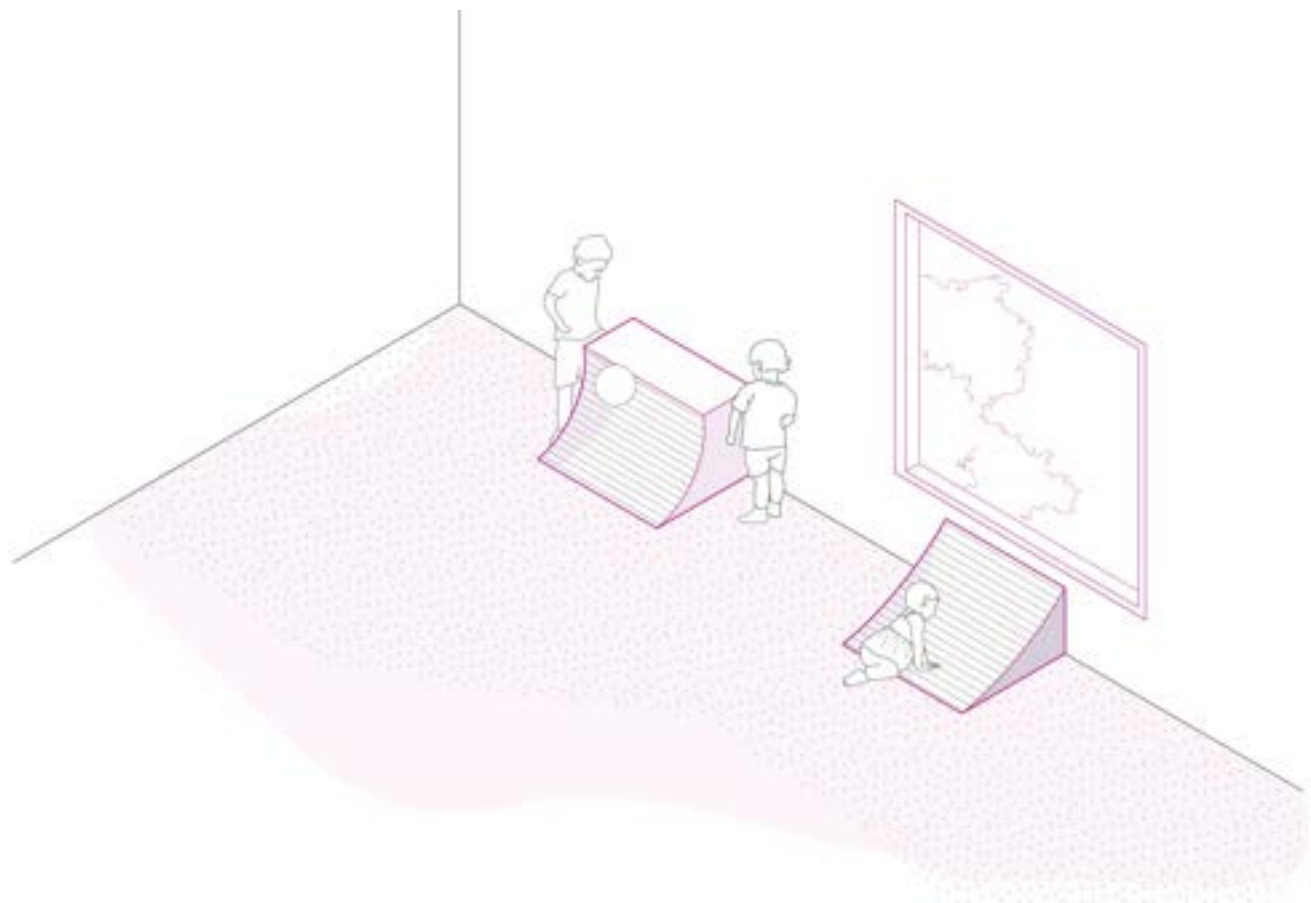

אלמנט 16

רמפה פינתית ניידת המאפשרת ריכוך של פינות החדר, שעליה ניתן לזחול או לגלגל עצמים.

• ניתן להתאים למרחב פנים או חוץ על ידי התאמת החומר

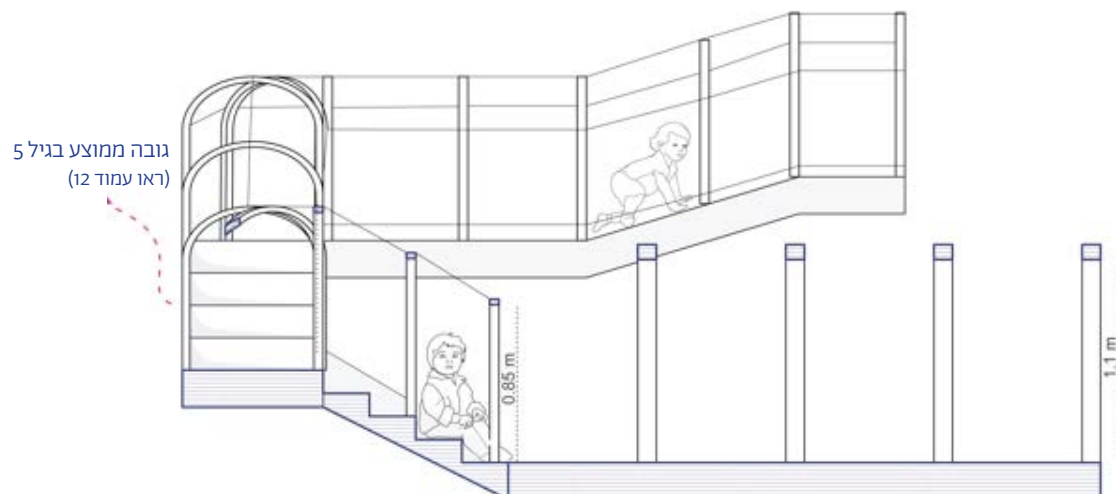

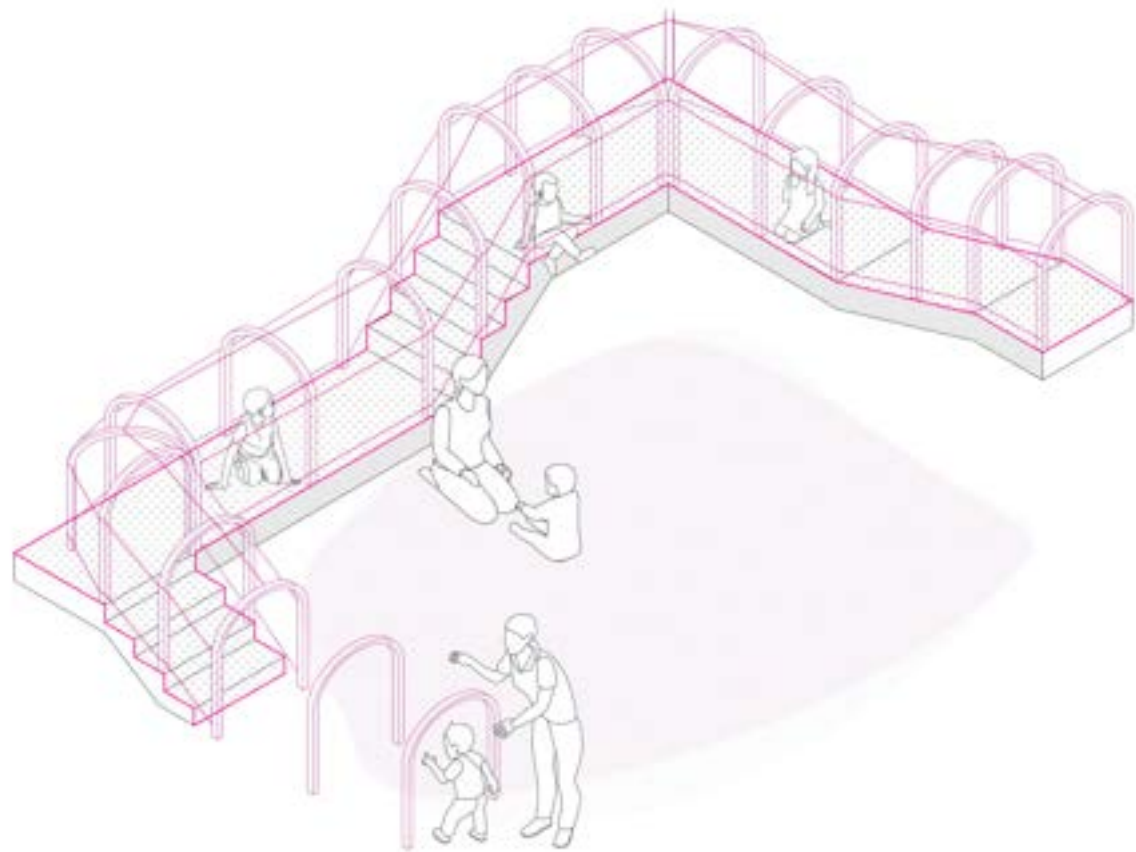

אלמנט 17

אלמנט מעבר בין קומות, המותאם לכניסת ילדים בלבד, מעודד משחק סנסו-מוטורי וקוגניטיבי.

• ניתן להתאים למרחב פנים או חוץ על ידי התאמת החומר

מקבץ 4

אלמנטים

אלמנט 4 (עמ' 30)

+

אלמנט 11 (עמ' 34)

+

אלמנט 14 (עמ' 38)

חיבור האלמנטים שלפניכם מייצר מרחב שהייה מוצל, המתאים למשחק ולמפגש רב-גילאי. את מקבץ האלמנטים הזה ניתן לייעד למרחבים ציבוריים במבנה ולסביבת החוץ של התחנה, בהתאם לחומרים שתבחרו.

משחק

+

מפגש

+

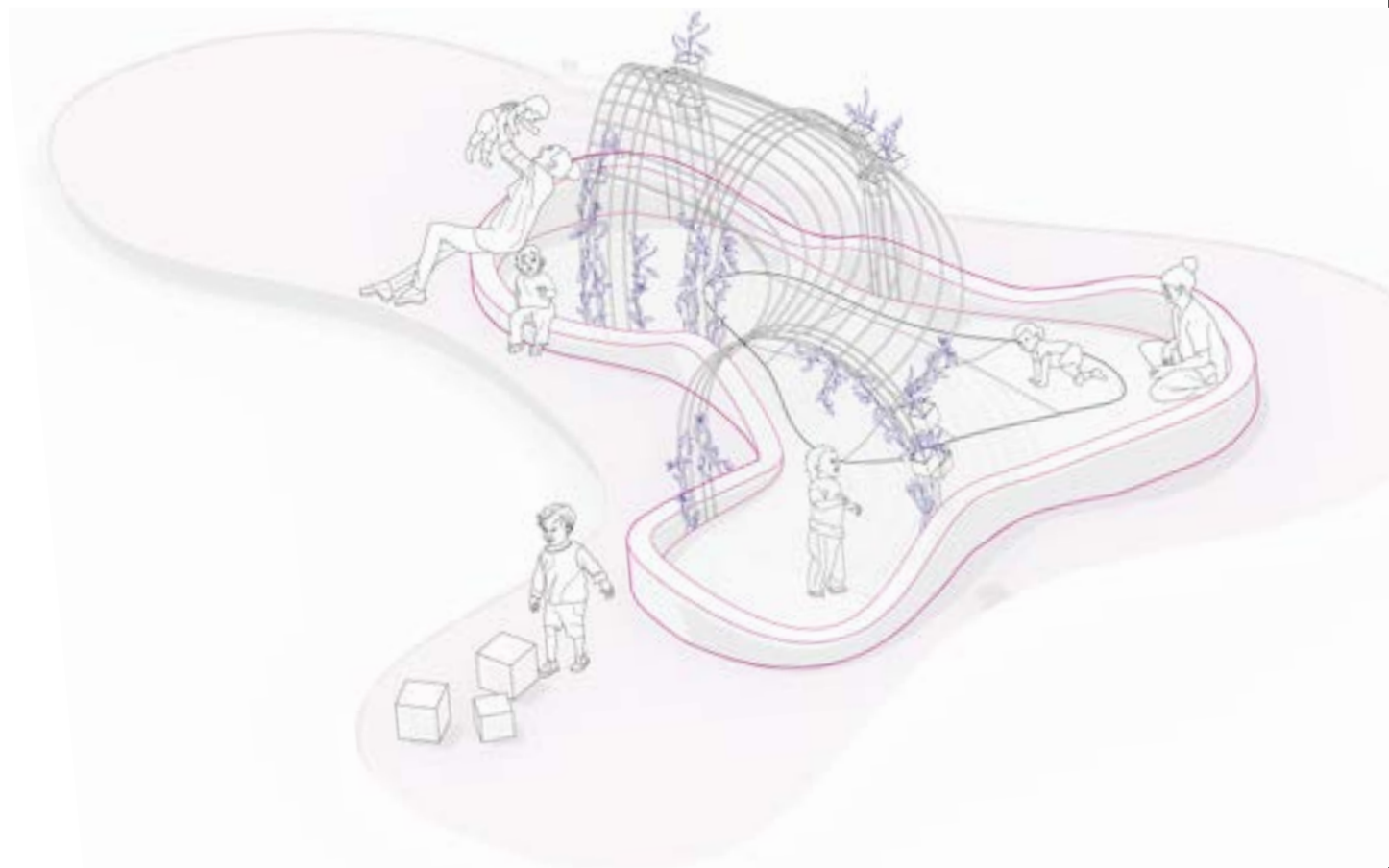

טיפול

+

התפתחות

מרחב

נוח

תחושת הנוחות במרחב המיועד לקהלי היעד של תחנות "טיפות החלב" – התינוקות והילדים המטופלים, הוריהם ומלוויהם, הצוות המטפל והמנהל – מתקיימת בחשיבה ובירידה לפרטים של חוויית המשתמש במרחב, עד כמה שניתן. פירוק חוויית המשתמש לכלל הפעולות והצרכים הנגזרים ממנה, מרגע הכניסה לתחנה ועד היציאה ממנה, תוך חשיבה על התנאים הפיזיים והמרחביים הנדרשים להמשתמשים, יוביל בסופו של תהליך לתחנה נוחה יותר.

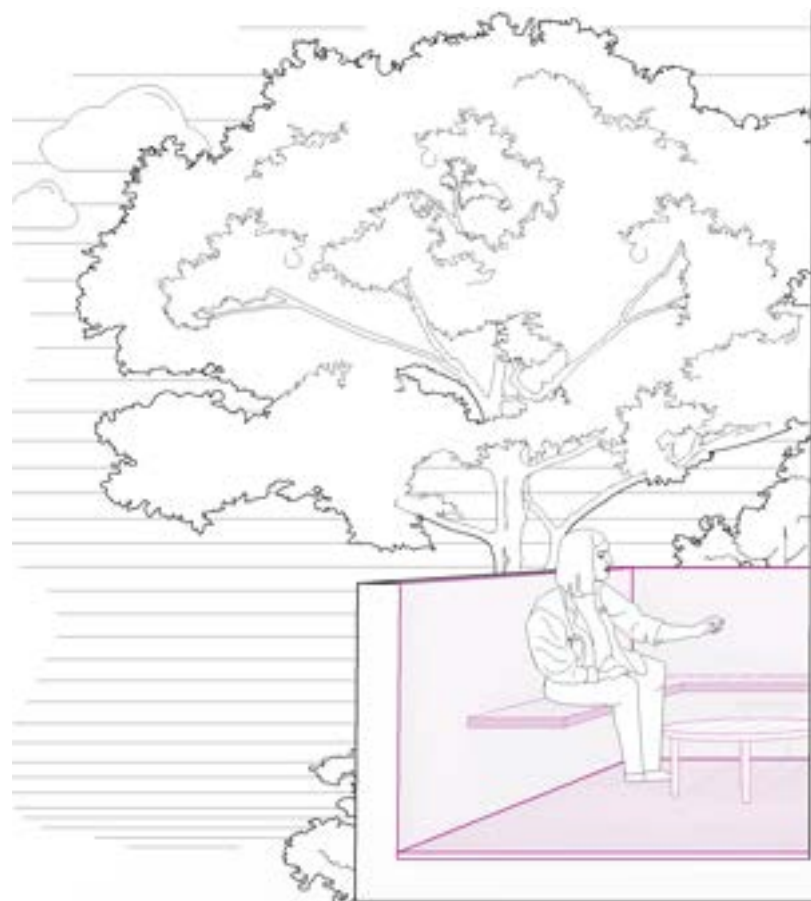
את תחושת הנוחות אפשר לסווג לשניים: נוחות ארגונומית – שהיא מוחשית ומדידה יותר באמצעות תכנון כמותי; ונוחות רגשית, תחושתית – השייכת להיבטים איכותיים (הפרוגרמה המורחבת, ראו עמוד X, כוללת התייחסות לשני סוגי הנוחות הללו, כדי להגיע לעיצוב מרחב תחנה נוח באופן רחב).

החשיבה על צורכי המשתמש, אם כן, אינה פונקציונלית בלבד, אלא שואפת לתת מענה לצורך ממשי באופן רחב יותר, ליצירת רמת נוחות גבוהה ולא רק בצורה המינימלית הנדרשת. נוחות יכולה להתבטא בשדרוג פינת הנקה המינימלית, הכוללת כיסא הנקה מאחורי פרגוד זמני בחלל ההמתנה, לכדי מרחב הנקה פרטי יותר, שקט ומרווח במידת האפשר, הכולל הסתרה גמישה ומעוררת תחושת ביטחון, מקום להנחת חפצים אישיים בזמן ההנקה, בר מים לשתייה, ציוד נדרש וכדומה. כל זאת, תוך בחירה בחומרים מעודדי נוחות. או למשל, מתן אפשרות להתארגנות לפני הכניסה והיציאה מהתחנה, עם אפשרות ישיבה והירגעות, עם מקום ראוי לעגלה ולקשירת אופניים (של הילד או של המבוגר), תחת מחסה של צמח מטפטס ירוק, שגם מצל וגם ממסך מרעש הרחוב (ולא רק פיסת "גג" ממתכת).

נוח

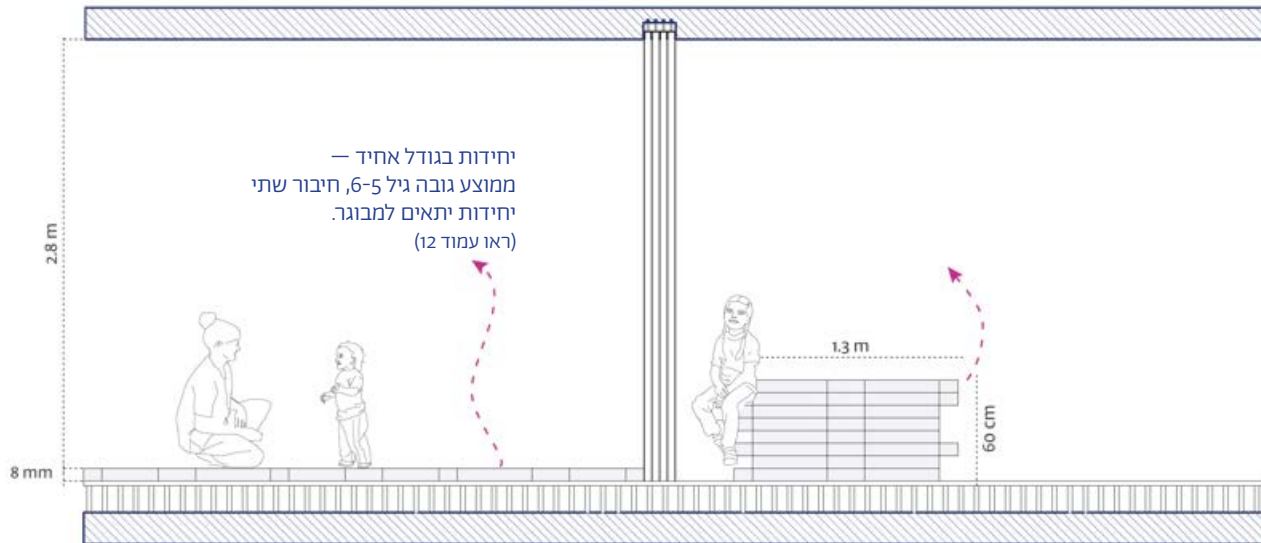
חווית נוחות המשתמשים קשורה גם בחוויית השייכות למקום: התאמת העיצוב לצורכי קהילות מסוימות המשתמשות בתחנה תתרום לנוחות המלווים, ולשיתוף פעולה בין המטופל/ת למטפל/ת, ותעודד מטופלים להשתמש בתדירות גבוהה יותר בשירותי התחנה.

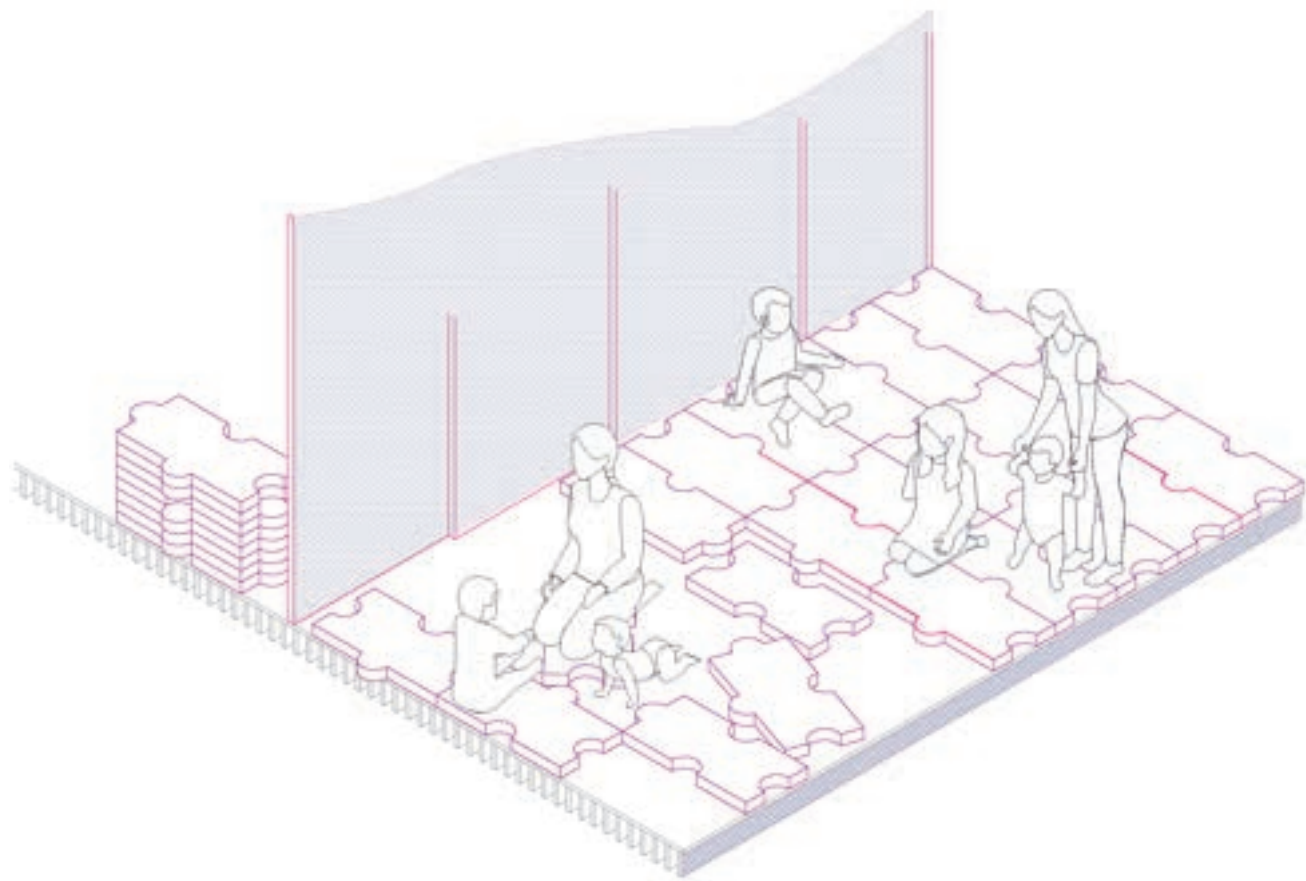

אלמנט 18

משטחים רכים להרכבה ולפירוק על משטח קשיח מאפשרים הוספת שימושים נוספים לחלל: ישיבה, משחק, סדנאות התפתחות וכדומה.

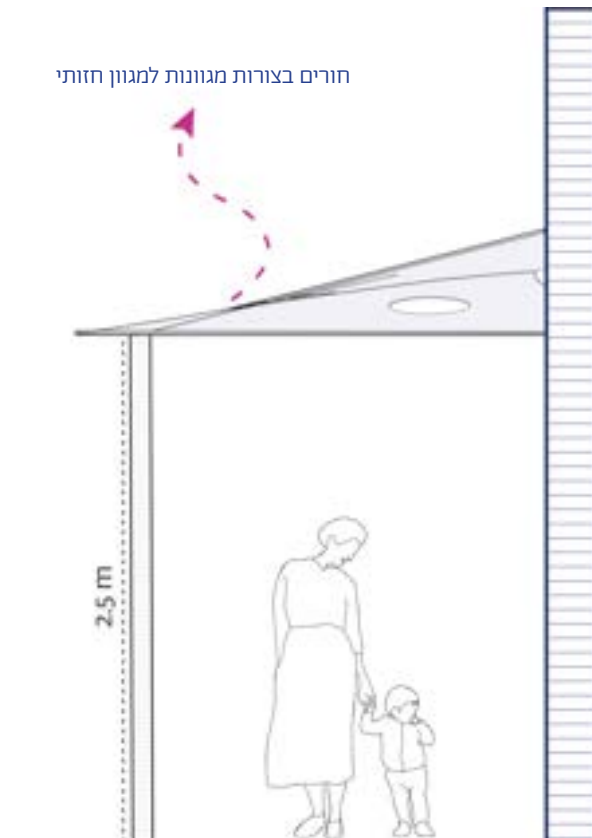
• ניתן להתאים לחדרי טיפול ולמרחבי התפתחות ומשחק

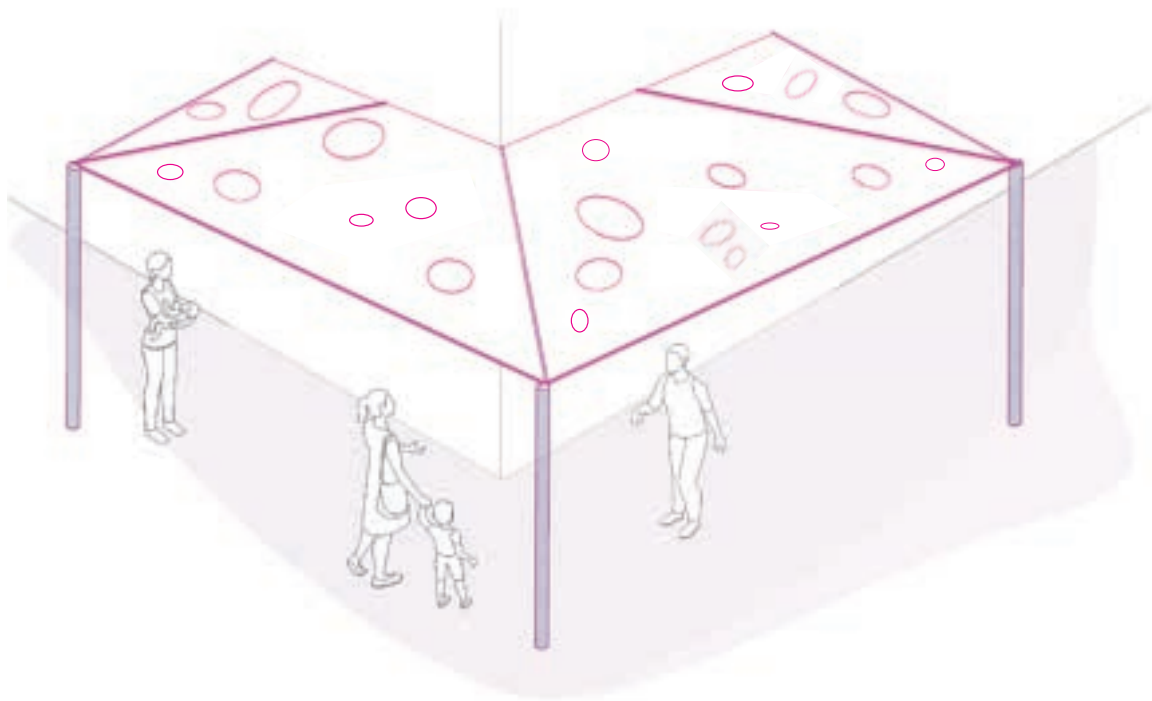

אלמנט 19

משטחי הצללה בגובה, מחוררים בצורות שונות, מאפשרים טמפרטורה נעימה בצמוד לתחנה ומעודדים גירוי חושי וסקרנות בצורות המשתנות של האור החודר דרכן על הקרקע.

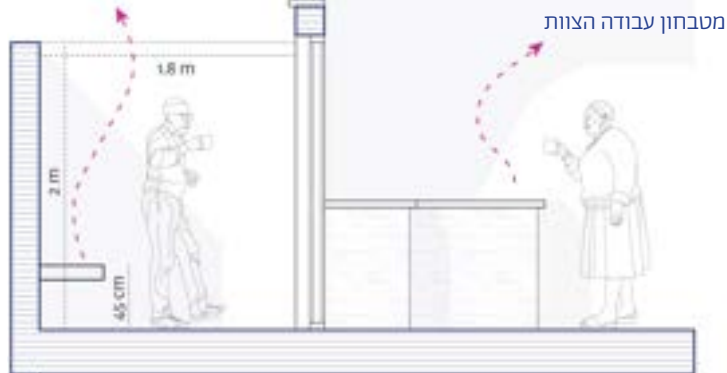

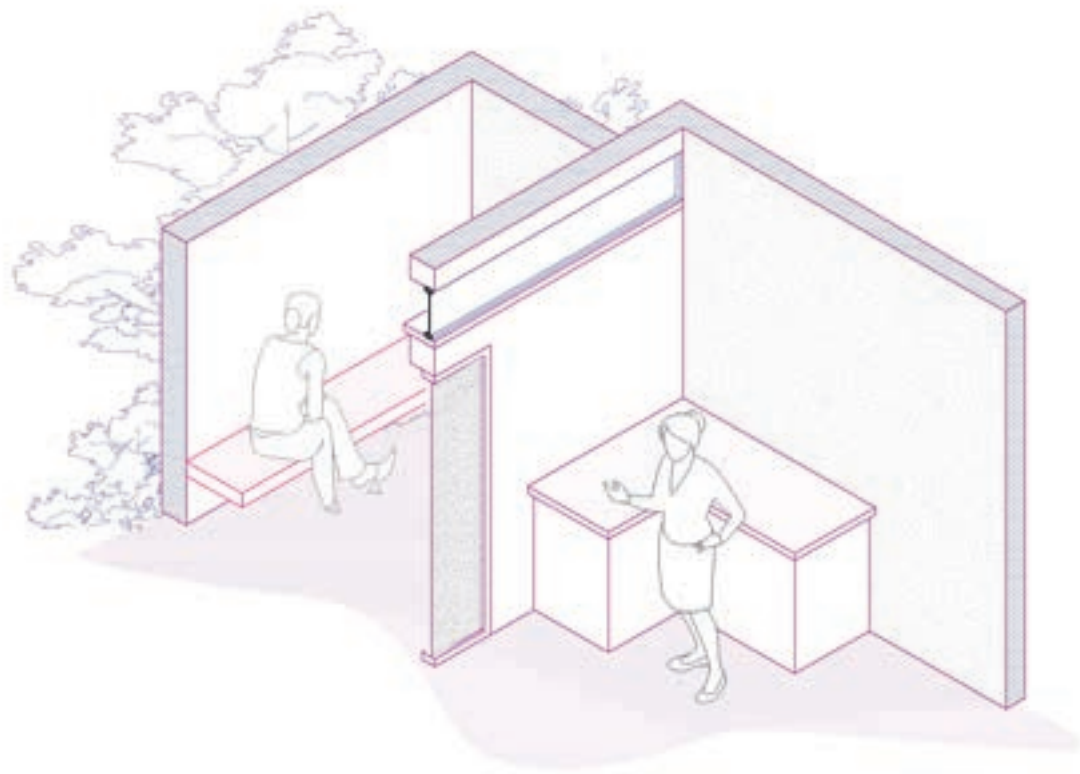

אלמנט 20

פינות פרטיות שקטות במרחב הפנים והחוץ, לצוות התחנה, מבודדות מהשטח הציבורי של התחנה.

אפשרות לשהות באוויר הפתוח בסמיכות לחלל הסגור, כניסה של תאורה טבעית נוחה למרחב המנוחה

אלמנטים

אלמנט 9 (עמ' 30)

+

אלמנט 14 (עמ' 34)

+

אלמנט 17 (עמ' 38)

חיבור האלמנטים שלפניכם מייצר מרחב לשהייה ולמשחק, פיתוח יכולות מוטוריות ואינטראקציה בין ילדים ובין ילדים למלווים. את מקבץ האלמנטים הזה ניתן להתאים למרחבי התחנה המשותפים הפתוחים ולחדרי הטיפול.

נוח

+

משחק

+

מפגש

+

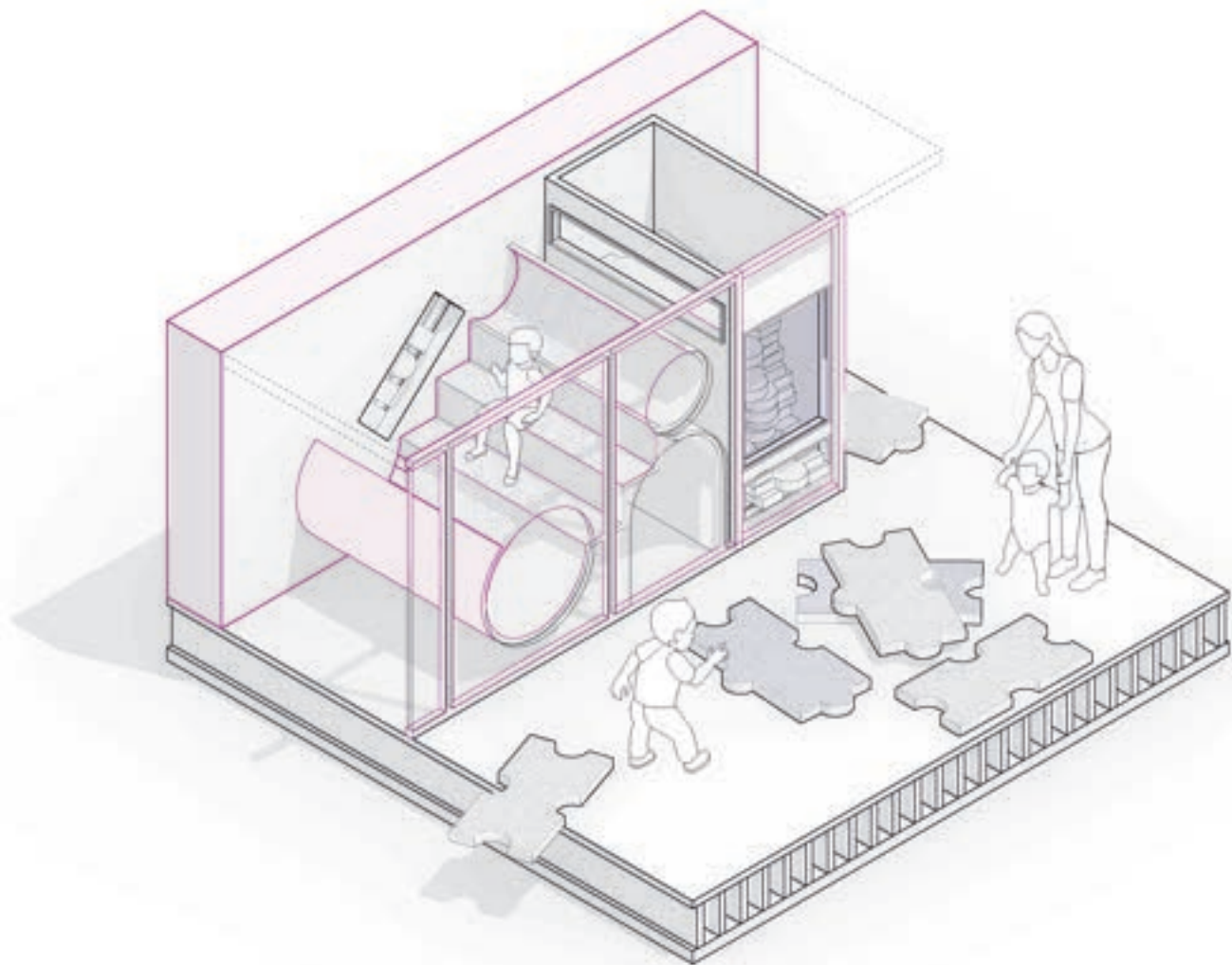

טיפול

+

התפתחות

מרחב

נגיש

נגישות תחנת "טיפת חלב" וסביבתה הקרובה תלויה במידת ההתאמה של הבאים אליה: הצוות המטפל, המלווים, הילדים, הספקים המובילים ציוד, צוות התחזוקה ועוד. היכולת של כל אחד ואחת, בלי קשר ספציפי ללקויות – אנשים בעלי יכולות פיזיות משתנות, ילדי גיל הרך בשלבי הליכה ראשונים, אם לאחר לידה, מלווה עם עגלה, אנשים מבוגרים ועוד – להשתלב באופן מלא במרחב היא זו אשר תגדיר את נגישותה של התחנה.

הנגישות נוגעת בכמה תחומים: דרכי הגישה – התחנה קרובה ונוחה לתחבורה ציבורית או במרחק הליכה בשכונה, פיזור תחנות ושירותי "טיפות חלב" בעיר, דרך מונגשת לתחנה בקומה עליונה, שיתוף מידע בשפות שונות, התניידות קלה עם עגלת יחיד או תאומים, התאמת משטחי הקרקע לכך, מעברים ופתחים מתאימים, בהירות ההתמצאות והמהירות שבה מבינים לאן ללכת בתוך המבנה כדי להגיע לתחנה, וכדומה. מרחב נגיש, מעבר לפתרונות הטכניים, מתייחס לחוויית הנגישות בכללותה. זהו מרחב זמין ומזמין, המאפשר לכולם לשהות בו.

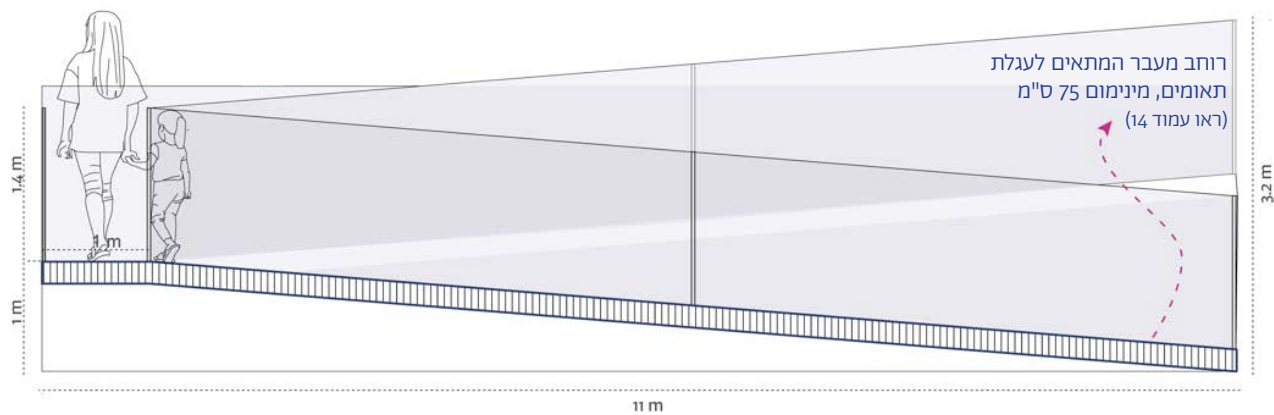

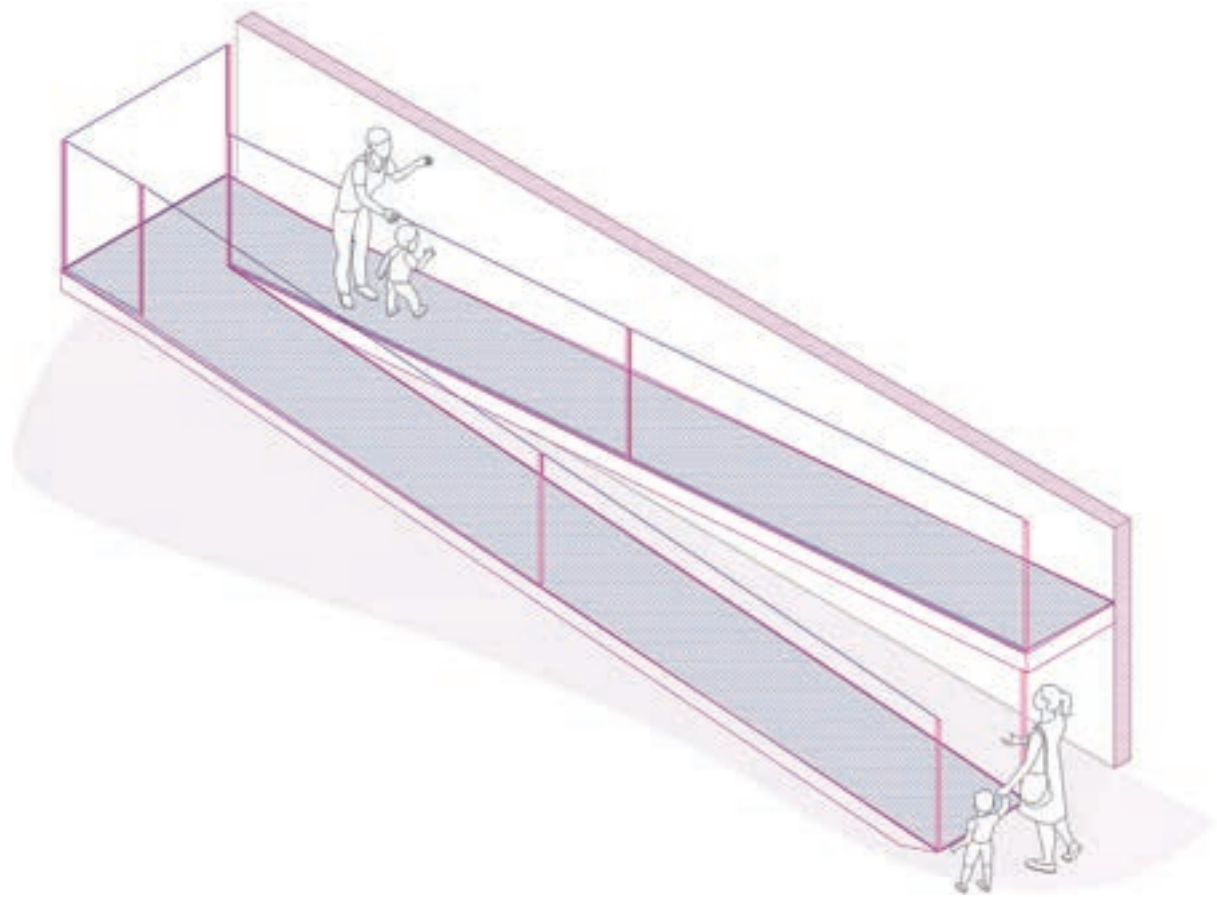
נגיש

נגישות צריכה לקבל משמעות רחבה יותר בימינו. רמפות, מעלונים ופתחים רחבים הם חשובים, אך הם יכולים למנף תפקוד של מבנה וחווית משתמשים במידה ומשתמשים בהם לא כפתרונות נקודתיים, אלא כחלק מתפיסה פרוגרמטית ועיצובית.

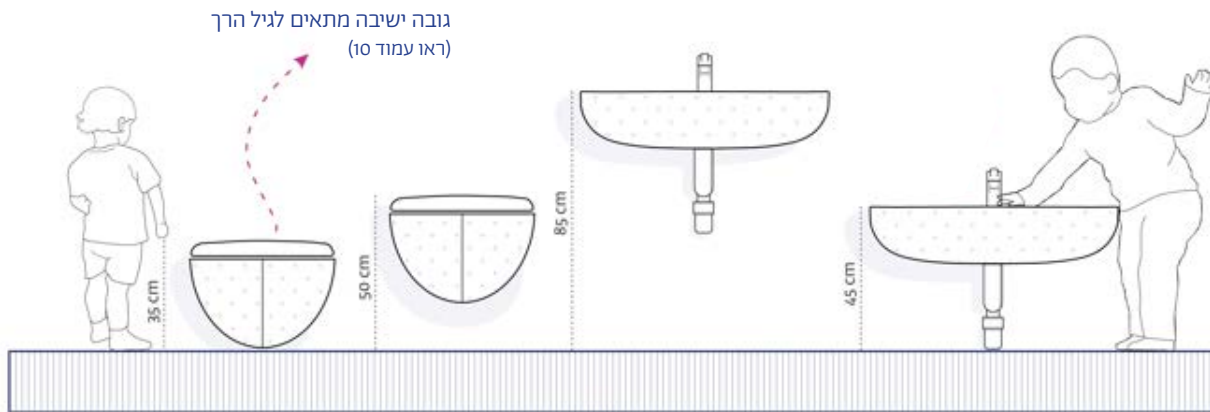

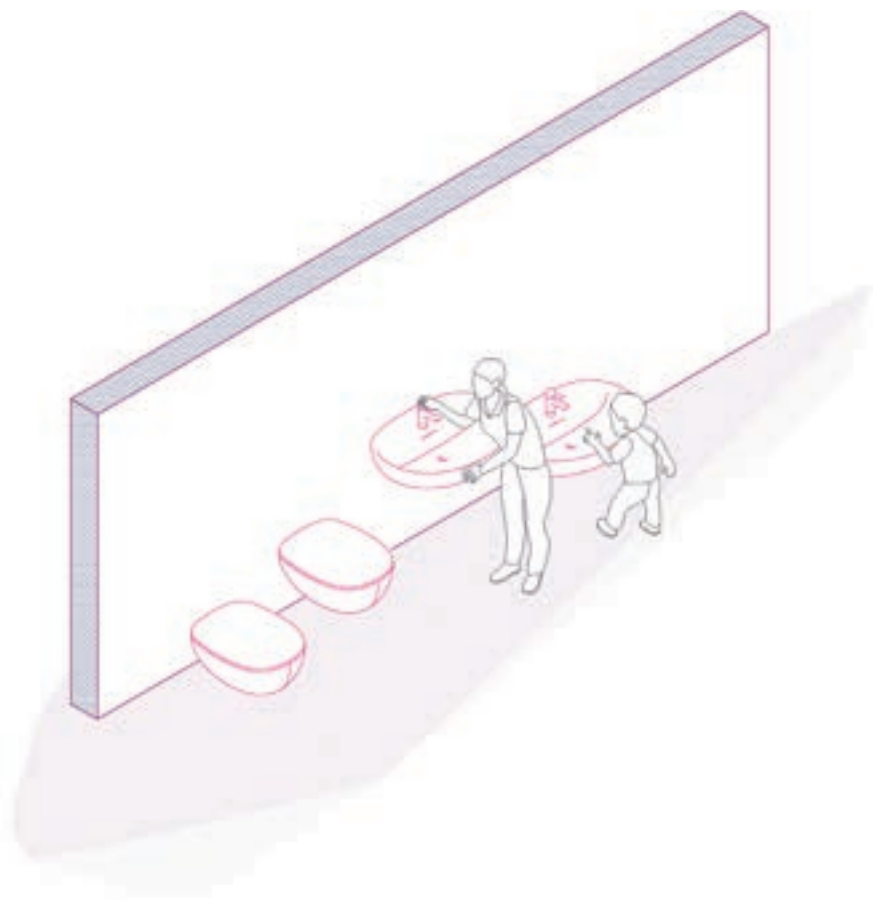
רמפת הליכה למעבר בין הקומות.

כלים סניטריים בגדלים משתנים והתאמתם לשימוש רב-גילאי.

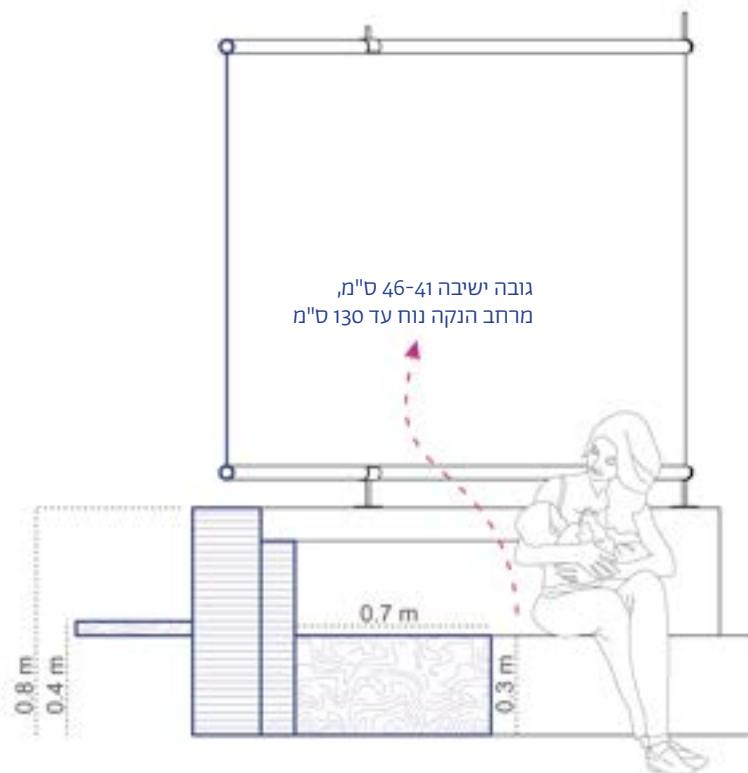

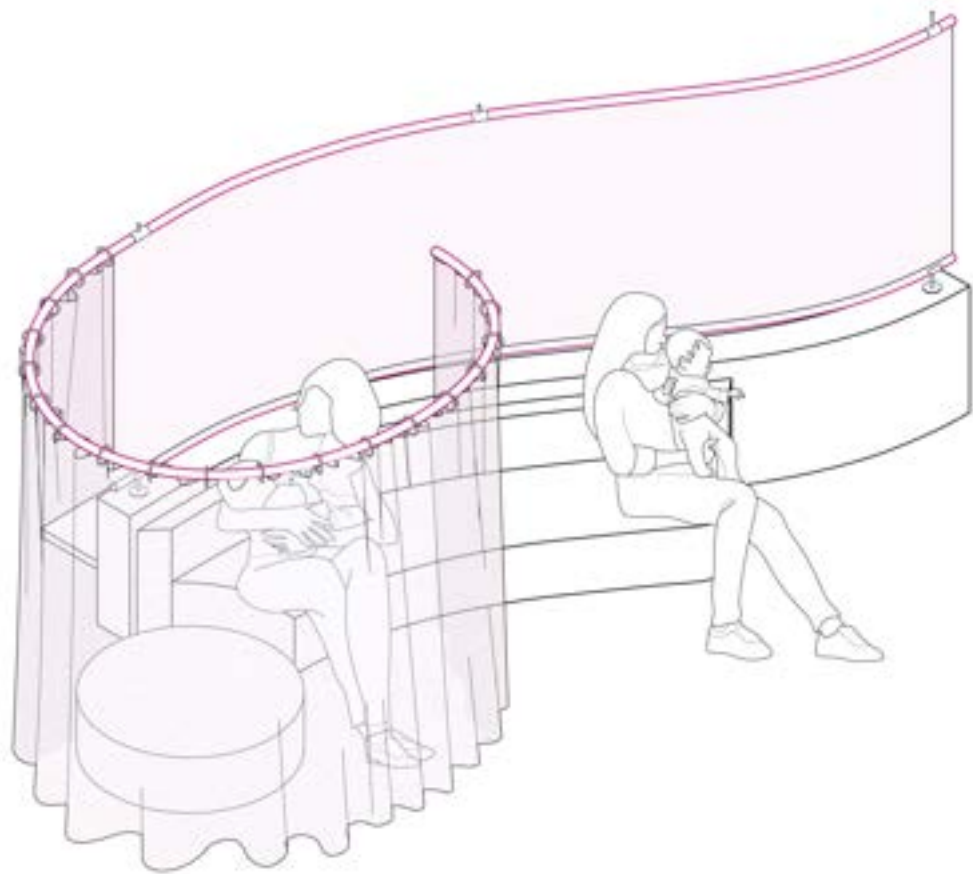

אלמנט 22

רהיט ישיבה התומך בתנוחת ההנקה ומאפשר הסתרה גמישה, בטוחה ואינטימית במרחב המשותף.

• ניתן להתאים לכל שטחי התחנה

מקבץ 6

אלמנטים

אלמנט 9 (עמ' 30)

+

אלמנט 14 (עמ' 34)

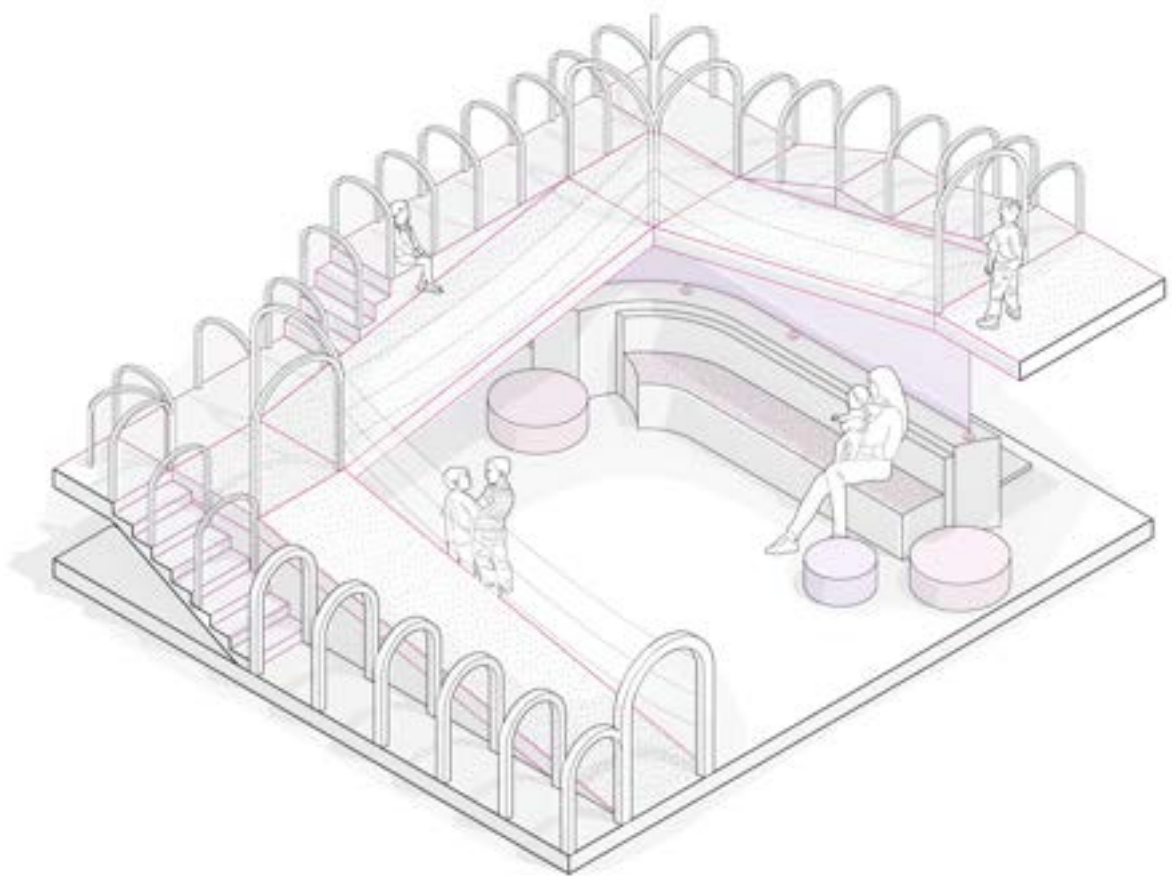
+

אלמנט 17 (עמ' 38)

חיבור האלמנטים שלפניכם מייצר מרחב לשהייה ולמשחק, מקומות למפגשים בלעדיים לילדים הפתוחים לצפיית המלווים, דרכי תנועה מגוונות המאפשרות התניידות קלה במקביל לדרכי פיתוח יכולות מוטוריות של הילדים. את מקבץ האלמנטים הזה ניתן להתאים למרחבי התחנה המשותפים, בסביבה שמחוץ לתחנה – במרחבי ביניים במבנים רבי-קומות.

התאמה

שלב 2:

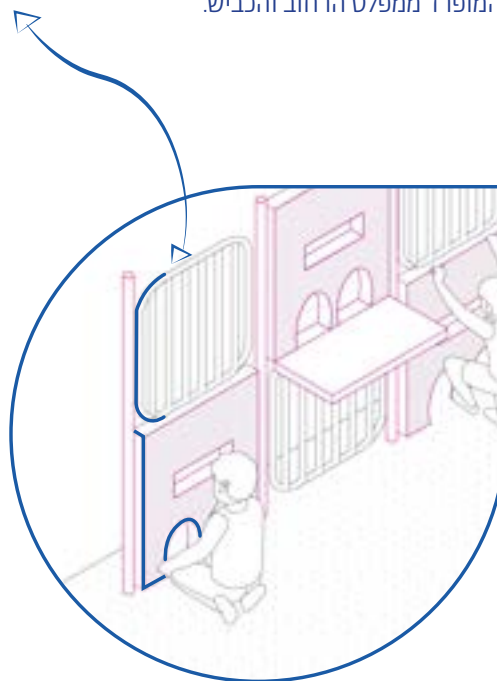
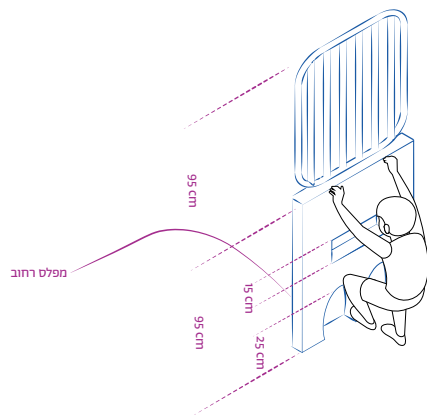
התאימו לעקרונות המחייבים

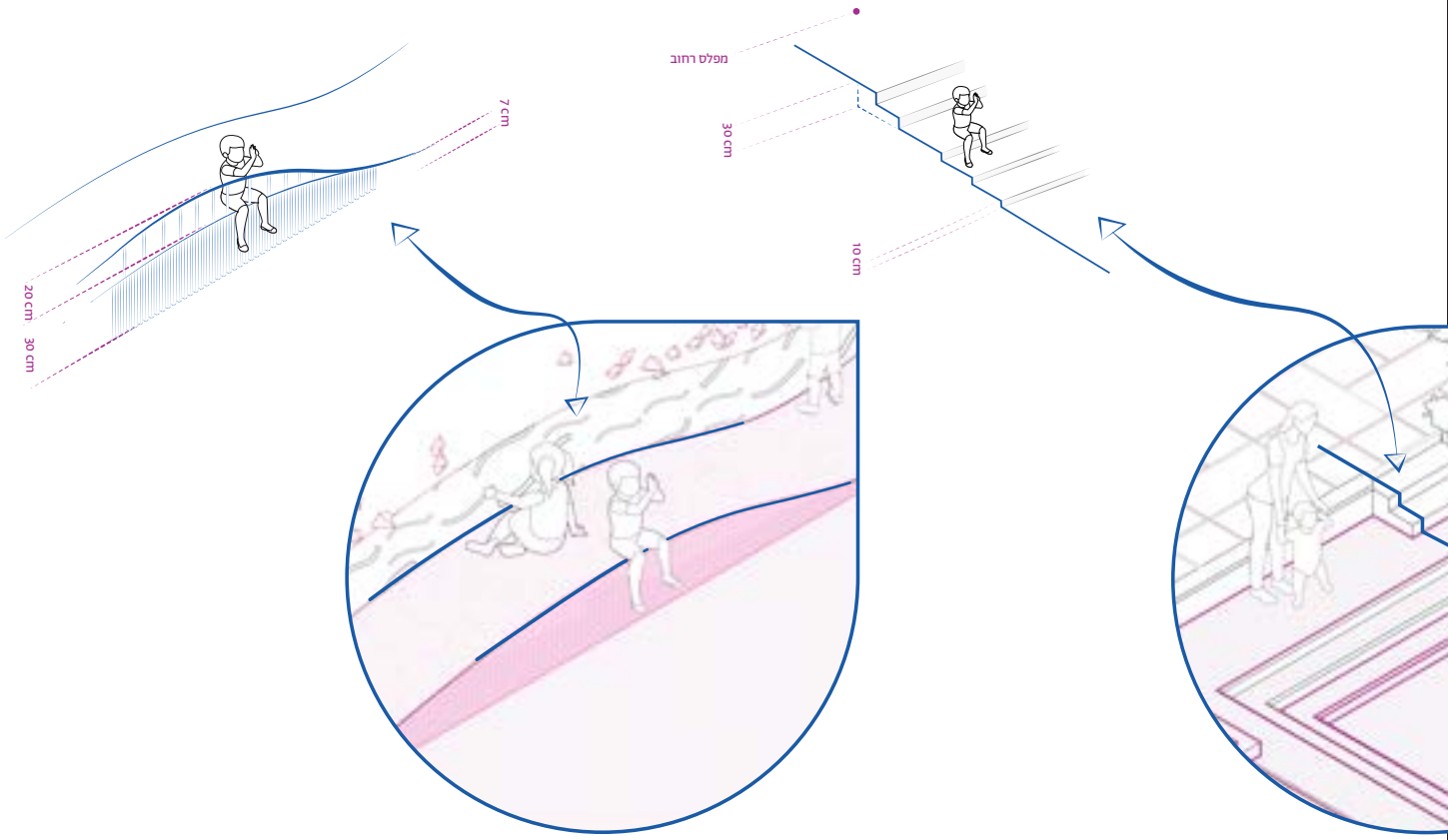
מגוון האלמנטים והמקבצים עד כה הציגו דרכי עיצוב שונות, במתן מענה לצורכי המשתמ־
שים מבחינה פונקציונלית. בשלב זה, **עליכם להתאים חומר לכל אלמנט, מצד אחד, ולדאוג
להופכו לבטוח במידת הצורך, מצד שני.**

כל עיקרון מציג נקודות להתייחסות, המיועדות להמחשה בלבד, בהתאם לצורך – עיצוב מחדש
של תחנה קיימת או בנייה של תחנה חדשה ויחס התחנה לחוץ. עליכם להתאים את האלמנטים
שהוצגו לאורך הספר.

מרחב בטוח

התאימו את האלמנטים / מקבצים לבטוחים בעבור המשתמשים.
נתייחס לאלמנטים השונים בראייה בטיחותית: למשל, איך ניתן ליצור מעקה שהוא גם משחקי? התפתחותי? לא רק מעקה ברזל המוכר לנו ממרחבי גני השעשועים והגנים.
או: איך ניצור מרחב משחקי המופרד ממפלס הרחוב והכביש.

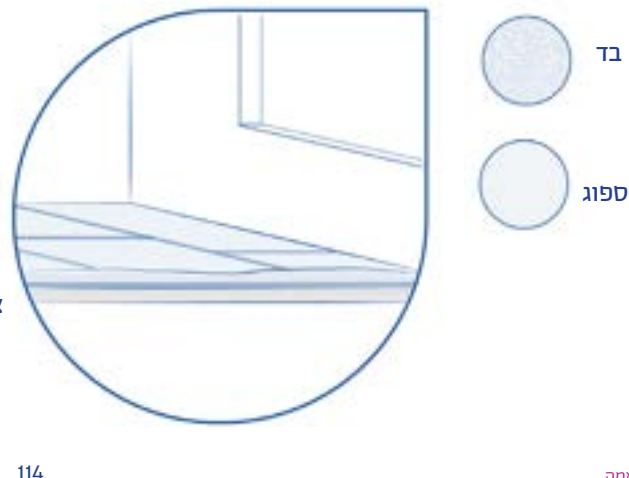
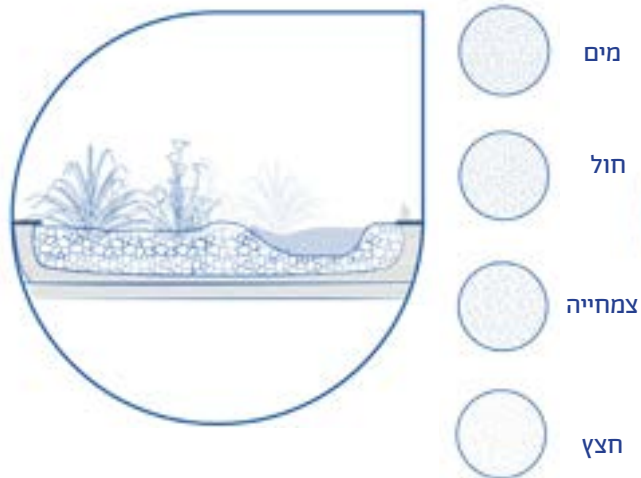
חישובו על חומריות האלמנטים. החומרים הם המקנים את תחושות החוויה השונות של המשתמשים. בגיל הרך חשיפה לחומריות מגוונת היא כלי להתפתחות.

חומרים משתנים

ילדים מתעניינים בשאלה איך דברים גדלים ומשתנים. הם מתחילים להבין את רצף האירועים היום-יומיים, למשל: חול, בוץ, חצץ וצמחייה (שנפלו או נקטפו). שילוב חומרים הניתנים לעיצוב יביא להשפעה מיידית על הילדים.

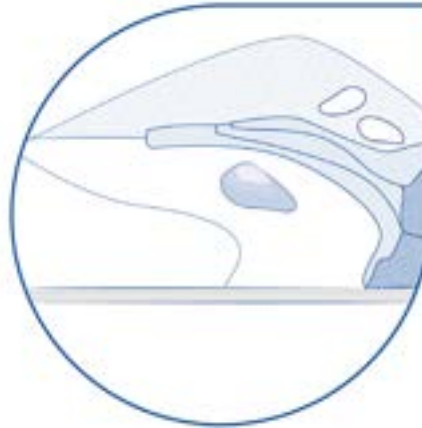
משטחים רכים

שילוב משטחים רכים וגמישים במרחבים השונים מאזן את רעשי הרקע (שבתורם משפיעים על תחושות המשתמשים) וגם מעניק מרחבים נוחים לשהייה ולמשחק.

מגוון מרקמים

שילוב משאבים חומריים, העשירים בגירויים חושיים, תומך בדימיון ובמשחק. מרחב חושי כולל את כל הפעילות המגרה את חושי המישוש, הריח, הטעם, הראייה והשמיעה בגיל הרך.

ספוג
דחוס

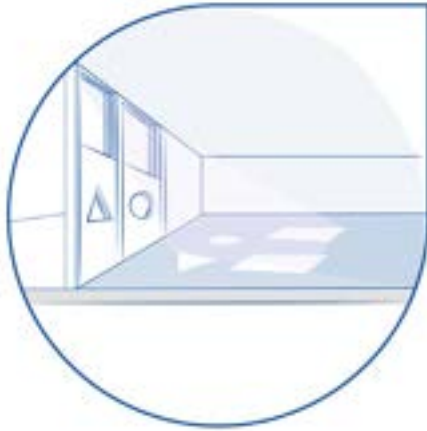
גומי

עץ

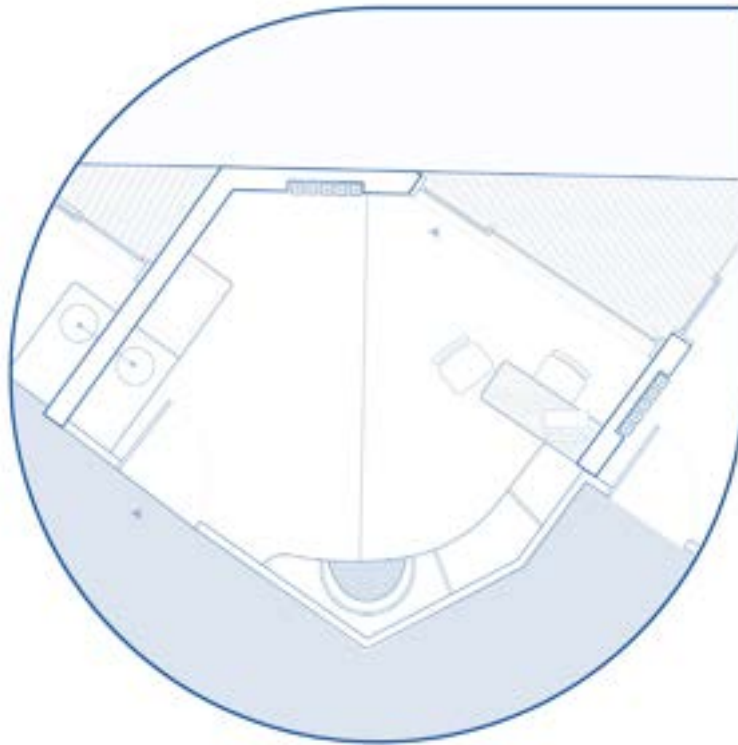
אור כחומר

משחקי אור וצל משפיעים על תפיסתם המרחבית של הילדים ומעניקים גירוי חושי. בכך הם תורמים להתפתחות הילדים. משחקי אור וצל משמשים גם אלמנט אסתטי למרחב כולו. שילוב תאורה טבעית או תאורה חמה משפיע על חוויית הנוחות של כלל המשתמשים.

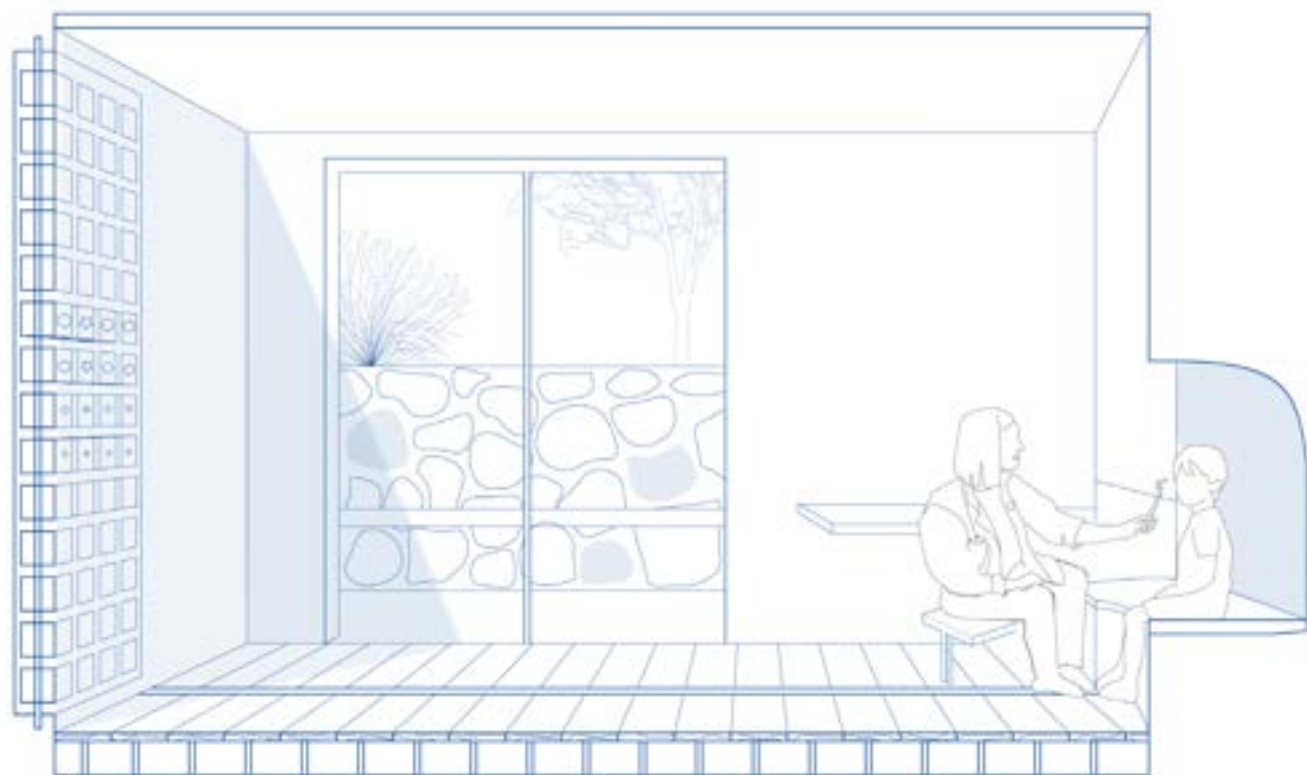
מרחבים רפואיים

חדר טיפול

חדרי הבדיקות של האחיות ושל צוות הטיפול בתחנה צריכים להיות מרווחים ופנויים באופן כזה, שמגע וקרבה בין המטפל/ת לילד ולמלווה יתאפשרו באופן בלתי אמצעי.

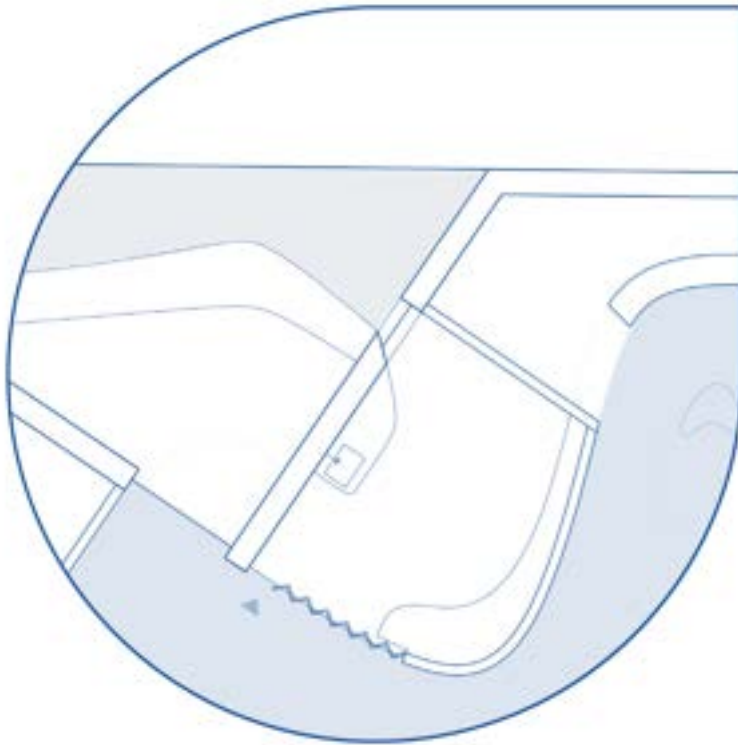
חדרי הטיפולים הם המשרד, הפינה האישית והמקום העיקרי של המטפלים/ות, שבו הם שוהים בתחנה. לפיכך על חדרים אלה להיות סביבות תומכות לעבודתם של אנשי הצוות מבחינה ארגונומית; עליהם להכיל מקום נוח לחפצים אישיים, עמדת מחשב נוחה, ציוד המסודר באופן קומפקטי ונוח; יש לוודא שהגישה לאחסון תרכיבי חיסונים, למחסן ולציוד הרפואי תהיה נוחה ומהירה בכל חדר טיפולים.

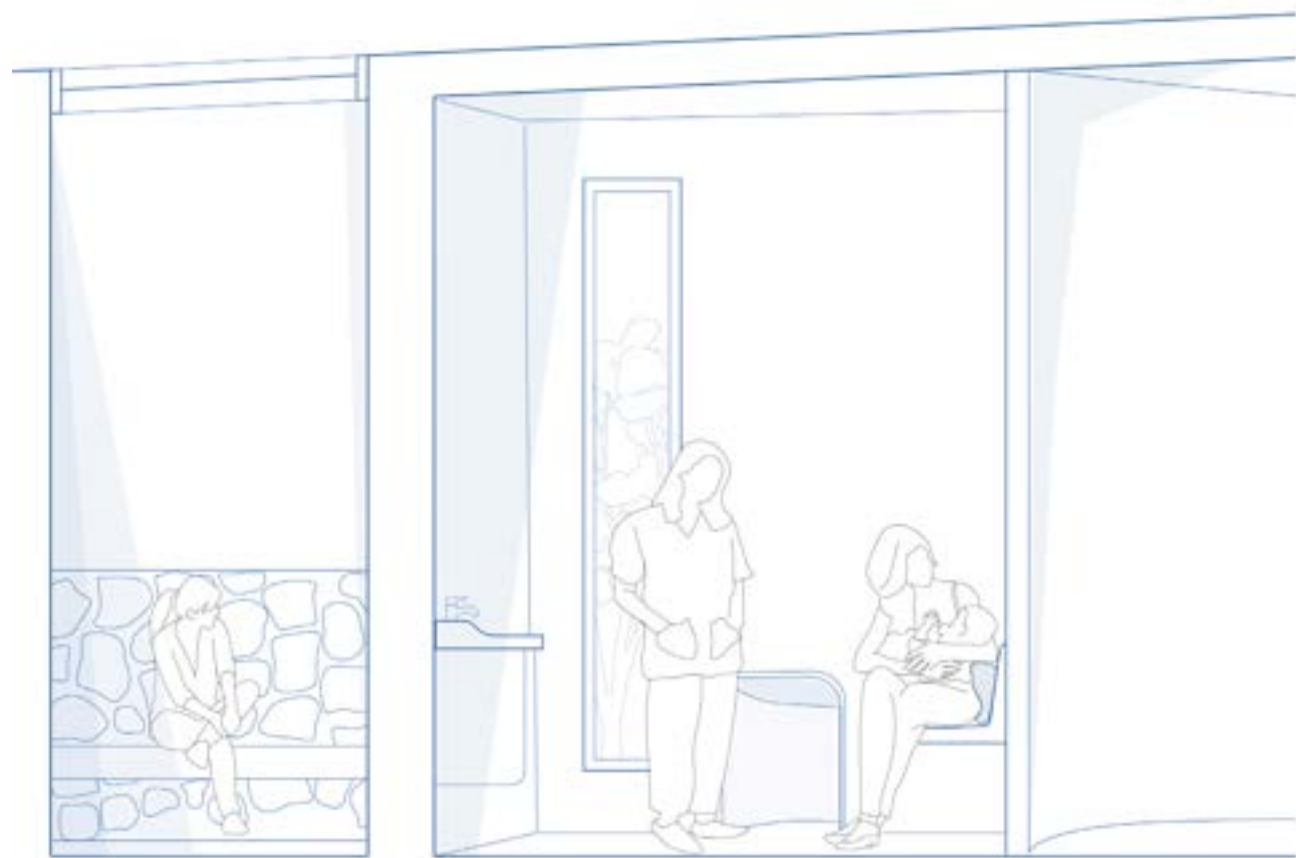

חדר הנקה והדרכה

מרחב הטיפול כולל בתוכו חלל המאפשר הנקה והדרכה באופן קשוב ומותאם לצורכי האם.

חווית הנקה חיובית דורשת, בין השאר, אפשרות לריכוז ולהתכנסות, מרחב למדריכה להנחות ולהדריך את המניקה, ציוד תומך ככל שנדרש – מושב נוח, מדף משאבות, כיור ועוד.

זיהוי: שלב 3:

זהו היזדמנויות מרחביות

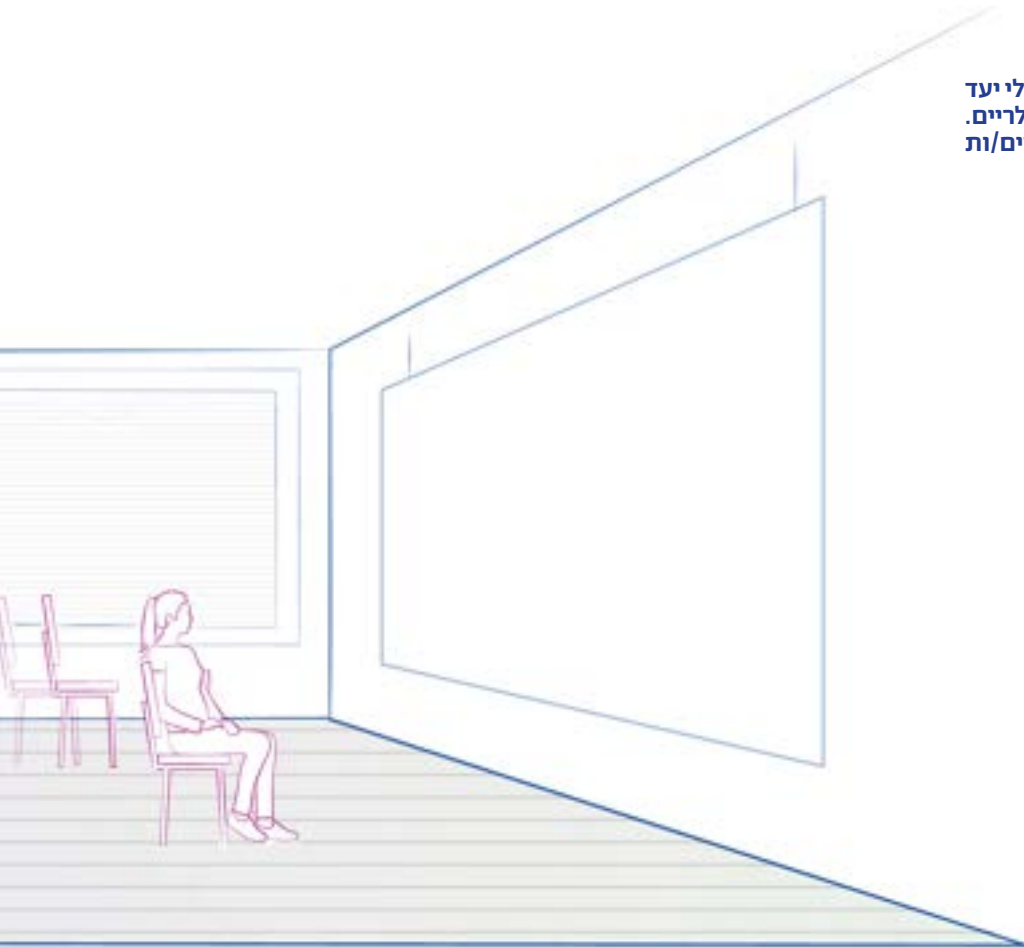
תחנת "טיפת החלב" מזמנת אליה מדי יום מגוון מבקרים בטווח גילאים רחב. ככזו, חישבו כיצד ניתן לעצב אותה כך שתשמש כסביבה פעילה המספקת שירותים תומכים לפעוטות ולמלוויהם, ולצוות הטיפול והשירות, בזמן שעות הביקור בתחנה (בדרך כלל בין שעות הבוקר לשעות הצהריים), ותהפוך למוקד אורבני וקהילתי מזמין מעבר לשעות הפעילות.

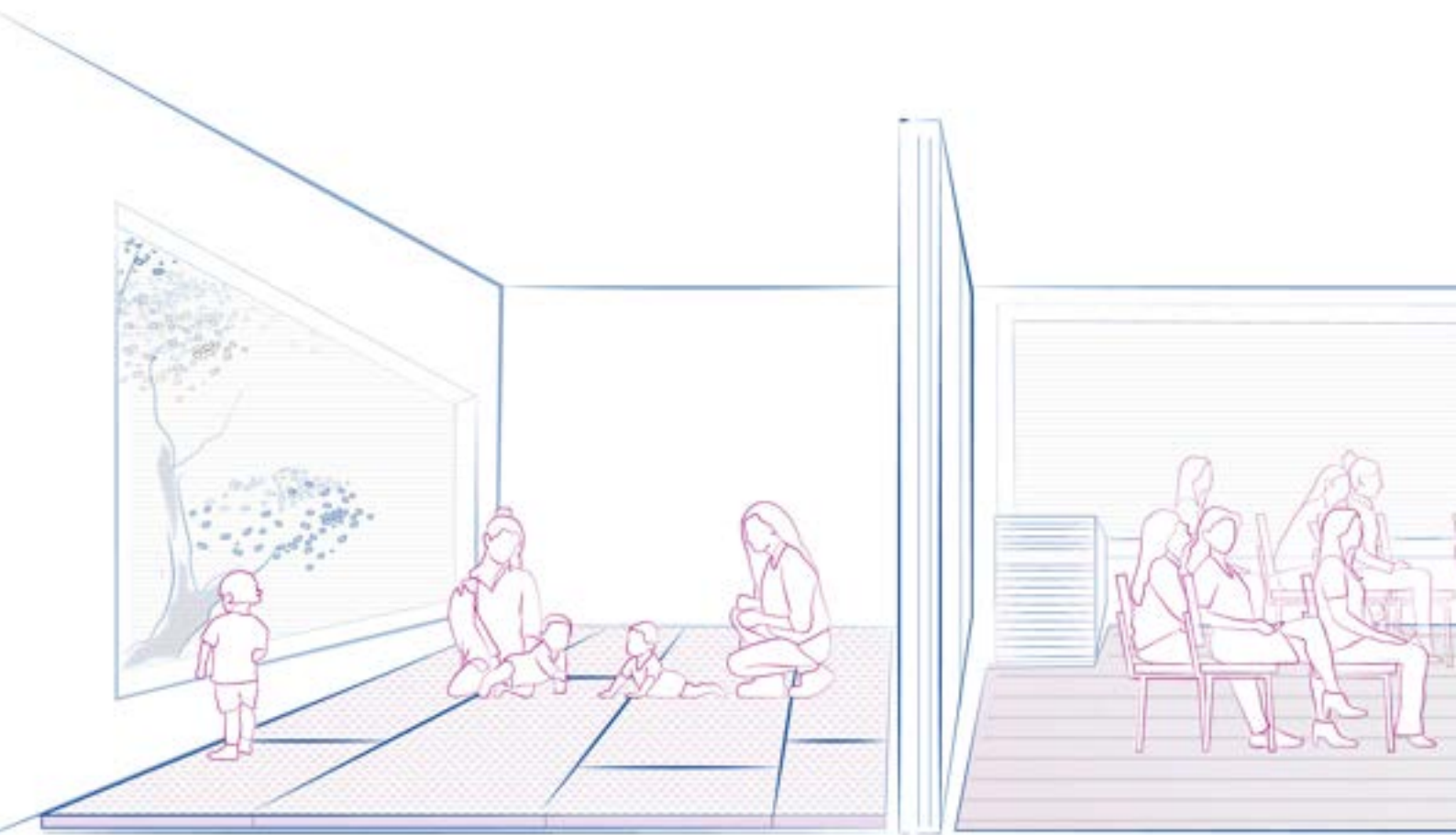
אם כן, **זהו את המרחבים הפוטנציאליים לאפשרויות אלה.**

המרחבים המוצגים בהמשך מציעים חשיבה נוספת על המרחבים בפנים התחנה ובסביבתה.

מרחב רב-תכליתי

אולם להתכנסות יכול לשמש בו-זמנית קהלי יעד שונים, באמצעות שילוב אלמנטים מודולריים. כך למשל, ניתן לקיים סדנאות למבוגרים/ות ופעילויות לגיל הרך.

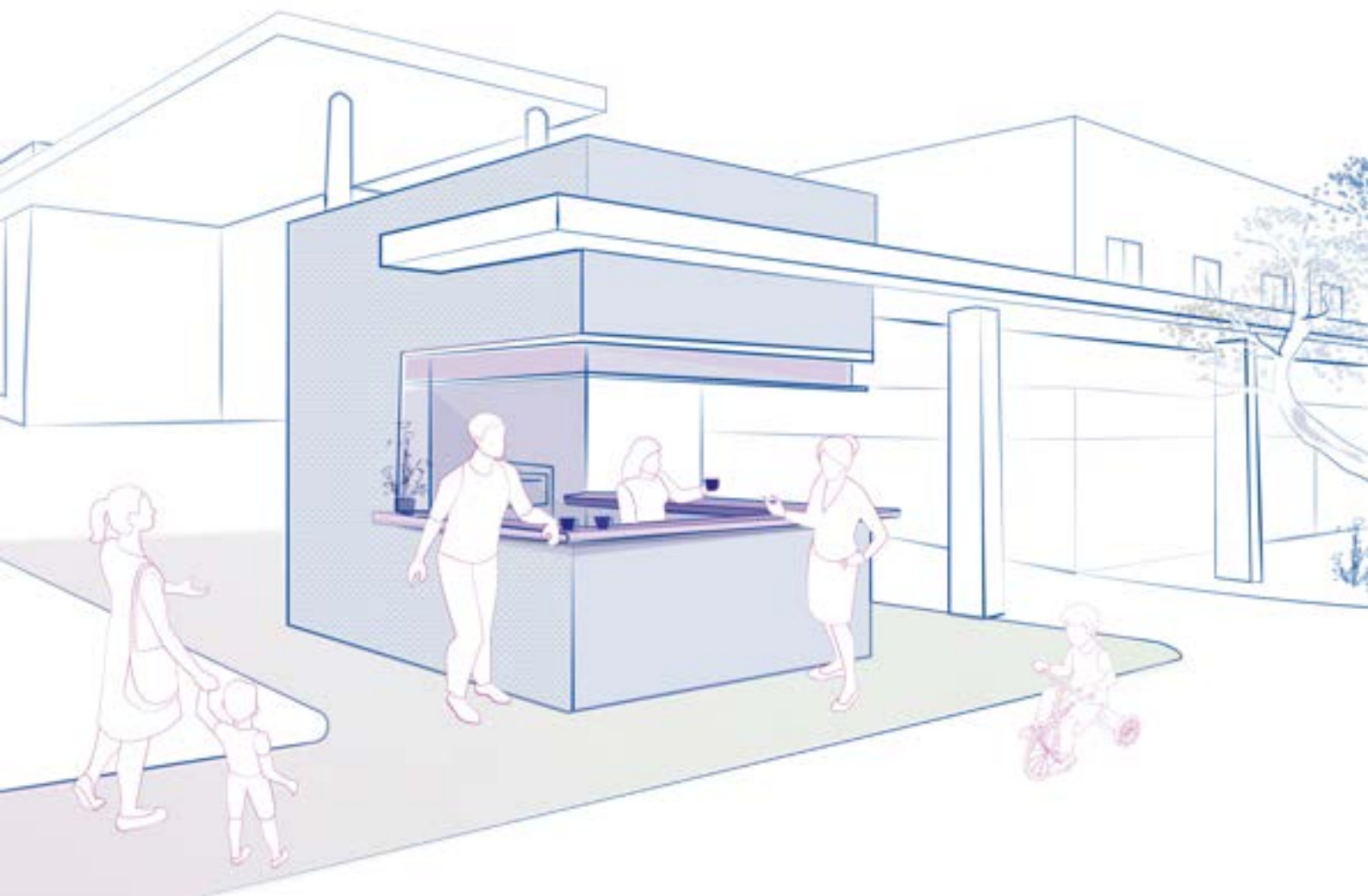

עירוב שימושים

"טיפת חלב", כחלק מהסביבה העירונית, יכולה לשלב בסביבת התחנה פרוגרמות תומכות צוות מטפל, מלווים וילדים ואף עוברי אורח, ובכך לשמש גם ככלי מניע כלכלי וכאמצעי לשילוב אוכלוסיות נוספות.
כך, למשל, ניתן לשלב שירותי מכירת מזון ושתייה, בתי מרקחת וחנויות פארם.

מרחב כניסה פעיל

הפיכת המעבר בין החוץ לפנים התחנה למרחב התכנסות, המעודד מפגש של משתמשים למיניהם, קיום אירוע ושהייה ממושכת למנוחה או למשחק.

מרחב הגג

שימוש בחזית הגג כמרחב פעיל, המבודד ממפלס הרחוב, מייצר מרחב בטוח למשחק חופשי, מאפשר מבטים אחרים על העיר, פיתוח התפתחותי על ידי חשיפה לגירויים נוספים.

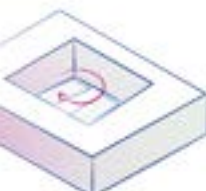
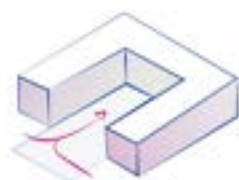
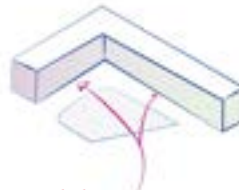
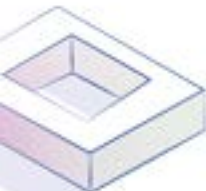
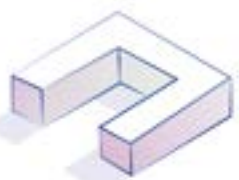
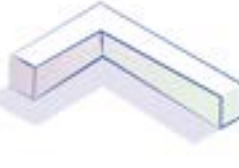

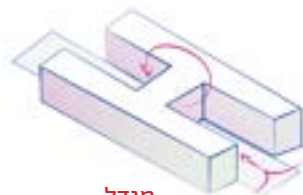
טיפול חלב במרחב העירוני:

מבנה, סביבה, נוף

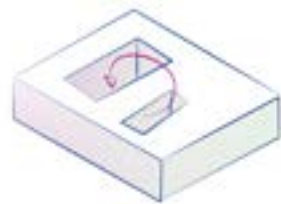
פרק זה מציג את קנה המידה הרחב ביותר במדריך, לשם חשיבה על התרומה האפשרית של תחנת "טיפת חלב" דרך המבנה והטיפולוגיה הבניינית שלו: החל בשאלה מה התחנה יכולה לאפשר, המשך בסביבה המיידית שבה התחנה נמצאת וכלה בנוף ובהקשר האורבני הרחב.

טיפולוגיות אפשריות לתחנות "טיפת חלב"

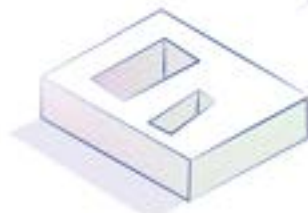
		 <p>בצפיפות גבוהה</p>	<p>טיפולוגיה היחסים בין הפנים אל החוץ.</p>
			<p>מיקרו אקלים יצירת מיקרו אקלים בתנאי אקלים משתנים/מקומיים.</p>

מגדל

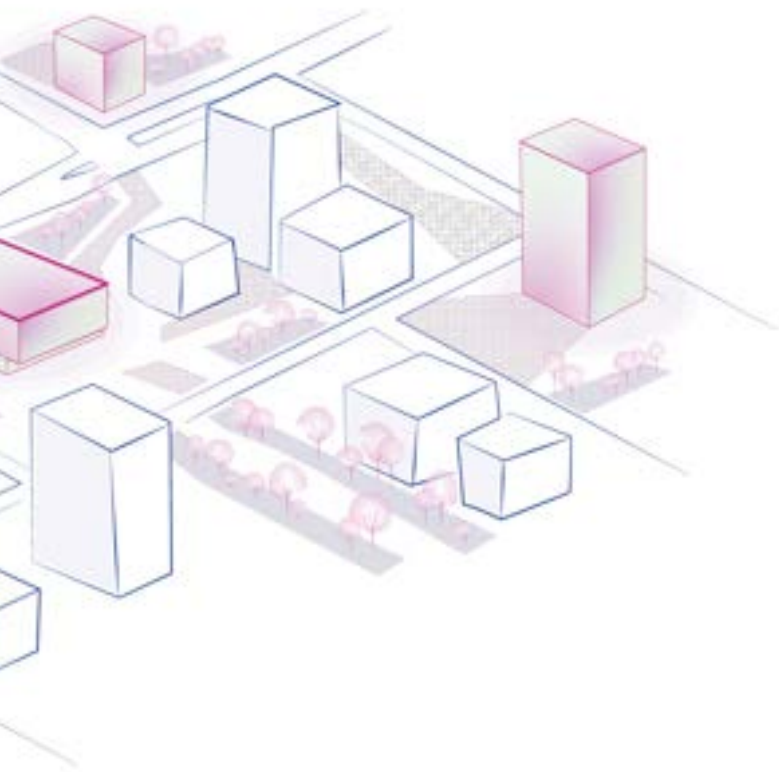

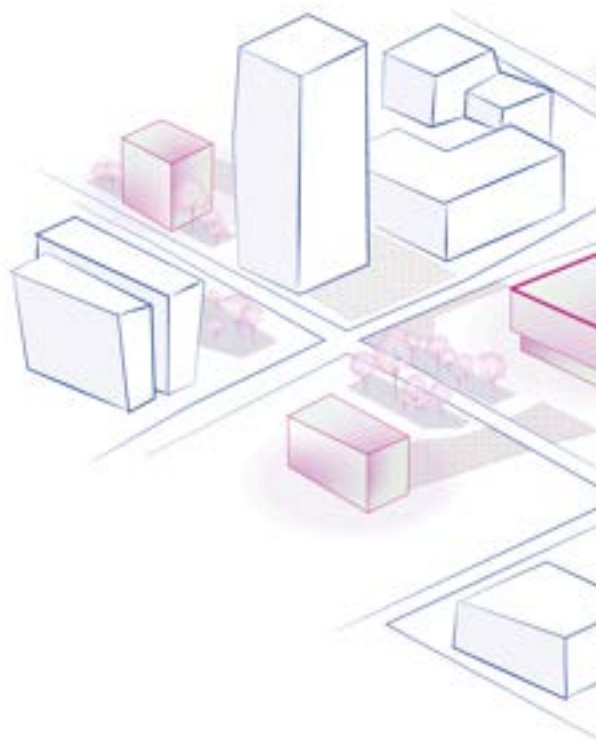
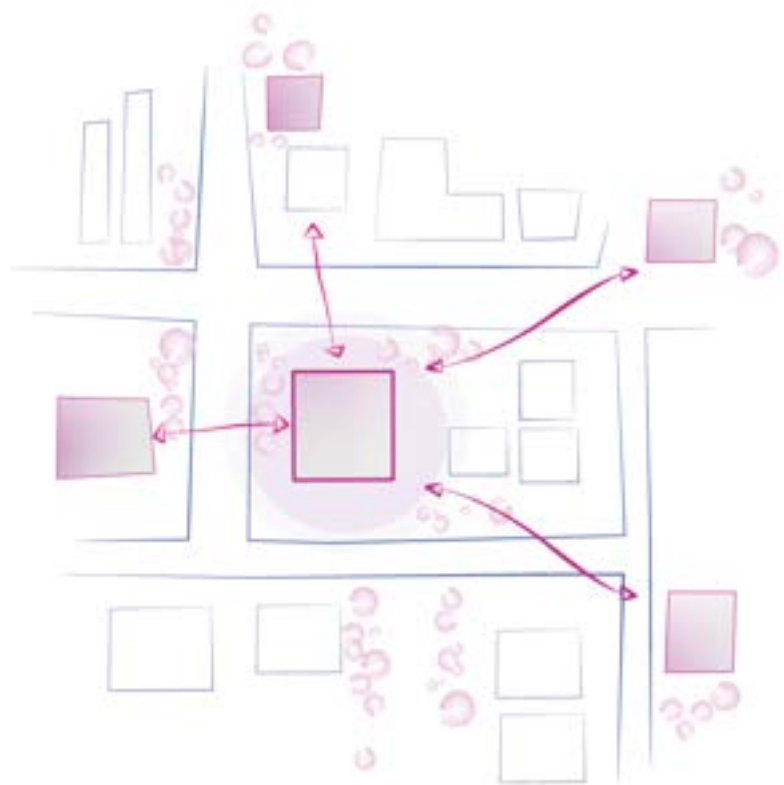
על גגלים

קישוריות לעיר

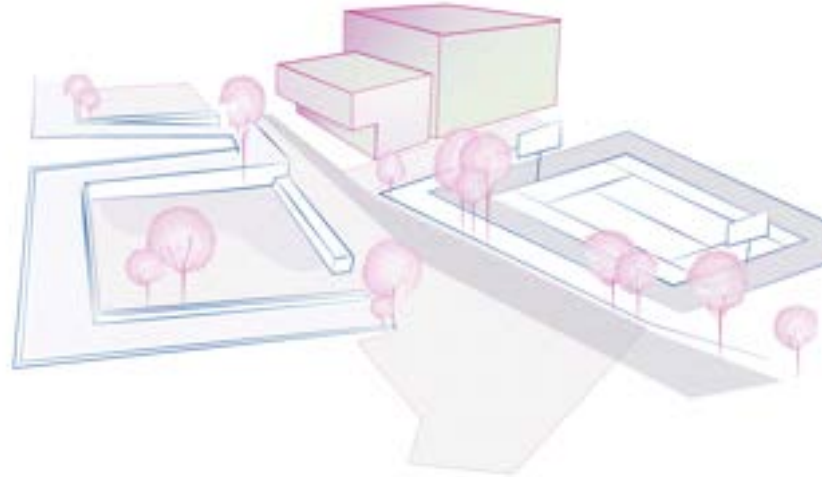
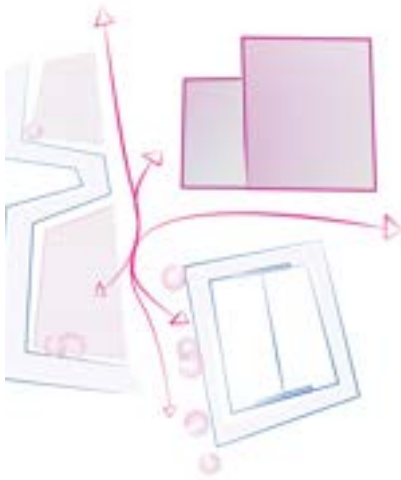
המיקום של התחנה והאופן שבו היא מקושרת במרחב העירוני, לתנועה ברגל או בתחבורה ציבורית, חיוני. לתחנה מקושרת יהיה קל להגיע ברגל, או בתחבורה ציבורית שמגיעה בתדירות מספקת, ומפלס הרחוב יהיה נגיש לעגלה ולילדים קטנים מרגע הירידה מהתחנה. הדרך לתחנה תהיה נוחה מבחינה אקלימית וויזואלית, ובטוחה לתנועה, בלי חשש ממכוניות או מכלי רכב דו-גלגליים.

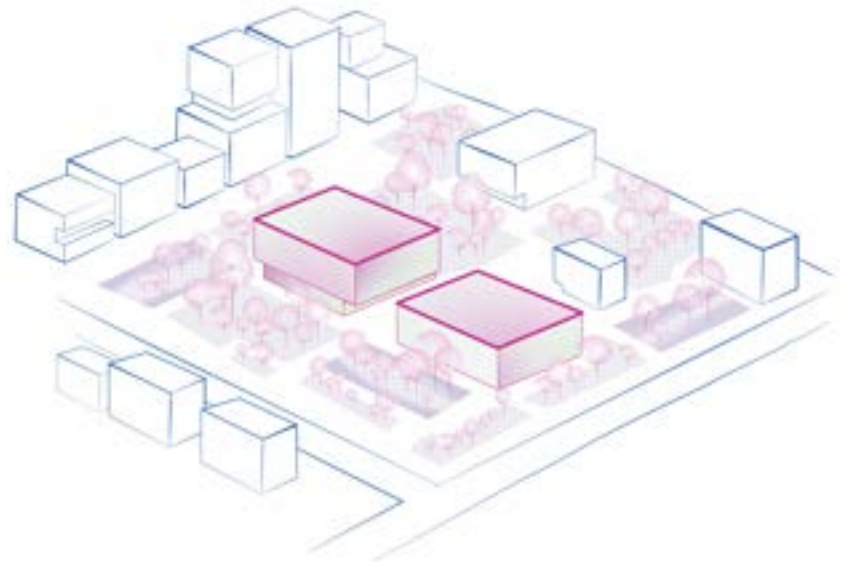
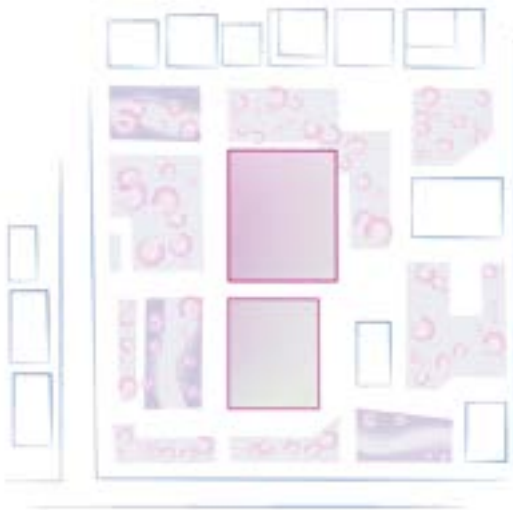
קישוריות לסביבה המיידית

סביבת התחנה המיידית צריכה להיות מטופלת ולהיתפס כחלק בלתי נפרד מחוץ ויית המשתמשים בתחנה. תחנה שבה יש המשכיות וקשר בין חללי הפנים והחוץ תעודד שימוש בתחנה ושהות איכותית יותר. רצוי לראות את הקשר בין הסביבה המיידית של התחנה לבין זו הבנויה כהזדמנות פרוגרמטית: החוץ יכול לשמש להפסקת האוכל של צוות האחיות במזג אוויר טוב, לאפשר מרחב הנקה נוח במרחב הציבורי, ולשמש כמרחב חוץ לסדנאות ולפעילויות של התחנה. עליו לכלול מסחר התואם את צורכי המבקרים, חשיפה לטבע עירוני, שהות ומנוחה, וכדומה.

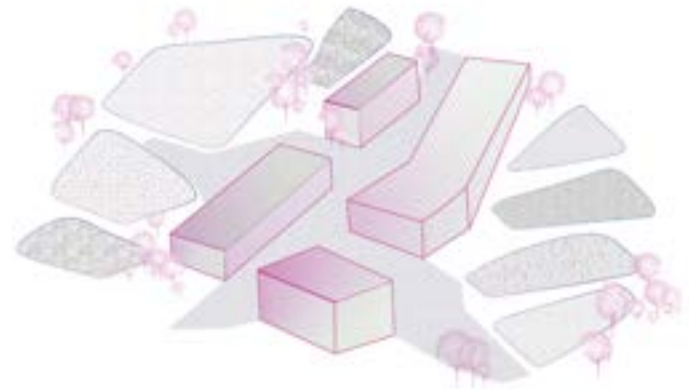
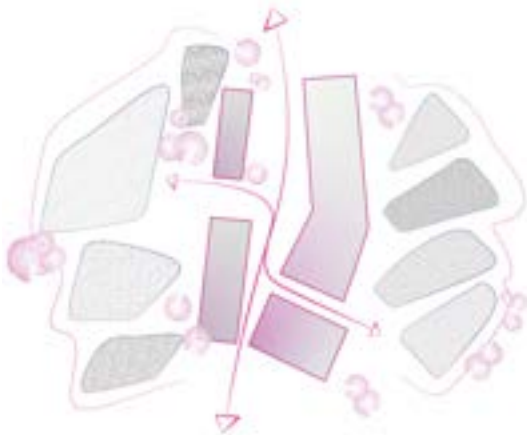
מקום לטבע עירוני

טבע עירוני חיוני לבריאותם ולרווחתם (well-being) של תושביה העיר; הוא קריטי אף יותר בעבור ילדים בני כל הגילאים. זוהי הזדמנות לקשור בין "טיפת החלב", כמרחב המקדם את רווחתם של ילדים ושל משפחותיהם, לבין ערכי שימור ושגשוג הטבע העירוני: טבע עירוני מאפשר לילדים להיחשף ולהכיר צמחים ובעלי חיים, ליהנות מההשפעות המיטיבות של טבע בעיר על התחושה ועל הבריאות, וכן להתנסות במגע עם חומרים ועם מרקמים רכים (בניגוד לרחובות הבטון והאבן). לחיבור התחנות עם אתרי הטבע העירוני בעיר ובכפר יש פוטנציאל לחיזוק הקיימות ולשיפור איכות החיים של החי, של הצומח ושל הדומם.

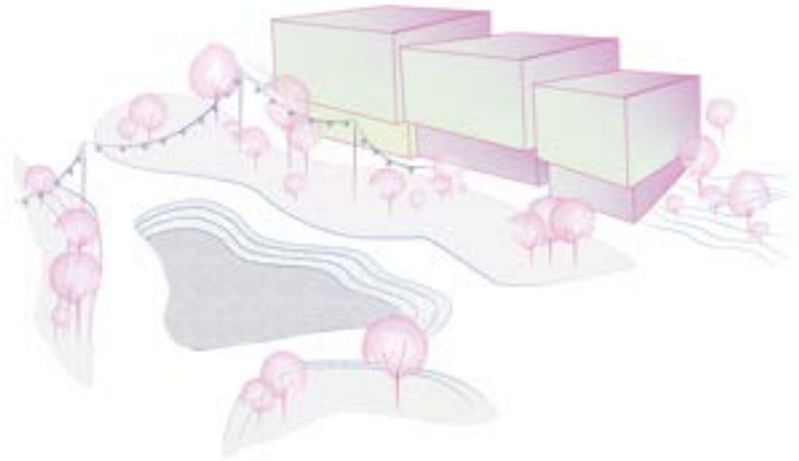
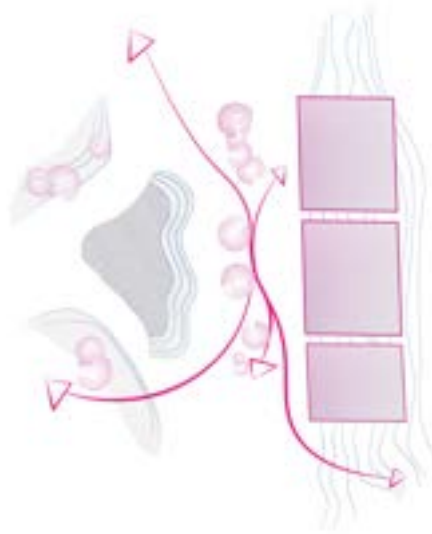
מגוון חומרי

המרחבים הבנויים נוטים להיות עשויים מחומרים קשים וחזרתיים: בטון, אבן, גבס, פלדה, זכוכית. ילדים (ולא רק הם) זקוקים למגוון חומרי עשיר יותר. דגש על מגוון חומרי, של חומרים מסוגים שונים ובדרגות קשיות ורכות שונות, יכול לאפשר עושר מרחבי גדול יותר, מרחבים אורבניים איכותיים ומעניינים יותר והזדמנויות לפיתוח החושים והתנועה של ילדים.

שימוש בטופוגרפיה קיימת

המצב הטופוגרפי יכול לפעמים להיות אתגר, בגישה לתחנה ולמרחב הציבורי בסביבתה. למרות זאת, רצוי לנצל את המצב באופן מיטבי במידת האפשר, ולהשתמש בטופוגרפיה לשם גישה מכמה מפלסים לתחנה או למבנה שבו היא נמצאת, כמו גם לפיתוח סביבת החוץ באופן שיתמוך תנועה ושהות של המשתמשים. אנו מציעים לחשוב, כיצד ניתן להרחיב את השימוש במדרגות וברמפות, כדרך לגשר על הטופוגרפיה, מפתרון נגישות טכני עד לכדי מרחב שהייה ושימוש מגוון בעבור המשתמשים בדרך לתחנה ובחזרה ממנה.

מקרה בוחן

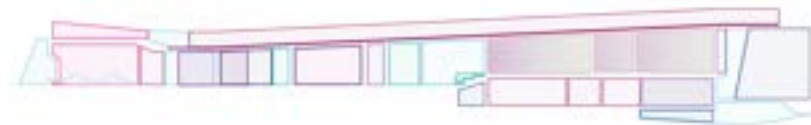
יישום העקרונות

בחינת דרכי פעולה לעיצוב מרחבי 'טיפות חלב' וסביבותיהן דרך שני מקרים - שיפוץ או בנייה מחדש.

בנייה מחדש

פריסת עקרונות המרחבים על בסיס הפרוגרמה הכללית

תכנית- נפחים של הפרוגרמה המורחבת

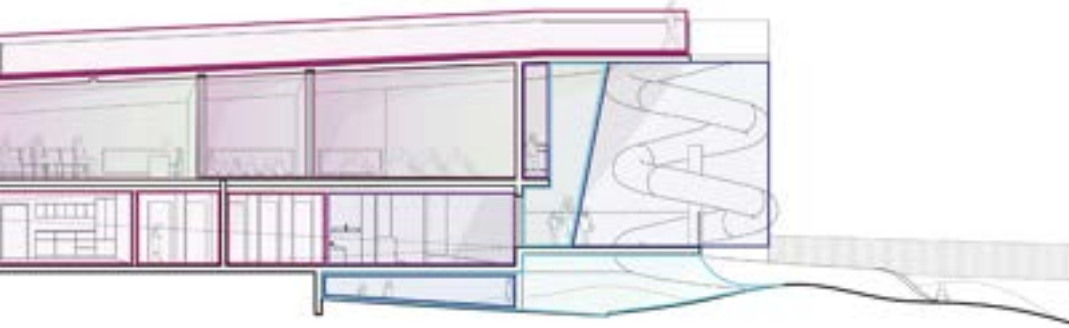
מבנה קיים

פריסת עקרונות המרחבים על בסיס
הפרוגרמה הכללית

תכנית- נפחים של הפרוגרמה המורחבת

חתך

אלו מרחב רב תכליתי

מבואה חיצונית

- זיהוי היזדמנויות
- מרחב נגיש
- מרחב מעודד התפתחות
- מרחב מעודד טיפול
- מרחב מעודד מפגש
- מרחב נוח
- מרחב מעודד משחק

מרחב המתנה

ישיבה על
גג המבנה

חדר א.ת.ות
מרחב טיפול
והנקה

מנט מעקה

מרחב טיפול

מרחב כניסה

**אנחנו מאמינים שמרחב טוב נמדד באיכויות התכנון שהוא מייצר,
עבור כל סוגי המשתמשים.
אנחנו משוכנעים,**

שאם נתכנן מנקודת מבטו של ילד המרחב יתאים לכולם.

תודה,

תום סולאן

סתיו גולן

ארכיון המדינה

קרן ברנרד ון-ליר בישראל

משרד הבריאות בישראל

(בעריכה)

ביבליוגרפיה